

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER
Uyuşturucu ve Suç Ofisi

BANGALOR YARGI ETİĞİ İLKELERİNİN YORUMU

ANKARA 2020

Güçlü İhtiyaçlar,
Güçlü Toplumlar.

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER
Uyuşturucu ve Suç Ofisi

BANGALOR YARGI ETİĞİ **İLKELERİNİN YORUMU**

Çevirenler:

Dr. Mustafa Saldırım, Yargıtay Genel Sekreter Yardımcısı, Hâkim
Nihal Eriş, Yargıtay Yargı Reformu Birimi, Çevirmen
Fulya Batur, Yargıtay Yargı Reformu Birimi, Çevirmen

ANKARA 2020

“YARGITAY ETİK, ŞEFFAFLIK VE GÜVEN PROJESİ”

Bu kitap, Yargıtay Başkanlığı tarafından finanse edilen ve Yargıtay Başkanlığı ile UNDP tarafından yürütülen “Yargıtay Etik, Şeffaflık ve Güven Projesi” kapsamında hazırlanmış ve basılmıştır.

ISBN: 978-625-44313-0-2

Baskı:

Kuban Matbaacılık Yayıncılık
İvedik OSB. Matbaacılar Sit. 1514. Sk. No: 20 Yenimahalle / Ankara
0312 395 20 70 - www.kubanmatbaa.com
Sertifika No: 47331

İÇİNDEKİLER

	<i>Sayfa</i>
Sunuş.....	5
Önsöz	7
Teşekkür.....	9
Hazırlık Tarihçesi	11
Bangalor Yargı Etiği İlkeleri	24
Giriş.....	24
Değer 1: Bağımsızlık	39
Değer 2: Tarafsızlık.....	57
Değer 3: Dürüstlük.....	78
Değer 4: Mesleğe Yaraşırılık.....	83
Değer 5: Eşitlik	117
Değer 6: Ehliyet ve Özen.....	124
Uygulama.....	138
Tanımlar	139
Ek: Kültürel ve Dini Gelenekler	140
Seçilmiş Kaynakça.....	152
Dizin.....	155

SUNUŞ

Yüksek mahkemeler, sadece dava dosyalarının okunduğu yerler değildir. Bunun ötesinde adalet politikalarına aktif katkı sağlayan ve çözüm üretmek için çaba göstermesi gereken kurumlardır. Yargıtay son yıllarda etik, şeffaflık ve adalet yönetimi konularında önemli reformlar yapmış, yurt içinde ve yurt dışında bunun olumlu yansımaları olmuştur.

Yapılan önemli reformlardan biri de 2017 yılında “Yargıtay Etik, Şeffaflık ve Güven Projesi” kapsamında, Birleşmiş Milletler ile Avrupa Konseyinin en yüksek standartlarına sahip bir yargı etiği sistemi kurulmasıdır. Bu sistem, Yargıtay Yargı Etiği İlkeleri’nin “Başlangıç” kısmında açıkça belirtildiği üzere Bangalor Yargı Etiği İlkeleri’ne dayalıdır. Dolayısıyla Yargıtay Etik İlkeleri’nin yorumlanması ve uygulanması da hiç şüphe yok ki kabul edilen bu sisteme göre olacaktır. Nasıl ki Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ni yorumlarken, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi başta olmak üzere, Strazburg organlarının yorum ve uygulamalarını dikkate alıyorsak, Yargıtay Etik İlkeleri’ni yorumlarken de Bangalor Yargı Etiği İlkeleri’ne ilişkin belgeleri aynı şekilde değerlendirmek zorundayız. Yargıtay Yargı Etiği Danışma Kurulu’nun bugüne kadar verdiği kararlarda sıklıkla Bangalor Yargı Etiği İlkeleri’ne, Bangalor Yargı Etiği İlkelerinin Yorumu’na, Birleşmiş Milletlerin ilgili kurumlarının konuya ilişkin yayımladıkları rehber ilkeler ile sair yayınlarına, ayrıca karşılaştırmalı yargı sistemlerinin aynı yöndeki uygulamalarına atıflar yapılması, bu yorum ve anlaşılış şeklinin somut bir göstergesidir.

Bangalor Yargı Etiği İlkelerinin Yorumu, Birleşmiş Milletlerin resmi altı diline çevrilmiş olup Bangalor Yargı Etiği İlkeleri’ni benimseyen tüm yargı sistemlerinde temel başvuru kaynağı olarak kabul edilmektedir. Yargı etiğine ilişkin insanlığın değerlerini temsil eden bu kitap, Yargıtay Etik İlkeleri’nin yorumlanması ve uygulanması bakımından ülkemizde de aynı öneme sahiptir. Böylesine önemli bir temel başvuru kaynağını Türkçeye çevirerek, hukuk sistemimize kazandıran Yargıtay Genel Sekreter Yardımcısı Sayın Dr. Mustafa Saldırım ile tercümanlarımız Sayın Nihal Eriş ve Sayın Fulya Batur’u kutlar, başarılı çalışmalarında dolayı kendilerine teşekkür ederim.

Bu eserin hukukçulara yararlı olmasını temenni ederim.

Mehmet AKARCA
Yargıtay Başkanı

ÖNSÖZ

Dürüstlüğü tartışmasız olan bir yargı, demokrasiye ve hukukun üstünlüğüne uygunluğu sağlamak için gerekli temel bir kurumdur. Tüm diğer korumaların başarısız olduğu durumlarda bile bu, hukukun sağladığı hak ve özgürlüklerin gaspına karşı halk için bir güvence oluşturur. Bu gözlemler, hem (ulus devlet bağlamında) iç hukuk hem de tüm dünyada evrensel olarak küresel yargıyı hukukun üstünlüğünün büyük bir kalesi olarak gören yaklaşım açısından geçerlidir. Dolayısıyla küresel yargıda dürüstlüğün sağlanması, yüksek düzeyde enerji, beceri ve deneyim adanmasını gerektiren bir görevdir.

Bu, tam olarak Yargıda Dürüstlüğün Güçlendirilmesine Yönelik Yargı Grubu'nun (Yargıda Dürüstlük Grubu) 2000 yılından beri ulaşmaya çalıştığı amaçtır. Dünyanın çeşitli yerlerinden deneyim ve yeteneklerini bir araya getirerek bu yüce göreve kendilerini adayın yüksek mahkeme başkanları ve yüksek yargıçlardan oluşan bu Grup, gayriresmî olarak faaliyetlerine başlamıştır. O günden bu yana, Grup'un çalışmaları ve başarıları küresel yargı alanında önemli etkiler meydana getiren bir noktaya gelmiştir.

Bangalor Yargı Etiği İlkeleri, küresel yargının farklı sektörleri ile yargı sürecinde dürüstlikle ilgilenen uluslararası kuruluşlar tarafından giderek daha fazla kabul edilmektedir. Bunun sonucunda Bangalor İlkeleri, gün geçtikçe bütün yargı kurumlarının ve hukuk sistemlerinin çekince koymadan kabul edebileceği bir belge olarak görülmektedir. Kısacası bu ilkeler, tüm kültürler ve hukuk sistemlerinde gerçekleştirilmesi arzu edilen yargı işlevi ile ilgili en yüce gelenekleri ifade etmektedir. Bu temel ilkelere ilişkin mutabakata varmak zor olmasına rağmen, Yargıda Dürüstlük Grubu'nun bu ilkelerin evrensel olarak kabul görmesi konusundaki sarsılmaz kararlılığı, bu yolda önüne çıkan engelleri aşmasını sağlamıştır.

Bazı Devletler Bangalor İlkelerini kabul etmekle yetinirken, diğerleri bu ilkeleri model alarak kendi Yargı Etiği İlkeleri'ni oluşturmuştur. Uluslararası kuruluşlar da bu ilkeleri tasvip etmiş ve onaylamıştır. Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi 2006/23 sayılı ve 27 Temmuz 2006 tarihli kararında, yargı mensupları için mesleki ve etik davranış ilkeleri bakımından kurallar geliştirilirken veya gözden geçirilirken, hukuk sistemlerine uygun şekilde üye devletleri, kendi yargı kurumlarını Bangalor Yargı Etiği İlkeleri'ni dikkate almaya teşvik etmeye çağırmıştır. Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi, Amerikan Barolar Birliği ile Uluslararası Hukukçular Komisyonu gibi kurumlar tarafından da tanınan Bangalor İlkeleri'ni aktif olarak desteklemiştir. Avrupa Konseyine üye devletlerin hâkimleri de Bangalor İlkeleri hakkında olumlu görüş vermişlerdir.

Bangalor İlkeleri'nin her birine ilişkin ayrıntılı taslak yorumlar hazırlanmış ve bu İlkeler ile birlikte, 1-2 Mart 2007 tarihinde Viyana'da düzenlenen Yargı

Etiği Temel İlkelerinin Güçlendirilmesine Yönelik Açık Uçlu Hükümetler Arası Uzmanlar Grubu Toplantısı'nda derinlemesine tartışılmıştır. Bu toplantıya 35'ten fazla ülkeden katılım sağlanmıştır. Taslak yorumlar ve teklif edilen değişiklikler aynı zamanda Yargıda Dürüstlük Grubu'nun beşinci toplantısında da ayrıntılı olarak tartışılmıştır. Bu toplantılarda Bangalor İlkeleri ve değiştirilen yorumlar kabul edilmiş, böylece bu ilkelerin meşruiyeti ve önemi artırılmıştır. Yorum, İlkelere derinlik ve güç katmış, İlkelerin evrensel yargı etiği bildirgesi olarak küresel düzeyde kabul edilmesine önemli bir katkı sağlamıştır.

Geleneksel hukuk sistemlerinin hepsinde olduğu gibi dünyadaki tüm büyük din sistemlerinin de yargıda dürüstlüğün en yüksek standartları konusunda uzlaştıkları dikkate alınmalıdır. Bunu gözeterek Yorum, yargıda dürüstlük konusuna ilişkin dini öğretilerin kısa bir özetine de eklerinden birinde yer vermiştir.

Sahip olduğumuz Bangalor Yargı Etiği İlkeleri, yalnızca tüm ulusların yargı kurumları için değil, aynı zamanda halkın geneli ve şüphe edilemez dürüstlüğe sahip bir küresel yargı için sağlam temel inşa etmek isteyen herkese yönelik büyük potansiyel değer taşıyan bir belgedir.

C. G. WEERAMANTRY
Başkan
Yargıda Dürüstlük Grubu

TEŞEKKÜR

BirleŐmif Miletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi, Bangalor Yargı Etiği İlkeleri'ne ilişkin taslak yorumlar hazırlama konusundaki çalışmaları için Yargıda DürüŐlük Grubu'na ve 1-2 Mart 2007 tarihlerinde Viyana'daki BirleŐmif Miletler Ofisinde düzenlenen Yargı Etiği Temel İlkelerinin Güçlendirilmesine Yönelik Açık Uçlu Hükümetler Arası Uzmanlar Grubu Toplantısı'na katılan herkese minnetlerini sunar.

Ayrıca, bu Yorum'un hem araştırma hem de hazırlanma süreçlerine finansman sağlayan Alman Teknik İş Birliği Kurumu'na (Deutsche Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit) ve bahsedilen uzmanlar grubu toplantısına sundukları destek için Norveç ve İsveç Hükümetleri'ne özel olarak teşekkür eder.

HAZIRLIK TARİHÇESİ

I. Arka Plan

Nisan 2000 tarihinde, Birleşmiş Milletler Uluslararası Suçun Önlenmesi Merkezi'nin daveti üzerine ve Yolsuzlukla Mücadele Küresel Programı çerçevesinde, Viyana'da Onuncu Birleşmiş Milletler Suçun Önlenmesi ve Suçluların Islahı Kongresi ile birlikte, bir grup yüksek mahkeme başkanı ve kıdemli yüksek yargıcın katılımlarıyla bir hazırlık toplantısı düzenlenmiştir. Toplantıda, tüm kıtalardan çok sayıda ülkede çoğu kişinin, yozlaşmış veya taraflı oldukları algısı nedeniyle kendi yargı sistemlerine duydukları güveni kaybetmeleri sonucu ortaya çıkan sorunun ele alınması amaçlanmıştır. Bu deliller, hizmet sunumuna ve kamu algısına ilişkin anketlerin yanı sıra hükümetler tarafından kurulan araştırma komisyonları aracılığıyla ortaya çıkarılmıştır. Pek çok çözüm önerilmiş, bazı reform tedbirleri denenmiş, ancak sorun devam etmiştir. Bu durum, yeni bir yaklaşım oluşturma iradesi doğurmuştur. Bu sebeple, hâkimlerin kendi görev alanlarına çekidüzen vermeye, yargı bağımsızlığı ilkesini tamamlayacak bir yargıda hesap verebilirlik kavramı geliştirmeye ve böylece halkın hukukun üstünlüğüne olan güvenini artırmaya davet edildiği, Birleşmiş Milletler himayesinde gerçekleştirilen ilk etkinlik olarak söz konusu toplantı yapılmıştır. Başlangıç aşamasında, dünyadaki farklı hukuki geleneklerin varlığı dikkate alınarak, uygulamanın gelenek hukuku sistemi ile sınırlandırılmasına karar verilmiştir. Buna uygun olarak, ilk katılımcılar çok çeşitli yasalar uygulayıp ortak bir yargı geleneğini paylaşan Asya, Afrika ve Pasifik'ten olmak üzere 9 ülkeden davet edilmiştir.

II. Yargıda Dürüstlük Grubu

Yargıda Dürüstlüğün Güçlendirilmesine Yönelik Yargı Grubu'nun (veya bilinen adıyla Yargıda Dürüstlük Grubu'nun) ilk toplantısı 15-16 Nisan 2000 tarihlerinde Viyana'daki Birleşmiş Milletler Ofisi'nde gerçekleştirilmiştir. Toplantının katılımcıları Bangladeş'ten Yüksek Mahkeme Başkanı Latifur Rahman, Hindistan Karnataka Eyaleti'nden Yüksek Mahkeme Başkanı Y. Bhaskar Rao, ülkesinin Yüksek Mahkeme Başkanı'nı temsilen Nepal'den Yargıç Govind Bahadur Shrestha, Nijerya'dan Başyargıç M.L. Uwais, Güney Afrika Anayasa Mahkemesi Başkan Vekili Pius Langa, Tanzania Birleşik Cumhuriyeti'nden yakın zamanda emekli olan Yüksek Mahkeme Başkanı F.L. Nyalali ve Uganda Yargı Hizmetleri Komisyonu Başkanı Yargıç B.J. Odoki olmuştur. Katılımcılar Uluslararası Adalet Divanı Başkan Yardımcısı Hâkim Christopher Gregory Weeramantry başkanlığında toplanmıştır. Avustralya Yüksek Mahkemesi'nden Yargıç Michael Kirby raportör olarak görev almıştır. Birleşmiş Milletler Yargıçların ve Avukatların Bağımsızlığı Özel Raportörü Dato' Param Kumaraswamy, Uluslararası Yargıçlar Birliği Başkan Yardımcısı Yargıç Ernst Markel ve Dr. Giuseppe di Gennaro gözlemci olarak katılmıştır.

Bu toplantıda Yargıda Dürüstlük Grubu iki karara varmıştır. Birinci olarak, hesap verebilirlik ilkesinin ulusal yargının kendi yetkinliği ve kapasitesi dahilinde bulunan sistemsel reformları hayata geçirerek yargıda dürüstlüğü güçlendirme konusunda aktif bir rol üstlenmesini gerektirdiğini kabul etmiştir. İkinci olarak, yasama ve yürütme organlarının müdahalesi olmaksızın, yargı bağımsızlığı ile tutarlı olacak şekilde, saygı duyulabilecek ve nihayetinde yargı tarafından ulusal düzeyde uygulanabilecek, evrensel olarak kabul edilebilir bir yargı standartları bildirisine acilen ihtiyaç duyulduğunu kabul etmiştir. Katılımcı hâkimler, yargının üyeleri arasında uygun yargı etiği standartlarının kabul edilmesi ve uygulanması yoluyla, toplumun saygısını kazanma ve koruma yönünde yargının adım atma gücüne sahip olduğunu vurgulamışlardır. Buna uygun olarak katılımcı hâkimler, bazı yargı sistemlerinde kabul edilen yargı etiği ilkelerinin analiz edilmesini ve Yargıda Dürüstlük Grubu Koordinatörü Dr. Nihal Jayawickrama tarafından, (a) bu ilkelere tekrarlanan temel noktalar ve (b) bu ilkelerin bazılarında olan ama tamamında yer almayan ve belirli ülkeler için uygun olabilecek veya olmayabilecek isteğe bağlı veya ek hususlar ile ilgili bir rapor hazırlanmasını talep etmişlerdir.

III. Kaynak Materyal

Yukarıda belirtilen yönlendirmelere uygun olarak bir yargı etiği ilkeleri taslağı hazırlanırken, özellikle aşağıdakiler de dahil olmak üzere pek çok mevcut ilkelere ve uluslararası belgelere atıfta bulunulmuştur:

Ulusal İlkeler

- a) Amerikan Barolar Birliği Delegeler Meclisi tarafından kabul edilen Yargı Etiği İlkeleri, Ağustos 1972.
- b) Avustralya Eyaletleri ve Bölgeleri Yüksek Mahkeme Başkanları tarafından yayımlanan Yargı Bağımsızlığı İlkeleri Bildirgesi, Nisan 1997.
- c) Bangladeş Halk Cumhuriyeti Anayasası Madde 96(4)(a) kapsamında sağlanan yetkinin kullanılmasında Yüksek Yargı Kurulu tarafından öngörülen Bangladeş Yüksek Mahkeme Hâkimleri için Etik İlkeler, Mayıs 2000.
- d) Kanadalı Hâkimler Konferansı iş birliğinde hazırlanan ve Kanada Yargı Konseyi tarafından tasdik edilen Hâkimler için Etik İlkeler, 1998.
- e) Idaho Yargı Etiği İlkeleri, 1976.
- f) Hindistan Yüksek Mahkeme Başkanları Konferansı tarafından kabul edilen Yargı Hayatının Değerlerinin Yeniden Belirlenmesi, 1999.

- g) Iowa Yargı Etiği İlkeleri.
- h) Kenya Yargı Görevlileri için Etik İlkeler, Temmuz 1999.
- i) Malezya Federal Anayasası Madde 125(3A) tarafından verilen yetkilerin kullanılmasında, Yüksek Mahkeme Hâkimi, Temyiz Mahkemesi Başkanı ve Yüksek Mahkeme Başkanları'nın tavsiyesi üzerine Yang di-Pertuan Agong tarafından öngörülen Malezya Hâkimlerinin Etik İlkeleri, 1994.
- j) Namibya Sulh Hâkimleri için Etik İlkeler.
- k) Yargı Etiğini Düzenleyen Kurallar, New York Eyaleti, ABD.
- l) Nijerya Federal Cumhuriyeti Yargı Görevlileri için Etik İlkeler.
- m) Pakistan Yüksek Mahkemesi ve Üst Mahkemelerin Hâkimleri tarafından uyulacak Etik İlkeler.
- n) Filipinler Yargı Etiği İlkeleri, Eylül 1989.
- o) Filipinler Barolar Birliği tarafından teklif edilen, Manila Asliye Hâkimleri tarafından onaylanan ve belediye hâkimleri ile şehir hâkimleri de dahil olmak üzere Yüksek Mahkemenin idari gözetimi altındaki hâkimler tarafından uyulmak ve onlara rehberlik etmek üzere kabul edilen Filipinler Yargı Etiği Kuralları.
- p) Yandina Bildirisi: Solomon Adaları'nda Yargının Bağımsızlığı İlkeleri, Kasım 2000.
- q) Yüksek Mahkeme Başkanı, Anayasa Mahkemesi Başkanı ve Yüksek Mahkemeler, İş Temyiz Mahkemesi ve Arazi Alacakları Mahkemesi Başkanları tarafından kabul edilen Güney Afrika Hâkimleri için Rehber İlkeler, Mart 2000.
- r) Hâkimler ve Sulh Hâkimleri Konferansı tarafından kabul edilen Tanzanya Yargı Görevlileri için Etik İlkeler, 1984.
- s) Teksas Yargı Etiği İlkeleri.
- t) Yüksek Mahkeme ve Üst Mahkeme Hâkimleri tarafından kabul edilen Uganda Hâkimleri, Sulh Hâkimleri ve Diğer Yargı Görevlileri için Etik İlkeler, Temmuz 1989.
- u) Amerika Birleşik Devletleri Yargı Konferansı Etik İlkeleri.

- v) Virginia Yüksek Mahkemesi tarafından kabul edilen ve ilan edilen Virginia Eyaleti için Yargı Etiği Kuralları, 1998.
- w) Washington Eyaleti Yüksek Mahkemesi tarafından kabul edilen Yargı Etiği İlkeleri, ABD, Ekim 1995.
- x) Zambiya Parlamentosu tarafından kabul edilen Yargı (Etik İlkeleri) Kanunu, Aralık 1999.

Bölgesel ve uluslararası belgeler

- a) Uluslararası Ceza Hukuku Birliği, Uluslararası Hukukçular Komisyonu ile Yargıçların ve Avukatların Bağımsızlığı Merkezi tarafından toplanan bir uzmanlar komitesinin hazırladığı Yargı Bağımsızlığına İlişkin Taslak İlkeler (“Siracusa İlkeleri”), 1981.
- b) Uluslararası Barolar Birliği tarafından kabul edilen Yargı Bağımsızlığının Asgari Standartları, 1982.
- c) BM Genel Kurulu tarafından kabul edilen Birleşmiş Milletler Yargı Bağımsızlığı Temel İlkeleri, 1985.
- d) Yargı Bağımsızlığı Çalışmaları Özel Raportörü Dr. L.V. Singhvi tarafından hazırlanan Yargı Bağımsızlığı Evrensel Bildirgesi Taslağı (“Singhvi Bildirgesi”), 1989.
- e) Altıncı Yüksek Mahkeme Başkanları Konferansı’nda kabul edilen Lawasia Bölgesi’nde Yargının Bağımsızlığı İlkelerine İlişkin Pekin Bildirisi, Ağustos 1997.
- f) Harare İlkeleri’nin etkin biçimde uygulanması için iyi yönetim, hukukun üstünlüğü ve insan haklarını teşvik eden ve yürütme, parlamento ve yargı arasındaki ilişkileri düzenleyen iyi uygulamalara ilişkin Uluslar Topluluğu için Latimer House Rehber İlkeleri (Latimer House’un Milletler Topluluğu için Rehber İlkeleri), 1998.
- g) Hâkimlerin Statüsüne İlişkin Avrupa Şartı, Avrupa Konseyi, Temmuz 1998.
- h) Yargıçların ve Avukatların Bağımsızlığı Merkezi tarafından toplanan uzmanlar grubunun kabul ettiği Yargı Sisteminin Tarafsızlığını Sağlamaya, Yolsuzluğu Önlemeye ve Yok Etmeye Dair Politika Çerçevesi, Şubat 2000.

IV. Bangalor Yargı Etiği İlkeleri Taslağı

Yargıda Dürüstlük Grubu'nun ikinci toplantısı Bangalor, Hindistan'da 24-26 Şubat 2001 tarihleri arasında yapılmıştır. Bu toplantı Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı ile Uluslararası Kalkınma Departmanı tarafından gerçekleştirilmiş, Hindistan Karnataka Eyaleti Yüksek Mahkemesi'nin ve Hükümeti'nin ev sahipliğinde düzenlenmiş olup, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği tarafından desteklenmiştir. Bu toplantıda Grup, daha önce hazırlanan taslağı inceleyerek ilerlemek suretiyle temel değerleri belirlemiş, ilgili ilkeleri geliştirmiş ve Bangalor Yargı Etiği İlkeleri Taslağı (Bangalor Taslağı) üzerinde anlaşmaya varmıştır. Ancak Grup, Bangalor Taslağı'nın çoğunlukla gelenek hukuku ülkelerinin hâkimleri tarafından geliştirilmiş olması nedeniyle uygun biçimde onaylanmış uluslararası yargı etiği ilkeleri statüsünü kazanabilmesi için diğer hukuki geleneklerden gelen hâkimler tarafından da incelenmesinin gerekli olduğunu kabul etmiştir.

Bu toplantıya katılanlar arasında Bangladeş'ten Yüksek Mahkeme Başkanı Mainur Reza Chowdhury, Hindistan Karnataka Eyaleti'nden Yüksek Mahkeme Başkanı P.V. Reddi, Nepal'den Yüksek Mahkeme Başkanı Keshav Prasad Upadhyay, Nijerya'dan Yüksek Mahkeme Başkanı M.L. Uwais, Güney Afrika'dan Yüksek Mahkeme Başkanı Vekili Pius Langa, Sri Lanka'dan Yüksek Mahkeme Başkanı S.N. Silva, Birleşik Tanzania Cumhuriyeti'nden Yüksek Mahkeme Başkanı B.A. Samatta ve Uganda'dan Yüksek Mahkeme Başkanı B.J. Odoki bulunmaktadır. Kanada Yüksek Mahkemesi'nden Yüksek Yargıç ve Uluslararası Hukukçular Komisyonu Başkanı Claire L'Heureux Dube da özel davetli olarak toplantıya katılmıştır. Hâkim Weeramantry başkanlığı üstlenirken Yüksek Yargıç Kirby raportör olarak görev almıştır. Bunlara ek olarak, Birleşmiş Milletler Yargıçların ve Avukatların Bağımsızlığı Özel Raportörü Dato Param Cumaraswamy ve Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi Başkanı Yüksek Yargıç P.N. Bhagwati de gözlemci olarak katılmış ve Yüksek Yargıç P.N. Bhagwati aynı zamanda Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği'ni temsil etmiştir.

V. Danışma Süreci

Son yirmi ay içerisinde, Bangalor Taslağı hem gelenek hukuku hem de Kıta Avrupası hukuku sistemlerinden hâkimler arasında geniş çapta yaygınlaştırılmıştır. Bu taslak hem gelenek hukuku hem de Kıta Avrupası hukuk sistemlerinin uygulandığı 75'ten fazla ülkeden Yüksek Mahkeme Başkanları ile kıdemli hâkimlerin katıldığı çeşitli yargı konferansları ve toplantılarında sunulmuş ve tartışılmıştır. Amerikan Barolar Birliği Orta ve Doğu Avrupa ofislerinin girişimiyle, Bangalor Taslağı Bosna Hersek, Bulgaristan, Hırvatistan, Romanya, Sırbistan ve Slovakya'nın ulusal dillerine çevrilmiş ve daha sonra Kosova'dakiler de dâhil olmak üzere alt bölge hâkimleri, hâkim birlikleri, anayasa mahkemeleri ve yüksek mahkemeler tarafından incelenmiştir. Yapılan yorumlar faydalı bir bakış açısı sağlamıştır.

Haziran 2002 tarihinde, Strazburg, Fransa’da yapılan bir toplantıda, Bangalor Taslağı, Kıta Avrupası hukuku bakış açısından Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyi Çalışma Grubu (CCJE-GT) tarafından verimli ve çetin bir tartışma gerçekleştirilerek incelenmiştir. Toplantıya katılanlar arasında Avusturya Hâkimler Birliği Başkan Yardımcısı Gerhard Reissner, Çek Cumhuriyeti Yüksek Mahkemesi’nden Hâkim Robert Fremr, Fransa Cour d’Appel de Paris [Paris İstinaf Mahkemesi] Başkanı Alain Lacabarats, Almanya Federal İdare Mahkemesi’nden Hâkim Otto Mallmann, İtalya’dan Sulh Hâkimi Raffaele Sabato, Litvanya Temyiz Mahkemesi’nden Hâkim Virgilijus, Lüksemburg Cour d’Appel [İstinaf Mahkemesi] Başmüşaviri Jean-Claude Wiwinius, Portekiz Temyiz Mahkemesi’nden Müşavir Orlando Afonso, Slovenya Yüksek Mahkemesi’nden Yargıç Dusan Ogrizek, İsveç Svea Temyiz Mahkemesi Başkanı Johan Hirschfeldt ve Birleşik Krallık’tan Yüksek Yargıç Mance (Başkan) bulunmuştur. CCJE-GT’nin Bangalor Taslağı’na ilişkin yayınlanan yorumları, Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyi’nin (CCJE) özellikle de yargının bağımsızlığına ilişkin standartlarla ilgili Görüş No.1 ile birlikte, diğer ilgili “Görüş”leri, Bangalor Taslağı’nın gelişmekte olan şekline önemli bir katkıda bulunmuştur.

Bangalor Taslağı, CCJE’nin hâkimlerin profesyonel davranışlarını, özellikle de etik, uygunsuz davranışlar ve tarafsızlık konularını düzenleyen ilkeler ve kurallara ilişkin taslak Görüşü ışığında tekrar gözden geçirilmiş, Haziran 2002 tarihinde Avustralya Yüksek Mahkeme Başkanları Konseyi tarafından yayınlanan Yargı Etiği Rehberi, Baltık Devletleri Hâkimleri için Model Etik İlkeler, Çin Halk Cumhuriyeti Hâkimleri için Yargı Etiği İlkeleri ve Makedonya Hâkimler Birliği’nin Yargı Etiği İlkeleri gibi daha yakın zamanlı ilkelere atıfta bulunulmuştur.

VI. Bangalor Yargı Etiği İlkeleri

Bangalor Taslağı’nın gözden geçirilmiş hâli daha sonra 25 ve 26 Kasım 2002 tarihlerinde Uluslararası Adalet Divanı’nın merkezi olan Lahey, Hollanda’da yer alan Peace Palace’daki Japanese Room’da [Japon Odası] düzenlenen Kıta Avrupası hukuku ülkelerinden Yüksek Hâkimler (veya temsilcileri) Yuvarlak Masa Toplantısı’nda sunulmuştur. Toplantı Birleşik Krallık Uluslararası Kalkınma Departmanı tarafından, Birleşmiş Milletler Viyana Suç Önleme Merkezi, Cenevre İnsan Hakları Yüksek Komiserliği ve Lahey Carnegie Vakfı Genel Direktörünün destekleriyle düzenlenmiştir.

Uluslararası Adalet Divanı eski Başkan Yardımcısı ve Geçici (Ad-Hoc) Hâkimi Weeramantry toplantıya başkanlık etmiş ve katılımcılar arasında Brezilya Federal Temyiz Mahkemesi’nden Hâkim Vladimir de Freitas, Çek Cumhuriyeti Yüksek Mahkemesi Başkanı Iva Brozova, Mısır Yüksek Anayasa Mahkemesi Başkanı Mohammad Fathy Naguib (Yargıç Dr. Adel Omar Sherif desteğiyle), Fransa Cour de Cassation [Yargıtay] Müşaviri Christine Chanet, Meksika

Suprema Corte de Justicia de la Nacion [Ulusal Yüksek Adalet Divanı] Başkanı Genaro David Gongora Pimentel, Mozambik Yüksek Mahkemesi Başkanı Mario Mangaze, Hoge Raad der Nederlanden [Hollanda Yüksek Mahkemesi] Başkanı Pim Haak, Norveç Yüksek Mahkemesi'nden Yargıç Trond Dolva ve Filipinler Yüksek Mahkemesi Başkanı Hilario Davide (Yargıç Reynato S. Puno desteğiyle) bulunmuştur. Ayrıca oturumlardan birine Uluslararası Adalet Divanı üyeleri: Hâkim Raymond Ranjeva (Madagaskar), Hâkim Geza Herczegh (Macaristan), Hâkim Carl-August Fleischhauer (Almanya), Hâkim Abdul G. Koroma (Sierra Leone), Hâkim Rosalyn Higgins (Birleşik Krallık), Hâkim Francisco Rezek (Brezilya), Hâkim Nabil Elaraby (Mısır) ve Özel Hâkim Thomas Frank (ABD) de katılmıştır. BM Yargıçların ve Avukatların Bağımsızlığı Özel Raportörü Dato Param Cumaraswamy de toplantıya iştirak etmiştir.

Toplantıya katılan gelenek hukuku ve Kıta Avrupası hukuku sistemlerinden hâkimler arasında temel değerlere ilişkin büyük ölçüde fikir birliği sağlanmış, fakat değerlerin hangi düzende ve sırada yerleştirilmesi gerektiğine dair bazı görüş ayrılıkları yaşanmıştır. Örneğin,

- (a) Bağımsızlık, tarafsızlık ve dürüstlük değerlerinin (bu sırayla) mesleğe yaraşırılık (Bangalor Taslağı'nda ilk sıraya konulmuştur) ve eşitlik değerlerinden öncelikli olmasının gerekip gerekmediği tartışılmıştır.
- (b) Kıta Avrupası hukuku hâkimleri tarafından “kod” kelimesinin kullanılmasına ilişkin endişeler dile getirilmiştir (bu kelime Kıta Avrupası'ndaki hukukçular tarafından genellikle tam ve kapsamlı yasal belge olarak anlaşılmaktadır). Çünkü özellikle mesleki davranış ilkelerinin standartları yasal veya disiplin kurallarından farklıdır.
- (c) Bangalor Taslağı'nın önsözündeki “yargı gücünün gerçek kaynağı, yargının ahlaki gücü ve dürüstlüğü'nün kamu tarafından kabul edilmesidir” ifadesi sorgulanmıştır. “Gerçek kaynağın” anayasa olduğu ve yargı gücünün nihayette kamunun kabulüne bağlı olduğuna fazla vurgu yapılmasının bazı durumlarda tehlikeli bile olabileceği savunulmuştur.

Değerler ve ilkelerin uygulanmasına ilişkin olarak Kıta Avrupası hukuku hâkimleri:

- (a) Fiili veya görünen tarafsızlıkları konusunda herhangi bir olası riskle alakalı olmadığı hâllerde hâkimlerin, ailelerinin mali çıkarları hakkında bilgi sahibi olmak gibi genel bir görevi (Bangalor Taslağının gerektirdiği şekilde) neden üstlenmeleri gerektiğini sorgulamışlardır.
- (b) Aksi hâlde davadan el çektilmesi gerekecek bir hâkimin, tarafların kabul ettiği durumlarda davadan çekilmek yerine davaya katılabilmesinin uygun-

suz olacağını düşünmüşlerdir (gelenek hukuku hâkimleri buna müsaade edebileceğini ileri sürmüşlerdir.).

- (c) Bangalor Taslağı'nın bir avukat ile evlilik veya yakın kişisel ilişki gibi nispeten yaygın durumlara yaklaşımının genişliğini ve uygunluğunu sorgulamışlar, bunun yerine böyle durumlarda ilişkinin yasaklanmasından ziyade hâkimin ilişkide olduğu diğer kişinin olaya dâhil olduğu hâllerde davadan çekilme ihtiyacına odaklanılmasını önermişlerdir.
- (d) İzin verilen yasa dışı faaliyetlere ilişkin bir liste olmasının akıllıca olup olmadığını sorgulamışlardır. Bir hayır kurumu adına bağış toplama faaliyetlerine, vasiyeti tenfiz memuru, kayyım, vasi, veli veya başka bir mutemet olarak hizmet vermeye, bir araştırma komisyonuna atanmayı kabul etmeye veya karakter tanığı olarak tanıklık etmeye ilişkin yasakların birer uluslararası standart olarak genel kabul görmesi gerektiğine inanmamışlardır.

Ancak temel fikir ayrılığı siyasi faaliyetlere ilişkin olarak yaşanmıştır. Bir Avrupa ülkesinde hâkimler parti üyeliklerine göre seçilmekteydi. Bazı diğer Avrupa ülkelerinde ise hâkimler siyasete katılma ve (hâkim olarak göreve devam ederken dahi) yerel konseylere veya (yargıdaki statüleri askıya alınarak) parlamentoya üye olarak seçilme hakkına sahipti. Dolayısıyla Kıta Avrupası hukuku hâkimleri, an itibarıyla hâkimlerin siyasete katılma konusunda özgür olup olmaması gerektiğine ilişkin genel bir uluslararası fikir birliği olmadığını savunmuşlardı. Düşünce ve ifade özgürlüğü ile tarafsızlık gereği her ülkenin hâkimlerinin sosyal öneme sahip konularda bir denge yakalaması gerektiğini önermişlerdi. Bununla beraber, her ne kadar siyasi parti üyeliği veya büyük sosyal sorunlara ilişkin kamu tartışmalarına katılım engellenmese de hâkimlerin en azından kendi bağımsızlıklarını zayıflatacak veya tarafsızlık görüntülerini tehlikeye atacak her türlü siyasi faaliyetten kaçınmaları gerektiğini kabul etmişlerdi.

Toplantı sonucunda Bangalor Yargı Etiği İlkeleri ortaya çıkmıştır. Bu belgede kabul edilen temel değerler bağımsızlık, tarafsızlık, dürüstlük, mesleğe yaraşırılık, eşitlik, ehliyet ve özendir. Kararlaştırılan değerlerin ardından ilgili ilkeler ve bu ilkelerin uygulanmasına ilişkin daha ayrıntılı açıklamalar gelmektedir.

VII. İnsan Hakları Komisyonu

Birleşmiş Milletler Yargıçların ve Avukatların Bağımsızlığı Özel Raportörü Dato Param Cumaraswamy tarafından Bangalor Yargı Etiği İlkeleri, Nisan 2003 tarihinde düzenlenen Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu elli dokuzuncu oturumunda sunulan rapora eklenmiştir. 29 Nisan 2003 tarihinde Komisyon, Bangalor Yargı Etiği İlkeleri'ne yer veren 2003/43 sayılı kararı oy birliğiyle kabul etmiş ve bu İlkeleri "değerlendirilmek üzere üye devletler, ilgili Birleşmiş Milletler organları ile hükümetler arası ve sivil toplum kuruluşlarının dikkatine sunmuştur".

Nisan 2004 tarihinde, göreve yeni gelen Birleşmiş Milletler Yargıçların ve Avukatların Bağımsızlığı Özel Raportörü Dr. Leandro Despouy, İnsan Hakları Komisyonu'nun altmışıncı oturumunda sunduğu raporda şu ifadelere yer vermiştir:

“Komisyon, dünya genelinde yargıdaki yolsuzluk olgusunun, parlamento tarafından yargıya tahsis edilen fonların zimmete geçirilmesi veya (hâkimlerin düşük maaşları sonucu ortaya çıkabilen bir uygulama olarak) rüşvet şeklinde gerçekleşen ekonomik yolsuzluktan çok daha öteye geçen yoğunluğuna ve kapsamına ilişkin endişelerini sıklıkla dile getirmektedir. Bu aynı zamanda yargı yönetiminde şeffaflık olmayışı ve rüşvet sistemi ile ilgili olabilir veya yargının siyasileşmesi, hâkimlerin partilere bağlılıkları ya da yargıdaki her türlü siyasi kayırma sonucunda duruşmalara veya kararlara yanlı katılım şeklinde gerçekleşebilir. Bu konu, toplumun her bireyinin başvurabileceği ahlaki otoriteye sahip olması gereken hakimler ve yargı görevlileri ile güvenilir ve tarafsız bir kuruma ihtiyaç duyulduğu için özellikle önem taşımaktadır.

Eylemlerin ötesine bakıldığında, bazı ülkelerde halkın yargıyı yozlaşmış bir otorite olarak görme eğiliminde olması özellikle vahimdir. Adalete olan güvensizlik, demokrasi ve kalkınma açısından ölümcül olup yolsuzluğun devam etmesini teşvik eder. Burada, yargı etiği kuralları büyük öneme sahiptir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihat hukukunda vurgulandığı gibi hâkimler yalnızca nesnel tarafsızlık kriterlerini karşılamakla kalmamalı, aynı zamanda tarafsız görünmelidir. Burada söz konusu olan, demokratik bir toplumda mahkemelerin huzurlarına gelen kişilere aşılması gereken güvendir. Bu itibarla, Komisyon'un elli dokuzuncu oturumunda da bahsedildiği gibi yazarlarının gelenek hukuku ve Kıta Avrupası hukuku olmak üzere iki ana hukuk geleneğini dikkate almasından dolayı Bangalor Yargı Etiği İlkeleri'nin yaygınlaştırılmasının ve uygulanmasının niçin önemli olduğu anlaşılabilir.”

Özel Raportör, Bangalor İlkeleri'nin tercihen ulusal dillerde, tüm hukuk fakültelerinde ve hâkimler ile avukatların meslek kuruluşlarında yaygınlaştırılmasını tavsiye etmiştir.

VIII. Bangalor Yargı Etiği İlkelerinin Yorumu

Yargıda Dürüstlük Grubu, Ekim 2005 tarihinde Viyana'da gerçekleştirdiği dördüncü toplantısında hâkimler, avukatlar ve hukuk reformcularının bazı toplantılarda Bangalor İlkeleri'nin uygulanmasına ilişkin resmi rehber şeklinde bir yorum veya açıklama notuna duyulan ihtiyacı vurguladıklarını ifade etmiştir. Grup, bu tür bir yorumun veya rehberin hâkimlerin ve yargı etiği eğitimcilerinin yalnızca Bangalor İlkeleri'nin hazırlanma ve kültürlerarası danışma süreçleri ile içindeki değerlerin ve ilkelerin eklenme gerekçelerini anlamasını sağlamakla kalmayacağını, aynı zamanda ortaya çıkabilecek zorluklarda, çeşitli durumlarda

ve sorunlarda bu değer ve ilkelerin uygulanabilirliğine ilişkin daha geniş bir anlayiş geliştireceğini kabul etmiştir. Buna göre Grup ilk aşamada, Koordinatörün bir yorum taslağı hazırlamasına ve daha sonra da bu taslağın incelenmek ve onaylanmak üzere Grup'a sunulmasına karar vermiştir.

IX. Suçun nlenmesi ve Ceza Adaleti Komisyonu

Suçun nlenmesi ve Ceza Adaleti Komisyonu'nun on beşinci Oturumu Nisan 2006 tarihinde Viyana'da yapılmış, Mısır, Fransa, Almanya, Nijerya ve Filipinler tarafından ortak olarak desteklenen "Yargı etiği temel ilkelerinin güçlendirilmesi" başlıklı karar taslağının kabul edilmesi Ekonomik ve Sosyal Konseye oy birliğiyle tavsiye edilmiştir. Karar taslağı, diğerlerinin yanı sıra,

- (a) ye devletleri iç hukuk sistemlerine uygun olarak, kendi yargı kurumlarını yargı üyelerinin mesleki veya etik davranışlarına ilişkin kuralları incelerken veya gözden geçirirken Bangalor lkeleri'ni (kararın ekinde yer almaktadır) dikkate almaya teşvik etmeye davet etmiştir,
- (b) Bangalor Yargı Etiği lkeleri'nin, Yargı Bağımsızlığı Temel lkeleri'ni daha da geliştireceğini ve tamamlayacağını vurgulamıştır,
- (c) Yargıda Dürüstlük Grubu tarafından Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC) himayesinde gerçekleştirilenler ile yargıda bağımsızlık, tarafsızlık ve dürüstlüğün güçlendirilmesine ilişkin standartların ve ilkelerin geliştirilmesine ve yaygınlaştırılmasına katkı sağlayan diğer uluslararası ve bölgesel yargı forumlarının önemli çalışmalarını tanımıştır,
- (d) UNODC'nin Yargıda Dürüstlük Grubu çalışmalarına sağladığı desteği devam ettirmesini talep etmiştir,
- (e) Yargıda Dürüstlük Grubu'nun çalışmalarını desteklemek amacıyla UNODC'ye gönüllü olarak katkıda bulunan ye devletlere şükranlarını dile getirmiştir,
- (f) ye devletleri, uygun olduğu ölçüde, Yargıda Dürüstlük Grubu'nun çalışmalarını desteklemek amacıyla Birleşmiş Milletler Suçun nlenmesi ve Ceza Adaleti Fonu'na gönüllü olarak katkıda bulunmaya ve Yolsuzlukla Mücadele Küresel Programı aracılığıyla gelişmekte olan ülkeler ile ekonomileri geçiş döneminde olan ülkelere, talep üzerine, yargı organlarının dürüstlüğü ve kapasitesini güçlendirmek amacıyla teknik destek sunmaya devam etmeye davet etmiştir,
- (g) ye devletleri Bangalor Yargı Etiği lkeleri'ne ilişkin görüşlerini Genel Sekreter'e sunmaya ve uygun olduğu şekilde düzeltmeler önermeye davet etmiştir,

- (h) Üye devletler tarafından ifade edilen görüşleri ve düzeltmeleri dikkate alarak, Bangalor Yargı Etiği İlkeleri'ne bir yorum hazırlanması amacıyla UNODC'nin Yargıda Dürüstlük Grubu ve diğer uluslararası ve bölgesel yargı forumları ile iş birliği içinde bir açık uçlu hükümetler arası uzmanlar grubu toplantısı yapılmasını talep etmiştir,
- (i) Genel Sekreter'in, Suçun Önlenmesi ve Ceza Adaleti Komisyonunun on altıncı oturumunda kararın uygulanmasına ilişkin bir rapor sunmasını talep etmiştir.

X. Ekonomik ve Sosyal Konsey

Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi 27 Temmuz 2006 tarihinde, "Yargı etiği temel ilkelerinin güçlendirilmesi" başlıklı, 2006/23 sayılı kararı oylama yapmadan kabul etmiştir.

XI. Hükümetler Arası Uzmanlar Grubu Toplantısı

Mart 2006 tarihinde, Yargıda Dürüstlük Grubu Koordinatörü Dr. Nihal Jayawickrama tarafından hazırlanan Bangalor Yargı Etiği İlkeleri'ne ilişkin taslak Yorum, Yargıda Dürüstlük Grubu ile UNODC tarafından toplanan Açık Uçlu Hükümetler Arası Uzmanlar Grubu'nun ortak toplantısında sunulmuştur. Toplantının başkanlığını Hâkim Weeramantry ve Güney Afrika'dan Yüksek Mahkeme Başkanı Pius Langa yapmıştır. Toplantıya katılan diğer Yargıda Dürüstlük Grubu üyeleri ise Uganda Yüksek Mahkeme Başkanı B J Odoki, Tanzanya Birleşik Cumhuriyeti Yüksek Mahkeme Başkanı B A Samatta, Mısır Yüksek Mahkeme Başkan Vekili Dr. Adel Omar Sherif ve Nijerya eski Yüksek Mahkeme Başkanı M L Uwais olmuştur. Katılım sağlayamayan Avustralya Yüksek Mahkemesi Üyesi Yargıç M D Kirby ise yorumlarını yazılı olarak iletmiştir.

Hükümetler Arası Uzman Grubu Toplantısı'na katılan hâkimler, hükümet görevlileri ve bireysel uzmanlar ise şu şekildedir: Cezayir'den Sulh Hâkimi Noura Hachani; Arjantin Yüksek Mahkemesi Başkan Yardımcısı Yargıç Elena Highton de Nolasco; Azerbaycan'dan Yargıç Nazim Tagiyev, Rauf Guliyev ve Gulmirza Cavadov; Dominik Cumhuriyeti'nden Dr. Octavio Lister; Mısır Yüksek Anayasa Mahkemesi Üyeleri Yargıç Mohammad Aly Seef ve Yargıç Elham Nguib Nawar; Finlandiya Bölge Hâkimi Riitta Kiiski; Fransa Temyiz Mahkemesi Müşaviri ve Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi Başkanı Hâkim Christine Chanet; Almanya Bölge Mahkemesi Hâkimi Hansjörg Scherer; Macaristan Yüksek Mahkemesi'nden Yargıç Ursula Vezekényi; Endonezya Yüksek Mahkeme Başkan Vekili Prof. Dr. Paulus Effendie Lotulung; İran İslam Cumhuriyeti'nden Yargıç Mohamadali Shahheydaripur; Litvanya Adalet Bakanlığı Devlet Bakan

Vekili Kaspars Berkis; Libya Arap Cemahiriyesi'nden Dr. Muftah Mohamed Kazit, Abdel-Hâkim Alfitouri Al-Hamrouni, Nagi Abdel-Salam Burkan ve Ahmed El Halam; Moldova'dan Iurii Pricop; Fas'tan President de Chambre pres de la Cour d'Apel'den [Temyiz Mahkemesi Daire Başkanı] Yüksek Yargıç Abdellatif Cherqaoui, President de Chambre pres de la Cour Supreme'den [Yüksek Mahkeme Daire Başkanı] Yargıç Khadija Ouazzani Touhami ve Müşavir Boutaina Benmoussa; Nambiya Yüksek Mahkeme Üyesi Yargıç Collins Parker; Nepal Yüksek Mahkemesi'nden Yargıç Ram Kumar Prasad Shah; Hollanda Dışişleri Bakanlığı İnsan Hakları ve Barışı Yapılandırma Müşaviri Dennis de Jong; Nijerya'dan Ulusal Yargı Enstitüsü Yöneticisi Yargıç Timothy Adepoju Oyeyipo, Federal Adalet Bakanlığı Devlet Başmüsavir Yardımcısı Philomena Chinwe Uwandu ve Ulusal Yargı Enstitüsü Araştırma Görevlisi Hadiza Ibrahim Saeed; Pakistan Dışişleri Bakanlığı Direktörü Syed Haider Shah; Panama'dan Xiomara Bulgin De Wilson; Romanya Adalet Bakanlığı Müşaviri Cristi Danilet; Kore Cumhuriyeti'nden Hâkim Hyong-Won Bae; Sırbistan Adalet Bakanlığı'ndan Jovan Cosic; İspanya Barselona'dan Temyiz Mahkemesi Ticaret Bölümü Başkanı Yüksek Yargıç Ignacio Sancho Garagallo; Sri Lanka Adalet ve Hukuk Reformları Bakanlığı Daimi Sekreteri Suhada Gamlath; Suriye Arap Cumhuriyeti Daimi Temsilciliği'nden Bashar Safiey; Uganda'dan Henry Haduli; ve Amerika Birleşik Devletleri Adalet Bakanlığı Kıdemli Müşaviri Kevin Driscoll olmuştur.

Diğer katılımcılar ise Amerikan Barolar Birliği Hukukun Üstünlüğü Girişimi'nden Olga Ruda ve Simon Conte; Avrupa Konseyi, Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyi'nden Lord Jonathan Mance; Alman Teknik İşbirliği Kurumu'ndan (Deutsche Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit) Dr. Dedo Geinitz, Johanna Beate Wysluch ve Georg Huber-Brabenwarter; İtalya Bolonya'dan Yargı Sistemleri Araştırma Enstitüsü'nden Prof. Giuseppe Di Federico ve Dr. Francesco Contini; İtalya Siracusa'dan Uluslararası Suç Bilimlerinde İleri Düzey Çalışmalar Enstitüsü'nden Giovanni Pasqua ve Yargıç Khaled Ahmed; Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'ndan Arkan El Seblani; UNODC'den Kit Volz, Dr. Stuart Gilman, Dr. Oliver Stolpe, Phil Matsheza, Alexandra Souza Martins ve Ugonnaya Grace Ezekwem; Tanzanya Birleşik Cumhuriyeti Yüksek Mahkeme Başkanı Özel Sekreteri Ferdinand L.K. Wambali; Sri Lanka'dan Avukat Neshan Gunasekera olmuştur.

Taslak ayrıntılı biçimde ele alınmış, her paragraf ayrıca incelenmiştir. Bazı silinen kısımlar da dâhil olmak üzere değişiklikler üzerinde mutabakata varılmıştır. Bangalor Yargı Etiği İlkeleri'ni izleyen Yorum'un da bu İlkelerin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlaması amaçlanmıştır.

XII. Kaynak Materyal

Bu Yorum'un hazırlanmasında, çok sayıda kaynağa atıfta bulunulmuş ve bu kaynaklardan ilham alınmıştır. Bunlar arasında uluslararası belgeler, ulusal yargı etiği ilkeleri ve ilgili yorumları, uluslararası, bölgesel ve ulusal mahkemelerin hükümleri ve kararları, yargı etiği danışma komitelerinin görüşleri ve bilimsel incelemeler bulunmaktadır.

Atıfların kullanıldığı yerler dipnotlarda belirtilmiştir. Ulusal veya bölgesel bir bağlamdan görüşler veya yorumlarda ise tüm yargı sistemlerinde kullanılan uygun bir genellik düzeyinde yaygın olarak kabul edilen durumlarda, özgün kaynağa metinde değinilmemektedir. Ancak, atıfta bulunulan kaynakların tamamına yukarıda yer alan Bölüm III'te ve *Seçili Kaynakça* bölümünde yer verilmiştir. Bu kaynakların sağladığı paha biçilemez katkı için şükranlarımızı sunuyoruz.

Üç kaynaktan özellikle bahsedilmesi gerekir: “Kanada Yargı Konseyi, Hâkimler için Etik İlkeler (1998); Avrupa Konseyi, Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyi Görüşleri (2001-2006); ve Çin Hong Kong Özel İdare Bölgesi, Yargı Etiği Rehberi (2004).”

BANGALOR YARGI ETİĞİ İLKELERİ

GİRİŞ

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, herkesin, hak ve yükümlülükleri belirlenirken ve kendisine bir suç yüklenirken, tam bir eşitlikle davasının bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından adil ve kamuya açık olarak görülmesi hakkına sahip olmasını, temel bir ilke olarak tanımaktadır.

Yorum

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi

1. 10 Aralık 1948 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından ilan edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi Madde 19 şu hükmü içerir:

“Herkes, hak ve yükümlülükleri belirlenirken ve kendisine bir suç yüklenirken, tam bir eşitlikle davasının bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından adil ve kamuya açık olarak görülmesi hakkına sahiptir.”

2. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi oybirliğiyle kabul edilmiş olup, Birleşmiş Milletlere üye devletlerin, Birleşmiş Milletler Antlaşmasında uymayı ve korumayı taahhüt ettikleri söz konusu haklara ilişkin “bir ortak anlayışı” temsil etmektedir. Bu, insan haklarına ilişkin evrensel uygulanabilirliğe sahip ilk kapsamlı bildirge. Evrensel Bildirge hukuki yönden bağlayıcı bir belge olmayı amaçlamamıştır. Bu nedenle bir anlaşma niteliğinde değil, bir bildirge niteliğindedir. Ancak, Antlaşmadaki “insan hakları ve temel özgürlükler” ifadesinin yorumuna meşru bir yardım olarak kabul edilmektedir. 1971 yılı gibi erken bir tarihte, hukuken şu şekilde kabul edilmiştir: “Bildirgedeki ifadeler uluslararası bir anlaşma niteliğinde bağlayıcı olmamasına rağmen... bu ifadelerin gelenek hukukunun kanun hâline gelmesi sebebiyle... ya da kanun gibi kabul edilmiş bir genel uygulama yoluyla gelenek hukukunun gücünü elde etmesinden dolayı olsun ya da olmasın devletleri gelenek hukuku temelinde bağlayabilir.”¹

1 *Legal Consequences for States of the Continued Presence of South Africa in Namibia (South-West Africa) Notwithstanding Security Council Resolution 276 (1970)*, ICJ Raporları 1971, Başkan Yardımcısı Ammoun’un ayrı görüşü, s.76.

Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme, herkesin, mahkemeler önünde eşit olmasını ve kendisine bir suç yüklenirken ya da bir hukuk davasında hak ve yükümlülükleri belirlenirken, makul süre aşılmadan, kanunla kurulmuş yetkili, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme önünde adil ve kamuya açık duruşma hakkına sahip bulunmasını teminat altına almaktadır.

Yorum

Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme

3. Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin 14. maddesinin birinci fıkrası, diğer hükümlerin yanında, şu hükmü de içerir:

“Herkes mahkeme ve divan nezdinde eşittir. Herkes, kendisine bir suç yüklenirken ya da bir hukuk davasında hak ve yükümlülükleri belirlenirken, kanunla kurulmuş yetkili, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme önünde adil ve kamuya açık duruşma hakkına sahiptir.”

4. Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme, 16 Aralık 1966 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından oybirliği ile kabul edilmiş ve otuz beşinci onay belgesinin kabulünden üç ay sonra, 23 Mart 1976 tarihinde yürürlüğe girmiştir. 20 Temmuz 2007 tarihi itibarıyla, 160 devlet bu belgeyi onaylamış veya belgeye taraf olmuş, böylece belgede yer alan hükümlerin uluslararası hukuk kapsamında bağlayıcı yükümlülükleri olduğunu kabul etmiştir.

Devletin yükümlülükleri

5. Bir Devlet bu Sözleşmeyi kabul ettiğinde veya Sözleşmeye taraf olduğunda, üç ulusal yükümlülüğü de kabul eder. Birincisi, Sözleşmede tanınan hakları “ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi veya başka bir görüş, ulusal veya sosyal köken, mal varlığı, doğum veya diğer durumundan ötürü herhangi bir ayrımcılık olmaksızın”, “ülkesinde yer alan ve yargı yetkisine tabi tüm kişilere sağlamak ve bu haklara riayet etmektir”. İkincisi, kendi anayasal süreçleri ve Sözleşme hükümlerine uygun olarak, ilgili hakların ve özgürlüklerin uygulanabilmesi için ihtiyaç duyulabilecek yasal tedbirlerin alınması amacıyla gereken adımları atmaktır. Üçüncüsü, ilgili ihlalin resmi yetkiye sahip kişilerce gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğine bakılmaksızın, hakları veya özgürlükleri ihlal edilmiş herhangi bir kimsenin etkili bir hukuk yoluna başvurma hakkına sahip olmasını sağlamak, ilgili çözüm yoluna başvuran kişinin yetkili adli, idari veya yasal makamlarca ya da hukuk sistemi tarafından belirlenen haklara sahip olmasını temin etmek, yargısal denetim imkânlarını geliştirmek ve yetkili makamların, öngörülen hâllerde, bu hukuk yollarını uygulamasını sağlamaktır.

Uluslararası Hukukun Durumu

6. Uluslararası hukukun iç hukuk sistemindeki yeri, genellikle iç hukuk tarafından belirlenir. Bunun neticesinde, farklı yargı sistemlerinde farklı kurallar geçerlidir. Tekçi kuram (monist theory) kabul edildiğinde, aynı konuda uluslararası hukuk ve iç hukuk eş zamanlı olarak yürürlükte olup çatışma hâlinde uluslararası hukuka üstünlük tanınır. İkinci kurama (düalist theory) göre ise uluslararası hukuk ve iç hukuk farklı konuları düzenleyen iki ayrı hukuk sistemi olarak kabul edilir. Bunlar karşılıklı olarak münhasırdır ve uluslararası hukuk, iç mevzuata dâhil edilmediği müddetçe iç hukuk üzerinde etkili değildir. Bu görüşün gerekçelerinden biri, bir anlaşma yapmanın münhasır bir eylem olmasına karşılık, bu yükümlülüğün yerine getirilmesinin mevcut iç hukukun değiştirilmesine yol açacak yasama işlemi gerektirmesidir. Ancak, ikinci kuramın tercih edildiği devletlerin birçoğunda, temel insan hakları ile özgürlüklerin tanınması ve korunması artık genel olarak zorunlu görülmekte, iç hukukun incelenmesi ve ifade edilmesinde kesinlikle etkili kabul edilmektedir.

Yukarıdaki temel ilkeler ve haklar, bölgesel insan hakları belgeleri, ulusal anayasalar, yasalar ile içtihat hukukunda ve gelenek hukukunda da tanınmakta veya ifade edilmektedir.

Yorum

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

7. 1950 tarihli İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi'nin 6'ncı maddesinin birinci fıkrası, diğer hükümlerin yanında, şu hükmü içerir:

“Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası hakkında karar verecek olan kanunla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından makul süre içinde adil ve kamuya açık olarak görülmesi hakkına sahiptir.”

Amerika İnsan Hakları Sözleşmesi

8. 1969 tarihli Amerika İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 8'inci maddesinin birinci fıkrası, diğer hükümlerin yanında, şu hükmü içerir:

“Herkes, medeni, çalışma, mali veya diğer alanlardaki haklarının ve yükümlülüklerinin belirlenmesinde veya aleyhindeki herhangi bir suç isnadının esası hakkında, daha önceden kanunla kurulmuş, yetkili, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme önünde, makul bir süre içerisinde ve adil şekilde yargılanma hakkına sahiptir.”

Afrika İnsan ve Halkların Hakları Sözleşmesi

9. 1981 tarihli Afrika İnsan ve Halkların Hakları Sözleşmesinin 7'nci maddesinin birinci fıkrası, şu hükmü içerir:

“Herkes davasında savunma yapma hakkına sahiptir. Bu hak:

...

(e) tarafsız bir mahkeme veya divan tarafından makul bir süre içerisinde yargılanma hakkını da içerir.”

26'ncı madde şu hükmü içerir:

“Bu Sözleşmeye taraf devletler, mahkemelerin bağımsızlığını taahhüt etmekle yükümlüdür. . .”

İnsan haklarının korunmasında yetkili, bağımsız ve tarafsız yargının önemi eninde sonunda diğer tüm hakların uygulanmasının adaletin doğru şekilde yerine getirilmesine dayandığı gerçeğiyle vurgulanmaktadır.

Mahkemelerin anayasacılığı ve hukukun üstünlüğünü yaşatma ve yüceltme görevini yerine getirebilmeleri için yetkili, bağımsız ve tarafsız yargının varlığı zorunludur.

Yorum

Anayasacılık

10. Anayasacılık kavramı aşağıdaki şekilde açıklanmıştır:

“Anayasacılık fikri, devlet yetkisinin kullanılmasının kurallara bağlı olması, ayrıca yasama ve yürütme işlemlerinin yapılması usulü ile bu işlemlerin izin verilen içeriğini belirleyen kuralların bulunması gerektiği önermesini içerir. Anayasacılık, siyasal gücü kontrol edenler tarafından bu kurallara uyulduğu, takdir yetkilerinin keyfi olarak kullanılmasının engellendiği ve ayrıca bu yetkinin müdahale edemeyeceği yasaklı konularda bireysel özgürlüğün kullanılması için önemli bir alan sağlandığı ölçüde yaşayan bir gerçekliğe dönüşür.”²

Hukukun Üstünlüğü

11. Hukukun üstünlüğünün korunmasında bağımsız ve tarafsız yargının rolü aşağıdaki şekilde açıklanmıştır:

“Yargının bağımsızlığının önemli olmasının sebebi ancak hukukun üstünlüğü ile yönetilmesi hâlinde özgür bir toplumun var olabileceğidir. Yönetenler ve yönetilenleri bağlayan kanun tarafsız olarak uygulanır ve haklarını arayanları veya aleyhine hukuki başvuru yapılanları eşit kabul eder. Ne kadar soyut algılansa da düşüncesi ne kadar iyi ifade edilemese de tüm insanların kalbinde hukukun üstünlüğüne duyulan bir özlem vardır. Bu özlem hukukun hâkimler tarafından yetkin ve tarafsız bir şekilde uygulanmasına dayanır. Böyle bir sorumluluğun yerine getirilmesi için hâkimlerin bağımsız olması ve bağımsız görünmesi gerekir. İnsanlar yargının bağımsızlığının yürütme organının emirlerinden bağımsız olmayı içerdiği görüşüne alışmıştır. . . Ancak bugünkü kararlar öylesine çeşitli ve önemlidir ki bağımsızlık, karar alma sürecinde tarafsız karar verme isteğine

2 S.A. de Smith, The New Commonwealth and its Constitutions (Londra, Stevens, 1964), s.106.

yönelen veya makul olarak yönelme eğiliminde olduğu düşünölen her türlü etkiye ilişkin olmalıdır. Yargının yürütme organından bağımsızlığı bu fikrin temelinde yer alır, fakat bu artık, bağımsızlığın tek unsuru değildir.”³

Bağımsız ve Tarafsız Yargı

12. Bağımsız ve tarafsız yargı kavramı artık daha geniş bir kapsama sahiptir:

“Yargının bağımsızlığı konusu neticede akla hemen şu soruyu getirmelidir: Neyden bağımsız? Şüphesiz ki en açık yanıt hükümetten bağımsız olmasıdır. Herhangi bir şekilde hâkimlerin karar verici rollerinde hükümetten bağımsız olamamalarını düşünemiyorum. Hâkimler aynı zamanda, yasa yapma yetkisi saklı kalmak şartıyla, meclisten de bağımsız olmalıdır. Hâkimler gücü ve konumu itibarıyla mecliste ifade edilen görüşlerin kendilerini etkilemelerine izin vermemeli veya meclisin takdirini kazanma veya eleştirilerinden kaçınma düşüncesiyle davalara karar vermemelidir. Açıkçası, tarafsızlıklarının mesleki, ticari, şahsi veya diğer nitelikte herhangi bir kurum tarafından zayıflatılmamasını da sağlamalıdır.”⁴

3 Sir Gerard Brennan, Avustralya Mahkeme Başkanı, “Judicial Independence”, Avustralya Yargı Konferansı, 2 Kasım 1996, Canberra, kaynak: www.hcourt.gov.au.

4 Lord Bingham of Cornhill, İngiltere Yüksek Mahkeme Başkanı, “Judicial Independence”, Judicial Studies Board Annual Lecture 1996, kaynak: www.jsboard.co.uk.

Çağdaş demokratik bir toplumda halkın, yargı sistemi ile yargının ahlaki gücü ve dürüstlüğüne güvenmesi son derece önemlidir.

Yorum

Halkın yargıya güveni

13. Bir ülkenin yargı sistemini ayakta tutan, halkın mahkemelerin bağımsızlığına, hâkimlerin dürüstlüğüne ve bu süreçlerin tarafsızlığına ve etkinliğine duyduğu güvendir. Bir hâkimin de deyişle:

“Mahkemenin yetkisi . . . ne paraya ne de güce teslim olur ... yalnızca ahlaki yaptırımlar bağlamında halkın sürekli bir güvenine dayalıdır. Bu güven, mahkemenin esas ve görüntü itibarıyla, siyasal bağlantılardan tamamıyla kopması ve politik yapılanmaların içindeki siyasal güçlerin çatışmalarından kaçınması ile desteklenmelidir.”⁵

5 Baker, Carr’a karşı, Amerika Birleşik Devletleri Yüksek Mahkemesi, (1962) 369 US 186, per Justice Frankfurter.

Hâkimlerin bireysel ve kolektif olarak, halkın bir emaneti olan hâkimlik makamını onurlandırmaları ve bu makama saygı duymaları, ayrıca halkın yargı sistemine duyduğu güveni artırmak ve sürdürmek için ellerinden gelen en yüksek çabayı göstermeleri zorunludur.

Yorum

Hâkimlerin kolektif sorumluluğu

14. Bir hâkim, yalnızca yüksek davranış standartlarına uymayı değil, aynı zamanda bu standartların oluşturulması, korunması, yaşatılması ve savunulması için toplu olarak hareket etmeyi görev bilmelidir. Yargıda bir uygunsuz davranış bile mahkemenin ahlaki gücüne telafi edilemez biçimde zarar verebilir.

Hâkimlik makamı

15. Bir mahkeme başkanı kendi yargı çevresi içindeki görevlerine yeni atanmış hâkimlere aşağıdaki açıklamalarda bulunmuştur:

“Bir hâkimin rolü, adaleti hukuka uygun şekilde yerine getirmeyi esas olarak topluma hizmet etmektir. Göreviniz size bu şansı tanımaktadır ve bu bir ayrıcalıktır. Vazifeniz hizmet vermenizi gerektirir ve bu bir sorumluluktur. Bu görevi seçmenizde hiç şüphesiz şahsi veya mesleki diğer gerekçeler olabilir, ancak bir hâkim, verilen toplumsal hizmetin önemini sürekli olarak takdir etmediği müddetçe başarılı olamayacak ve yaptığı işten tatmin olmayacaktır. Özgürlük, barış, düzen ve iyi yönetim gibi üzerine titrediğimiz toplumun temelleri, son tahlilde, yargı görevinin layığıyla yerine getirilmesine dayanır. Bir toplum, ancak yargının bağımsızlığına ve ehliyetine güvendiği zaman hukukun üstünlüğü ile yönetilir. Bunu bilerek, vazifenizin ne denli önemli olduğunu idrak etmeniz gerekir. İş ilginçliğini kaybettiğinde, dava yükü Sisifus’un çilesine benzediğinde, karar verilmeyi bekleyen davaların eziyeti sizi bıktırıp usandırdığında çabalamaya devam etmek için devamlı korumanız gereken tek motivasyon, yerine getirmekle yükümlü olduğunuz vazifenin içinde yaşadığınız toplum için yaşamsal önem teşkil ettiğini hatırlamak olacaktır.

Bu makamın sorumluluklarını yerine getirme ayrıcalığına sahipsiniz ve zamanı geldiğinde makama leke sürdürmeden görevinizden ayrılmakla yükümlüsünüz. Kamusal alanda ve belirli bir noktaya kadar özel yaşamda söyledikleriniz ve yaptıklarınız halkın bu makama olan bakış açısını ve oluşturmak zorunda olduğunuz saygıyı etkileyecektir. Bir akşam eğlenceden eve arabanızla dönerken tutuklanma riski veya vergi beyannamesinde beyan ettiğiniz gelirdeki ufak bir eksiklik halk nezdinde büyük sonuçlar doğurabilir. Sezar’ın eşinin standartları, diğer insanların sizin söz ve eylemlerinize haklı olarak uygulayacağı ve hâkimlik

makamının yüceliği nedeniyle, sizin de kendinize uygulayacağınız standartlardır. Bu standartlar küçük veya büyük her türlü konu için geçerlidir. Bazı açılardan, küçük masrafların yönetimi veya bir harcamanın aklanması büyük ve önemli konular hâline gelebilir.

Hakimlik mesleğinin yüceliği ile seleflerinin koymuş olduğu ve görevdeki bir hâkimin uyması gereken standartlara göre hareket edebilme yeterliliğinden gelen alçak gönüllülük el ele gider. Kendilerinden beklenen performans seviyesine ulaşma becerileri hususunda şüpheye mahal vermeyecek kadar kendilerinden emin az sayıda hâkim vardır ve bildiğim kadarıyla bu öz güvene sahip hâkimlerin hiçbiri bu konuda şu ana dek bir kuşkuya yol açmamıştır. Şüphesiz ki kazanılan deneyimlerle birlikte kişinin, görevinin sorumluluklarını yerine getirme kapasitesi konusundaki endişeler de azalmaktadır. Ancak bu, daha çok kişinin kapasitesinin sınırlarını gerçekçi bir biçimde kabullenmesiyle ilgili olması nedeniyle öz tatmine atfedilebilir bir durum değildir. Kişinin elinden geleni yapması hâlinde dahi yeterliliğe ilişkin herhangi bir eksikliğe dair duyulan endişe olumsuz bir sonuç yaratabilir. Görünme dahi entelektüel tevazu, görev bilinci ve öz saygı, yargı sürecindeki her adımın halkın incelemesine açık olması ve meslektaş grubunun baskısı bir hâkimi yapabileceğinin en iyisini yapmaya teşvik eden faktörlerdir.

...Sizler de bu seçkin gruba katıldınız veya katılmaktasınız. Bu sosyal açıdan değil, hizmette seçkinlik anlamına gelmekte olup bu gruba üyeliğiniz büyük bir kişisel tatmin ve gurur kaynağı olacaktır. Aldığımız ücrete bağlı olarak zenginleşmeyeceksiniz ve hâkim olmayan arkadaşlarınızın birçoğundan daha sıkı ve uzun çalışacaksınız. Yargıya ilişkin söylediğiniz her kelime, yaptığınız her eylem, diğer söz ve davranışlarınız halk tarafından eleştiriye açık olacaktır. Halkın yargıya duyduğu saygı, haksız ve yanıtlanmamış saldırılar nedeniyle zedelenebilecektir. Ancak, günün sonunda, adaleti hukuka uygun olarak yerine getirmekle topluma hizmet sunmanın gururunu meslektaşlarımla paylaştığınızda, bütünüyle tatmin olduğunuz bir hayat yaşayacaksınız. Yolunuz aydınlık olsun.⁶⁷

6 Sir Gerard Brennan, Avustralya Mahkeme Başkanı, Ulusal Yargı Oryantasyon Programı konuşması, Wollongong, Avustralya, 13 Ekim 1996. Konuşmanın tam metni için: www.hcourt.gov.au/speeches/brennanj/brennanj_wollong.htm

Yargı etiğinde yüksek standartların korunmasında ve geliştirilmesinde temel sorumluluk her bir ülkedeki yargı organına aittir.

Yorum

Yargı etiği ilkelerinin hazırlanması

16. Yargıya ilişkin etik ilkeler veya bu ilkelerin açıklamaları bizzat yargı tarafından hazırlanmalıdır. Böyle bir uygulama yargı bağımsızlığı ve güçler ayrılığı ilkesiyle de tutarlı olacaktır. Örneğin, birçok ülkede meclis ve yürütme organı, üyelerinin nasıl davranması gerektiğini ve etik sorumluluklarının neler olduğunu düzenlemektedir. Yargının da aynı şekilde davranması uygun olacaktır. Yargı, kendi üyelerinin uyması gereken yüksek standartların karşılanmasını sağlama konusunda sorumluluk üstlenmez veya bu sorumluluğunu ihmal ederse, kamuoyu ve siyasi çıkarlar devletin diğer iki organının duruma müdahale etmesine sebebiyet verebilir. Böyle bir durumda, yargı sisteminin temeli olan ve onu ayakta tutan yargı bağımsızlığı ilkesi belki de çok ciddi boyutlarda zayıflayacaktır.

Birleşmiş Milletler Yargı Bağımsızlığı Temel İlkeleri yargı bağımsızlığını güvence altına almak ve güçlendirmek üzere hazırlanmış olup, öncelikle devletlere yöneliktir.

Yorum

Birleşmiş Milletler Yargı Bağımsızlığı Temel İlkeleri

17. Birleşmiş Milletler Yargı Bağımsızlığı Temel İlkeleri, Eylül 1985'te, Milano, İtalya'da Yedinci Birleşmiş Milletler Suçun Önlenmesi ve Suçlulara Muamele Kongresi'nde kabul edilmiş, 29 Kasım 1985 tarihli ve 40/32 sayılı karar ile Genel Kurul tarafından "onaylanmıştır". Bir sonraki ay, 13 Aralık 1985 tarihli ve 40/46 sayılı kararında, Genel Kurul bu İlkeleri "desteklemiş" ve hükümetleri "bu ilkelere saygı duymaya ve kendi ulusal mevzuat ve uygulamaları çerçevesinde ilkeleri dikkate almaya" davet etmiştir. "Üye devletleri yargı bağımsızlığını güvence altına alma ve güçlendirme görevinde desteklemek amacıyla oluşturulan" Temel İlkeler aşağıdaki şekildedir:

Yargının bağımsızlığı

1. Yargının bağımsızlığı devlet tarafından güvence altına alınır ve Anayasa'da veya ülke kanunlarında yer alır. Yargının bağımsızlığını kabul etmek ve gözetmek tüm hükümetlerin ve diğer kurumların görevidir.
2. Yargı, önüne gelen konulara, herhangi bir yerden ve herhangi bir sebeple doğrudan ya da dolaylı olarak gelebilecek her türlü sınırlama, uygun olmayan etki, yönlendirme, baskı, tehdit ve müdahaleden uzak şekilde, maddi vakalara dayalı olarak ve hukuka uygun biçimde, tarafsızca karar verir.
3. Yargı, yargısal nitelikteki tüm konularda yargı yetkisine sahip olup önüne gelen bir konunun kanun tarafından tanımlanan görevi dâhilinde bulunup bulunmadığına karar verme konusunda münhasır olarak yetkilidir.
4. Yargı sürecine uygunsuz veya yetkisiz müdahaleler yapılmaz ya da mahkemelerin yargısal kararları düzeltmeye tabi olmaz. Bu ilke, yargı tarafından verilen cezaların hukuka uygun olarak yetkili makamlarca yargısal denetiminin yapılmasına, hafifletilmesine veya değiştirilmesine engel olmaz.
5. Herkes, önceden belirlenmiş yargılama usullerini uygulayan adli mahkemeler veya divanlar tarafından yargılanma hakkına sahiptir. Önceden yasal süreçlere uygun olarak oluşturulmuş yargılama usullerini uygulamayan mahkemeler, adli mahkemelere veya divanlara ait yargı yetkisini almak üzere kurulamaz.

6. Yargı bağımsızlığı ilkesi, yargı organının yargısal işlemlerin adil şekilde yapılmasını ve tarafların haklarına saygı gösterilmesini sağlamasını gerektirir ve bu konuda yargı organını yetkilendirir.
7. Yargının görevlerini gereğince yerine getirebilmesi için yeterli kaynak sağlamak her üye devletin görevidir.

İfade ve örgütlenme özgürlüğü

8. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesine göre, yargı üyeleri diğer vatandaşlar gibi ifade, inanç, örgütlenme ve toplanma özgürlüğüne sahiptir. Ancak bu hakların kullanılmasında, hâkimler her zaman makamın itibarını, yargının tarafsızlığını ve bağımsızlığını koruyacak biçimde hareket etmelidir.
9. Hâkimler, menfaatlerini temsil etmesi, mesleki eğitimlerini desteklemesi ve onların yargı bağımsızlığını koruması için mesleki veya diğer örgütleri kurabilirler ve bu örgütlere üye olabilirler.

Nitelikler, seçim ve eğitim

10. Yargı makamına seçilen kişiler kanunen uygun eğitime ve niteliklere sahip, dürüst ve yetkin kişiler olmalıdır. Tüm hâkim seçim yöntemleri, uygunsuz sebeplerle yapılan atamalara karşı koruma sağlamalıdır. Hâkimlerin seçiminde ırk, renk, cinsiyet, din, siyasi veya diğer görüş, milliyet ya da sosyal köken, mal varlığı, soy veya statü nedeniyle hiç kimseye karşı ayrımcılık yapılamaz. Ancak yargı makamına aday gösterilen kişinin ilgili ülkenin vatandaşı olma zorunluluğu ayrımcılık kabul edilmez.
11. Hâkimlerin görev süresi, bağımsızlığı, teminatı, uygun ücretleri, hizmet koşulları, emeklilik maaşları ve emeklilik yaşı kanunen yeterli ölçüde güvence altına alınmalıdır.
12. Hâkimler ister atanmış ister seçilmiş olsun, zorunlu emeklilik yaşına veya varsa görev süresinin dolmasına kadar kadrolu olacaktır.
13. Bir terfi sisteminin mevcut olması hâlinde, hakimlerin terfileri özellikle beceri, dürüstlük ve deneyim olmak üzere nesnel faktörlere dayalı olmalıdır.
14. Hâkimlerin görev yaptıkları mahkemelerde kendilerine dosya tevzi edilmesi yargı yönetiminin iç meselesidir.

Mesleki gizlilik ve dokunulmazlık

15. Hâkimler, halka açık duruşmalar hariç olmak üzere, görevlerini ifa etmeleri sırasında edindikleri gizli bilgiler ile yaptıkları müzakereler açısından mesleki gizlilikle bağlı olup, bu konularda ifade vermeye zorlanamazlar.
16. Herhangi bir disiplin usulü veya temyiz hakkı ya da devletten tazminat alma hakkına engel oluşturmamak kaydıyla, hâkimler yargı görevlerinin ifasındaki uygunsuz eylemleri veya ihmalleri için tazminat davalarında iç hukuka uygun olarak şahsi dokunulmazlıktan yararlanmalıdır.

Disiplin, uzaklaştırma ve görevden alma

17. Bir hâkim aleyhine yargısal ve mesleki yeterliliği hususunda yapılan şikayetler veya suçlamalar uygun bir usul uyarınca hızlı ve adil bir şekilde işleme alınmalıdır. Hâkim adil yargılanma hakkına sahip olmalıdır. Hâkim tarafından aksi talep edilmedikçe, soruşturmanın ilk aşaması gizli tutulmalıdır.
18. Hâkimler, ancak görevlerinin ifasıyla bağdaşmayan davranışlar veya yeterlilikler nedeniyle görevden uzaklaştırılabilir veya görevden alınabilir.
19. Tüm disiplin, uzaklaştırma veya görevden alma işlemleri, geliştirilmiş yargı etiği standartlarına göre belirlenmelidir.
20. Disiplin, uzaklaştırma veya görevden alma işlemlerinde verilen kararlar bağımsız bir denetime tabi olacaktır. Bu ilke, en yüksek mahkemenin ve yasama organının meclis soruşturması veya benzeri işlemlerine ilişkin kararlarında uygulanmayabilir.

AŞAĞIDAKİ İLKELER hâkimlere yönelik etik davranış standartlarını oluşturmayı amaçlamıştır. Bu ilkeler, hakimlere rehberlik etmek ve yargısal davranışlara ilişkin olarak yargı organına bir çerçeve sağlamak amacıyla hazırlanmıştır.

Bu ilkeler aynı zamanda, yasama ve yürütme mensupları ile avukatların ve genel olarak halkın, yargıyı daha iyi anlamalarına ve ona destek olmalarına yardımcı olmayı amaçlar.

Bu ilkeler, hâkimlerin yargı standartlarını korumak üzere oluşturulan ve bizzat kendileri de bağımsız ve tarafsız olan uygun kurumlar karşısında, davranışlarından dolayı sorumlu olduklarını varsayar ve ayrıca, hâkimler için bağlayıcı olan mevcut hukuk ve davranış kurallarını değiştirmeyi değil, onları tamamlamayı amaçlar.

Yorum

Temel ve evrensel değerler

18. Aşağıda verilen ve altı temel evrensel değere dayalı ilkeler ile her bir ilkenin uygulanmasına yönelik açıklamalar, hâkimlere rehberlik etmeyi ve yargı organına ulusal etik ilkeler veya başka mekanizmalar aracılığıyla yargı etiğini düzenlemek için bir çerçeve sunmayı amaçlar. Her bir ilkenin uygulanmasına yönelik açıklamalar, ne çok yetersiz rehberlik sağlayacak kadar genel bir niteliğe ne de hâkimin günlük yaşantısında karşılaştığı sayısız ve çok çeşitli konularda ilgisiz detayları içeren bir niteliğe sahiptir. Bununla birlikte, bu ilkelerin her bir yargı sisteminin koşullarına uyması amacıyla uyarlanması gerekebilir.

Her ihlal disiplin işlemi gerektirmez

19. Yargı etiği ilkeleri, hâkimler için bağlayıcı olmak üzere hazırlansa da her ihlal iddiasının disiplin işlemiyle sonuçlanması amaçlanmamaktadır. Hâkimin ilkeleri her ihlal edişi bir görevi kötüye kullanma (veya uygunsuz davranış) olarak kabul edilmez. Disiplin işleminin uygun olup olmayacağı; ihlalin derecesi, belirli bir uygunsuz davranış kalıbı olup olmaması, uygunsuz davranışın diğer kişiler ile bir bütün olarak yargı sistemi üzerindeki etkisi gibi başka faktörlere bağlı olabilir.

Yargının rolünün anlaşılması

20. Demokratik devletlerde yargının rolünün anlaşılması ve özellikle hâkimin görevinin hukuku adil ve dengeli biçimde olası sosyal veya siyasal baskıları dikkate almaksızın uygulamak olduğunun idrak edilmesi, ülkeler arasında büyük

çeşitlilikler göstermektedir. Sonuç olarak, mahkeme faaliyetlerine duyulan güvenin derecesi de aynı değildir. Yargının işlevleri ve görevleri hakkında yeterli bilgi sahibi olunması, mahkemelerin demokratik anayasal sistemlerin temel taşları olduğunun ve faaliyet sınırlarının daha iyi anlaşılmasına etkili biçimde katkıda bulunacaktır. Bu ilkeler, yasama ve yürütme üyelerine, avukatlara, dava tarafları ile kurullarda yer alan halkın temsilcilerine hâkimlik görevinin niteliğini, mahkeme içinde ve dışında hâkimin koruması gereken yüksek davranış standartlarını ve görevini yerine getirmesiyle ilgili sınırlamaları daha iyi anlamalarına yardımcı olmayı da amaçlamaktadır.

Davranış standartlarının gerekliliği

21. Hâkimlik görevi için uygun davranış standartlarını belirleme ihtiyacı bir hâkim tarafından aşağıdaki şekilde açıklanmıştır:

“Hâkimlerin hem mahkeme içinde hem de mahkeme dışında belirli standartlara göre davranmalarının beklendiği konusunda kimsenin şüphesi yoktur. Bunlar, yalnız kişisel seviyede gönüllü olarak gösterilecek nezaketle ilgili beklentiler midir? Yoksa bu beklentiler belirli bir meslek grubu tarafından hem kendi menfaatleri hem de toplumun menfaatleri için gözetilmesi gereken belirli standartlara uygun davranışlarla mı ilgilidir? Bu önemli bir soru olduğundan, bazı temel gözlemlerde bulunmak gereklidir.

Biz toplumda belirli bir grubu teşkil ediyoruz. Saygın bir mesleğin, seçkin bir parçasını oluşturuyoruz. Her gün bize ciddi seviyede bir güç kullanma yetkisi emanet ediliyor. Bu gücü uygulamanın huzurumuza gelen insanların hayatlarında ve kaderlerinde dramatik etkileri oluyor. Vatandaşlar gelecekte, kendilerinin veya kaderlerinin bizim muhakememize bağlı olup olmayacağından emin olamazlar. Onlar bu gücün; dürüstlüğü, becerisi veya şahsi standartları tartışmaya açık bir kişi tarafından kullanılmasını istemeyeceklerdir. Hepimizin bildiği üzere, hukuk sisteminin devamlılığı için hem mahkeme içinde hem de mahkeme dışında bu beklentilere duyulan güveni korumak üzere hazırlanmış davranış standartlarına ihtiyaç vardır.”⁷

7 J.B. Thomas, *Judicial Ethics in Australia* (Sydney, Law Book Company, 1988), s.7.

Değer 1:

BAĞIMSIZLIK

İlke:

Yargı bağımsızlığı, hukukun üstünlüğünün ön koşulu ve adil yargılanmanın temel güvencesidir. Bu nedenle hâkim hem bireysel hem de kurumsal yönleriyle yargı bağımsızlığını savunur ve örnek biçimde temsil eder.

Yorum

Yargı bağımsızlığı, hâkimlik görevine bağlı bir ayrıcalık değil, sorumluluktur

22. Yargı bağımsızlığı hâkimin bireysel bir ayrıcalığı veya dokunulmazlığı değildir. Bu, her hâkime, dışsal hiçbir baskı veya etki olmadan ve hiç kimsenin müdahalesinden korkmadan, hukuka ve delillere dayalı olarak dürüst ve tarafsız bir biçimde karar vermesi için yüklenen bir sorumluluktur. Yargı bağımsızlığı ilkesinin temelinde, hâkimin mahkeme huzuruna gelen bütün davaları görme ve karara bağlama hususundaki tam özgürlüğü yer alır. Hiçbir hükümet, baskı grubu, birey ve hatta diğer bir hâkim, hâkimin bir davayı görme ve karara bağlama biçimine müdahalede bulunmamalı veya müdahale etmeye yeltenmemelidir.⁸

Bireysel ve kurumsal bağımsızlık

23. Yargı bağımsızlığı, karar verme süreci için gerekli olan hem bireysel hem de kurumsal bağımsızlığı ifade eder. Bu nedenle, yargının bağımsızlığı hem zihinsel bir durum hem de bir kurumsal ve işlevsel düzenlemeler bütünüdür. Zihinsel durum asıl olarak hâkimin bağımsızlığı ile ilgiliyken; kurumsal bağımsızlık, bağımsızlığın gerçekte ve görünüşte sağlanması amacıyla, yargı ve başta devletin sair organları olmak üzere diğerleri arasındaki ilişkileri tanımlamaktadır. Yargı bağımsızlığına ait bu iki özellik arasındaki ilişkide, hâkim bireysel olarak söz konusu zihinsel duruma sahip olabilir, ancak başkanlık ettiği mahkeme, kendi işlevleri için zorunlu olan konularda devletin diğer organlarından bağımsız değil ise hâkimin bağımsız olduğu söylenemez.⁹

8 Bkz. R. Beaugard'a karşı, Kanada Yüksek Mahkemesi, [1987] LRC (Const) 180 at 188, per Chief Justice Dickson.

9 Bkz. Valente, Kraliçe'ye karşı, Kanada Yüksek Mahkemesi, [1985] 2 SCR 673.

Bağımsızlığın tarafsızlıktan farkı

24. “Bağımsızlık” ve “tarafsızlık” kavramları oldukça yakından ilişkili olsa da birbirinden ayrı ve farklı kavramlardır. “Tarafsızlık” belirli bir davadaki konular ve taraflarla bağlantılı olarak mahkemenin zihinsel durumu veya tavrı anlamına gelir. “Tarafsız” kelimesi ile kastedilen fiili veya algılanan herhangi bir ön yargının bulunmamasıdır. “Bağımsızlık” ise geleneksel anayasal bağımsızlık değerini ifade eder veya kapsar. Bu nedenle, yalnızca yargı işlevlerinin fiilen yerine getirilmesi veya zihinsel bir durumu değil, aynı zamanda bir statüyü veya nesnel koşullara ya da teminatlara dayalı olarak devletin özellikle yürütme organı başta olmak üzere diğerleriyle ilişkilerini ifade eder.

Hâkimler mevcut hükümete borçlu değildir

25. Yargı bağımsızlığının anayasal metinlerde kabul edilmesi kendiliğinden bağımsız bir yargı oluşturmaz veya bu bağımsızlığı korumaz. Yargı bağımsızlığı devletin her üç organı tarafından da benimsenmeli ve ona saygı duyulmalıdır. Yargı, özellikle hâkimlerin mevcut hükümete karşı borçlu olmadığını benimsemelidir.

“Hâkimler hükümetlerin su gibi geldiğini, rüzgâr gibi gittiğini görür. Hâkimlerin bakanlara karşı hiçbir sadakat borcu yoktur, devlet memurlarının geçici olarak duyduğu sadakati dahi duymazlar. . . Hâkimler tahtın altındaki aslanlardır, ancak onlara göre tahtta oturan başbakan değil, hukuk ve onların toplum menfaati algısıdır. Bu hukuk ve toplum menfaati algısına karşı bağlılıkla yükümlüdürler. Bu bağlılıkta, kuvvetli ve zayıf yanları ile değerleri ve riskleri yer alır.¹⁰”

İkinci Dünya Savaşı’nda bir hâkimin gözlemleri şunlardır:¹¹

“Bu ülkede, silahlı çatışma ortasında kanunlar sessiz değildir. Bunlar değiştirilebilir, ancak savaşta da barışta da aynı dili konuşurlar. Şu an uğruna savaş verdiğimiz, bireyler ile yürütme tarafından onların özgürlüklerine yapılan müdahaleler arasında duran, insanlara ayrımcılık yapmayan ve insan hakları ihlallerinin kanun tarafından meşrulaştırılmasına karşı tetikte olan mevcut yetkimiz, özgürlüğün ve bağımsızlığın temel ilkelerinden biri olmuştur.”

Yargı bağımsızlığının koşulları

26. Yargının devletin diğer organlarından “bağımsız” olduğunun kabul edilebilmesi için genellikle, başka koşullara ek olarak, üyelerinin atanma şekli,

10 J.A.G. Griffith, *The Politics of the Judiciary*, 3. baskı (Londra, Fontana Press, 1985), s. 199.

11 Liversidge, *Anderson’a karşı*, Lordlar Kamarası, Birleşik Krallık [1942] AC 206 at 244, per Lord Atkin.

görev süreleri, hizmet koşulları, dış baskılara karşı güvencelerin varlığı ve mahkemenin bağımsız bir görüntü oluşturup oluşturmadığı konuları dikkate alınır¹². Yargının bağımsızlığı için asgari üç koşul aranmaktadır:

- a) Görev süresine ilişkin güvence: İster yaşam boyu veya emeklilik yaşına kadar, ister belirli bir süre boyunca olsun, yürütme veya atama yetkisine sahip herhangi bir otoritenin ayrımcı veya keyfi bir şekilde müdahalesine karşı güvenceli olan görev süresidir.
- b) Mali güvence: Kanun ile belirlenen aylık maaş ve emeklilik maaşının, yargının bağımsızlığını etkileyebilecek biçimde yürütmenin keyfi müdahalesine tabi olmaması hakkıdır. Ancak şartların gerektirdiği sınırlar içinde hükümetler farklı mahkeme türleri için uygun hizmet bedellerine yönelik özel planlar yapma yetkisine sahip olabilir. Sonuç olarak, mali güvencenin sağlanması koşuluyla, çeşitli programlar bu teminatın gerekliliklerini adil şekilde karşılayabilir.
- c) Kurumsal bağımsızlık: Yargı görevinin yerine getirilmesine ilişkin idari konularla doğrudan bağlantılı olan bağımsızlıktır. Herhangi bir dışsal kuvvet, hâkimlerin atanması¹³, mahkeme duruşmaları ve listeleri gibi adaletin yönetimiyle ilgili konulara doğrudan ve anlık müdahale etme konumunda olmamalıdır. Yargı ve yürütme arasında zorunlu olarak bazı kurumsal ilişkiler olsa da bu ilişkiler yargının, bireysel uyumsuzluklar hakkında karar verme ve hukuk ile anayasal değerleri koruma ve yüceltme özgürlüğüne müdahale etmemelidir.¹⁴

12 *Langborge, İsveç'e karşı*, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, (1989) 12 EHRR 416.

13 *Kraliçe, Liyanage'a karşı* (1962) 64 NLR 313, Seylan (şimdiki adıyla Sri Lanka) Yüksek Mahkemesi Adalet Bakanı'na belirli bir davayı görmek üzere hâkimleri aday gösterme yetkisini veren kanunun, yargıya verilen yargı yetkisinin ifasına müdahale etmesi nedeniyle Anayasa'ya aykırı olduğuna karar vermiştir.

14 Bkz. *Valente, Kraliçe'ye karşı*, Kanada Yüksek Mahkemesi, [1985] 2 SCR 673.

Uygulama:

1.1 Hâkim, hangi makamdan veya hangi nedenle gelirse gelsin, doğrudan veya dolaylı her türlü dış etki, teşvik, baskı, tehdit veya müdahaleden uzak şekilde, kendi vicdani kanaatine uygun olarak hukuka ve somut gerçeklere ilişkin kendi değerlendirmesine dayanarak, yargı görevini bağımsız olarak yerine getirir.

Yorum

Dış faktörler yargıyı etkilememelidir

27. Yargısal karar sürecinin uygun olmayan dış etkilere maruz kaldığına yönelik bir algı oluşursa, yargıya olan güven zarar görür. Yargı bağımsızlığının sağlanması ve halkın adalet sistemine olan güveninin sürdürülmesi için yürütme, yasama ve yargı tarafından hâkimin kararlarının bu tür etkiler altında kaldığına yönelik bir algı oluşturulmaması gerekir. Bir hâkimin maruz kalabileceği etkiler sayısız türdedir. Hâkimin görevi, herhangi bir korku veya menfaat olmaksızın, son kararı halkın beğenip beğenmeyeceğini dikkate almadan, somut olgulara ilişkin kendi değerlendirmesine ve anlayışına dayanarak hukuku uygulamaktır. Örneğin, Güney Afrika toplumunun uç noktadaki cinayet vakaları için verilen ölüm cezasını vahşi, insanlık dışı veya küçük düşürücü bir cezalandırma şekli olarak görmediği konusunda ileri sürülen bir görüşe karşı Güney Afrika Anayasa Mahkemesi Başkanı şu ifadeyi kullanmıştır:¹⁵

“Ancak, önümüzdeki soru Güney Afrikalıların büyük çoğunluğunun uygun cezanın ne olması gerektiğine inandığı değildir. Buradaki soru Anayasanın bu cezaya izin verip vermediğidir. Kamuoyu görüşü, bu soruyla kısmen ilişkili olabilir. Ancak bu, mahkemelere verilen Anayasayı yorumlama ve hiçbir korku ve taraflılık olmaksızın anayasal hükümleri savunma görevinin yerine geçmez. Karar kamuoyuna kalsaydı, anayasa yargısına gerek olmazdı. . . . Mahkeme, kamuoyu tarafından destekleneceği gerekçesiyle tercihte bulunarak, Anayasanın bağımsız hâkimi olarak hareket etme görevinden uzaklaşamaz.”

Hâkim halkın beğenisini veya eleştirisini dikkate almaksızın hareket etmelidir

28. Bir dava medyada geniş yer bularak kamuoyunda tartışmaya neden olabilir ve hâkim kendisini sanki fırtınanın ortasında kalmış gibi hissedebileceği bir durumun içerisinde bulabilir. Bazen kamuoyunun konuya yoğun ilgisi, sadece bir istenen

15 S., *Makwanyane'e karşı*, Güney Afrika Anayasa Mahkemesi, 1995 (3) S.A. 391, per President Chaskalson.

sonuca doğru eğilim doğurabilir. Ancak, yargı görevinin ifasında hâkim, kamunun bu tür etkilerine karşı tam olarak bağışık olmalıdır. Hâkim, uygulanan kanunların veya mahkemede dava taraflarının kamuoyunda, medyada, resmi görevliler veya hâkimin kendi arkadaşları ya da ailesinin gözünde popüler olup olmadığını dikkate almamalıdır. Hâkim, partizan menfaatler, kamusal protestolar veya yürüyüşler ya da eleştiri korkusu nedeniyle yönlendirilmeye açık olmamalıdır. Yargı bağımsızlığı, dış etkinin her türlüşünden bağımsız olmayı da kapsar.

Yargıyı etkilemeye yönelik herhangi bir girişim reddedilmelidir

29. Mahkemeyi etkilemek için yapılacak tüm girişimler, aleni olarak duruşma salonunda ve yalnızca davanın tarafları veya avukatları tarafından yapılmalıdır. Hâkim, mahkeme dışından kişilerin mahkemede görülmekte olan konulara ilişkin kararını etkileme çabalarına zaman zaman maruz kalabilir. Bakanlar, siyasi kişilikler, resmi görevliler, gazeteciler, aile veya tüm diğer kişiler dâhil olmak üzere, hangi kaynaktan gelirse gelsin bütün bu çabalar kesin şekilde reddedilmelidir. Yargı bağımsızlığını hedef alan bu tehditler, anlaşılması oldukça güç ve ince bir zekâ ürünü olarak bazen bir hâkimin belirli bir vakaya yaklaşım biçimini etkileme veya yalalaklık yaparak hâkimin gözüne girme girişimleri şeklinde de olabilir. Hâkimi doğrudan veya dolaylı olarak etkilemek amacıyla dışarıdan yapılan tüm girişimler reddedilmelidir. Özellikle, bu girişimlerin reddedilmesine rağmen tekrar ettiği durumlarda, hâkim konuyu yetkili makamlara bildirmelidir. Hâkim, aile, sosyal veya siyasal ilişkilerinin herhangi bir yargısal kararı etkilemesine izin vermemelidir.

Usulsüz etkinin ne olduğunun belirlenmesi

30. Neyin usulsüz etki olduğunu belirlemek zor olabilir. Örneğin; hâkim, politik, basın veya diğer kaynakların müdahalesi ve baskısına karşı yargı sürecinin korunması ihtiyacı ile kamu menfaatine ilişkin konuların toplumsal yaşamda ve özgür basında açıkça konuşulmasının faydaları arasında bir denge kurmaya çalışırken, kamusal bir figür olduğunu kabul etmeli, fazla duyarlı veya fazla kırılğan bir eğilim göstermediğinden emin olmalıdır. Demokrasilerde, resmi görevlilerin eleştirilmesine sıklıkla rastlanır. Hukukun belirlediği sınırlar dâhilinde hâkimler, verdikleri kararlar ve gerekçeleri ile bir davayı görme biçimlerinin eleştiriden muaf olmasını beklememelidir.

1.2 Hâkim, genel olarak toplumla ve özellikle karara bağlayacağı ihtilafın tarafları ile ilişkilerinde bağımsız olmalıdır.

Yorum

Hâkimin toplumdan tamamen soyutlanması mümkün olmadığı gibi faydalı da değildir

31. Bir hâkimin toplumdan ne kadar bağımsız olması beklenir? Hâkimlik mesleği bir defasında “rahiplik gibi bir şey” olarak tanımlanmıştır.¹⁶ Diğer bir hâkimin deyişine göre “Mahkeme başkanı bir manastıra gider ve kendisini yargısal çalışmalara hapseder”.¹⁷ Bir hâkime verilen görevin “birçok özelliği manastır hayatına özgü” olmasına rağmen,¹⁸ bu sınırlamaların günümüzde arzu edilenin çok uzağında olduğu düşünülebilir. Bir hâkimin diğer insanlardan çok daha katı ve sınırlı bir yaşam ve görev sürdürmesi gerekmesine rağmen, toplumsal yaşamdan tamamen çekilerek bütünüyle ev, aile ve arkadaşlar merkezinde şekillenen özel bir hayat idame ettirmesini ondan beklemek mantıksız olacaktır. Hâkimin içinde yaşadığı toplumdan kendisini tamamen soyutlaması mümkün olmadığı gibi yararlı da değildir.

Hâkimin toplumla iletişimi gereklidir

32. Çalışma saatlerinin dışında bir hâkim dış dünyaya tamamen kapalı bir şekilde evinde yaşamıyorsa arkadaşlar, meslektaşlar ve medyanın etkilerine maruz kalacak ve belki de fikirleri bu etkilere göre şekillenecektir. Aslında topluma ilişkin bilgi, adaletin doğru bir biçimde yönetilmesi için gereklidir. Bir hâkim yalnızca gerçek dünyanın bilgisiyle donatılmamıştır. Modern hukukun niteliği, hâkimin “o dünyada yaşaması, nefes alması, düşünmesi ve fikir alışverişinde bulunmasını” gerektirir.¹⁹ Günümüzde, hâkimin görevi uyuşmazlıkların çözümünden öteye gitmektedir. Hâkimlerden sosyal değerler ve insan haklarına ilişkin geniş kapsamlı konuları ele almaları, tartışmalı ahlaki konularda karar vermeleri ve bunları gün geçtikçe çoğulcu hâle gelen toplumlarda yapmaları beklenmektedir. Toplumla temasını kaybetmiş bir hâkimin etkili olma ihtimali daha azdır. Hâkim, hizmet ettiği toplumdan tamamen soyutlanırsa ne kişisel gelişimi ne de kamu menfaati için iyi bir şekilde çalışabilir. Hukuki standartlar sıklıkla makul kişi sorgusunun uygulanmasını gerektirmektedir. Bir hâkimin işinin önemli bir kısmını oluşturan

16 Lord Hailsham, İngiltere Adalet Bakanı, A.R.B. Amerasinghe, *Judicial Conduct Ethics and Responsibilities* (Sri Lanka, Vishvalekha Publishers, 2002), s.1.

17 William H. Taft, ABD Yüksek Mahkeme Başkanı, David Wood, *Judicial Ethics: A Discussion Paper* (Victoria, Australian Institute of Judicial Administration Incorporated, 1996), s.3.

18 Yargıç Michael D. Kirby, Avustralya Yüksek Mahkeme Yargıç, David Wood, *Judicial Ethics*, s.3.

19 Bkz. ABD, Wisconsin Yüksek Mahkemesi, Yargı Etiği Danışma Kurulu, *Görüş 1998-10R*.

kovuşturma, kanıtların sağduyu ve deneyim ışığında değerlendirilmesini gerektirmektedir. Bu nedenle hâkim, kendi özel rolüyle tutarlı olacak ölçüde toplumla yakın temas hâlinde kalmalıdır.

Etik ikilem

33. Etik ikilem çok kısa ve öz biçimde şöyle özetlenmiştir:²⁰

“Yargı mensuplarının bir yandan incelik, tevazu, kararlılık, hassasiyet, sağduyu ve entelektüel özen gibi yüksek seviyeli nitelikler geliştirirken, diğer yandan mesafeli, dışarıya kapalı, mekanik, sabit fikirli, espri anlayışı gelişmemiş veya kendini beğenmiş görünmemesi beklenebilir mi? Şüphesiz ki, örnek ve sıradan vatandaş rollerini eş zamanlı oynayabilmek imkânsız bir iki kişilik gösteridir. Bazılarının nezaketli ve kibar olarak takdir edeceği davranışlar, diğerleri tarafından katı ve resmi olarak eleştirilecektir. Bunun aksine, bazılarının vakur olmayan ve yargı makamına karşı saygısızlık olarak kabul edeceği davranışlar, diğer kişiler tarafından espri anlayışı ve kendini fazla ciddiye almama olarak görüleceğinden takdir edilecektir.”

Oliver Wendell Holmes belki de zamanının çok ötesinde düşünerek, hâkimlere “hayatlarını yaşamamış olmakla yargılanma riski karşısında kendi dönemlerinin tutku ve eylemlerini paylaşmalarını” tavsiye etmiştir.

İyi uygulama örneği

34. Belirli menfaat gruplarının üyelerinin hâkimlerle sıklıkla iletişime geçerek özel toplantı talep ettiği bir yargı sisteminde, hâkimin toplumdan gelen taleplere karşı ne şekilde cevap vermesi gerektiği bir yargı etiği danışma kurulu tarafından hazırlanan ve tavsiye niteliğinde olan rehberde genel olarak aşağıdaki şekilde örneklendirilmiştir:²¹

1. Bir hâkimin özel toplantı talebini kabul etmesi zorunlu değildir.
2. Hâkimin, bu talebi kabul edip etmeyeceğine karar vermeden önce toplantının amacını araştırması tavsiye edilir.
3. Hâkim, toplantının iddia ve savunma makamlarının üyelerini de kapsayıp kapsamaması gerektiğine karar verebilir. Genellikle toplantı talepleri ceza mahkemelerindeki konuları içerir (Örn. Alkollü Sürücülere Karşı Annelerin temsilcileri).

20 David Wood, *Judicial Ethics*, s.2.

21 Bkz. ABD, Wisconsin Yüksek Mahkemesi, Yargı Etiği Danışma Kurulu, *Görüş 1998-13*.

4. Özel menfaat grubunun talebi, herhangi bir yanlış anlaşılmaya mahal vermemek amacıyla yazılı formatta olmalıdır. Hâkim de toplantıyı ve görüşmenin temel kurallarını yazılı olarak teyit etmelidir.
5. Belirli davalar hakkında tek taraflı iletişim kurulmasına karşı getirilen mutlak yasağa uyulmalı ve bu yasak toplantı başlamadan önce toplantıyı talep eden tarafa açıklanmalıdır.
6. Hâkim, toplantıda mahkeme kâtibinin bulunup bulunmamasına karar verebilir. Katibin iştirak etmesi hâlinde, toplantı sırasında görüşülen konuların gelecekte yanlış anlaşılmasının önüne geçilir. Aynı zamanda söylediklerinin daha sonra çarpıtılması hâlinde hâkimin utanç duyabileceği bir duruma düşmesi de engellenir.

Toplumun güveni esastır

35. Yargının bağımsızlığı hâkimin bütünüyle tarafsız olduğu varsayımına dayanır. Hâkim, taraflar arasındaki davayı görürken, bağımsız yargılama becerisini etkileyen veya etkilediği düşünülebilecek her türlü bağlantı, eğilim veya ön yargıdan soyutlanmış olmalıdır. Bu bağlamda, yargının bağımsızlığı “kimse kendi davasının hâkimi olamaz” temel ilkesinin detaylandırılmasıdır. Toplumun tamamının yargıya güvenebilmesi zorunlu olduğundan, bu ilke aynı zamanda herhangi bir uyuşmazlığın belirli taraflarını etkilemenin de oldukça ötesinde bir öneme sahiptir.

1.3 Bir hâkim, sadece devletin yasama ve yürütme organlarının etkisinden ve bu organlarla uygunsuz ilişkilerden uzak olmamalı; aynı zamanda makul bir kişinin gözünde bu tür etkilerden ve ilişkilerden de uzak görünmelidir.

Yorum

Kuvvetler veya işlevler ayrılığı

36. Yargı bağımsızlığı kavramının merkezinde kuvvetler ayrılığı ilkesi yer alır. Modern demokratik devlette üç temel ve birbirine eşit sütundan biri olan yargı, diğer iki sütun olan yasama ve yürütmeden bağımsız bir şekilde işlevini görmelidir. Devletin üç organı arasındaki ilişki, karşılıklı saygıya dayalı olmalı, her biri, diğerlerinin rolünü kabul etmeli ve saygı duymalıdır. Bunun gerekli olmasının sebebi, yargının diğer iki organla ilişkili olarak önemli bir rol ve işlev üstlenmesidir. Bu durum, hükümet ve idarenin eylemlerinden sorumlu tutulmasını, yasama ile ilgili olarak onun çıkardığı kanunların usulüne göre uygulanmasını ve geniş veya dar kapsamda bunların ulusal anayasa ve uygun düştüğü ölçüde iç hukukun bir parçasını oluşturan bölgesel ve uluslararası anlaşmalara uygunluğunu sağlar. Bu bağlamda, görevini yerine getirebilmesi ve bağımsız hukuki muhakemesini serbestçe gerçekleştirebilmesi için yargının devletin diğer organlarıyla olan uygunsuz bağlantılardan ve bunların etkisinden uzak olması gereklidir. Böylece bağımsızlık, tarafsızlığın garantisi olarak hizmet eder.

Halkın yargı bağımsızlığı algısı

37. Yargının bağımsız olarak algılanması ve bağımsızlık sorgusunun bu algıyı da içermesi önemlidir. Bu algı, belli bir mahkemenin yargı bağımsızlığının temel nesnel koşulları ile garantilerinden yararlanıp yararlanmadığına ilişkin olup, mahkemenin bu koşul ve garantilerden yararlanması veya yararlanmaması hâlinde gerçekte nasıl hareket edeceğine ilişkin değildir. Mahkemenin bağımsızlığını sorgulamak isteyen kişi gerçek bir bağımsızlık eksikliğini kanıtlamak zorunda olmamasına rağmen, bunu ispatlaması hâlinde, böyle bir durum, sorgulama bakımından belirleyici olacaktır. Buna karşılık, bu amaçla yapılan sorgu, karar vericinin taraflı olup olmadığına belirlenmesiyle aynıdır. Buradaki soru, makul bir gözlemcinin mahkemeyi bağımsız olarak algılayıp algılamayacağı veya bazı yargı sistemleri bakımından algılayabilip algılayamayabileceğidir. Yargı bağımsızlığı nesnel koşullara veya garantilere dayalı bir durum ya da ilişki olduğu kadar, aynı zamanda yargı işlevinin gerçekten yerine getirilmesindeki davranış veya zihinsel durumu ifade eder. Böylece bağımsızlık sorgusu, mahkemenin makul bir şekilde bağımsız olarak algılanabilip algılanamayacağı sorununa dönüşmektedir.

Uygunuz bağlantılar ve etkilere bazı örnekler

38. Aşağıda mahkemeler veya yargı etiği danışma kurulları tarafından belirlenen, yasama ve yürütme organları ile “uygunuz bağlantılar” veya bu organların “uygunuz etkilerine” ilişkin bazı örnekler verilmiştir. Bunlar kılavuz olarak sunulmuştur. Her bir olayda uygunuz bağlantıların ya da etkilerin olup olmadığı makul bir gözlemcinin bakış açısıyla somut vakanın tüm koşulları gözetilerek yapılacak değerlendirmeye bağlıdır.

- (a) Bir yasama organı üyesi, seçmenin menfaati için boşanma veya velayet davasının hızlı ve adil bir şekilde sonuçlanmasını hâkime yazılı olarak bildirdiğinde, hâkim, şahsen veya tercihen bir temsilcisi aracılığıyla yargı etiği ilkelerinin kendisini bu iletişimi kabul etmekten, dikkate almaktan veya buna yanıt vermektan yasakladığını yasama organı üyesine açıkça bildirerek yanıt verebilir. Bu yasağın kapsamı, yasama organı üyesinin bir davanın durumu veya verilecek kararın tarihi hakkındaki sorusuna yanıt verilmesini de içerir. Aksi takdirde yasama organı üyesinin kararı hızlandırma ve bu şekilde davanın bir tarafına ayrıcalık sağlama konusunda hâkimi etkileyebildiği izlenimi oluşur.²²
- (b) Hâkimin ücretsiz izin döneminde, yasama veya yürütme organında yüksek ve politika yapıcı bir seviyede ya da tam zamanlı görev almayı kabul etmesi de yargı bağımsızlığı ilkesine aykırıdır (örn. hâkimin adalet yönetimi reformu hakkındaki konularda özel danışmanlık yapması). Yüksek seviyeli yürütme ve yasama makamları ile yargı organı arasındaki bu gidiş gelişler, kuvvetler ayrılığı kavramının kaçınmayı amaçladığı işlev karmaşıklığının pek çok çeşidini teşvik eder ve kolaylaştırır. Bu karmaşıklık, hâkimin ve birlikte çalıştığı resmi görevlilerin, onun (hâkimin) bağımsız rolü hakkındaki algısını etkileyebilir. Böyle bir etki doğmasa dahi hâkimin bu hizmeti, mahkemelerin devletin yasama ve yürütme organlarından bağımsız olduğu hakkındaki kamuoyu algısını olumsuz etkiler. Bu durum, bir hâkimin mesleğe atanmadan önce yasama ve yürütme organlarında görev almasından veya hâkimlik görevinden ayrıldıktan sonra bu mevkilerde görev yapmasından farklıdır. Böyle durumlarda atama ve istifa süreçleri, hâkim ve yargı sisteminin gözlemcileri için hâkimin her iki organ arasındaki hizmetleri arasında belirgin bir sınır çizgisi çizer.²³
- (c) Eşi aktif bir siyasetçi ise hâkim, kendisinin herhangi bir politik adayı desteklediği konusunda kamuoyu algısına neden olmamak için aile üyelerinin siyasi faaliyetlerinden yeterli ölçüde uzak durmalıdır. Eşi politik toplantılara katılırken hâkim eşine eşlik edemez. Bu toplantılar

22 Bkz. ABD, Virginia Eyaleti, Yargı Etiği Danışma Kurulu, *Görüş 2000-7*.

23 Bkz. ABD, Massachusetts Yargı Etiği Danışma Kurulu, *Görüş 2000-15*.

hâkimin evinde düzenlenmemelidir. Eşi ilgili toplantıları hâkimin evinde düzenlemekte ısrar ederse, hâkim etkinliklerin katılımcılarına görünmekten kaçınmak ve gerekirse toplantı süresince evini terk etmek de dâhil olmak üzere, kendisini bu tür faaliyetlerden uzak tutacak her türlü makul tedbiri almalıdır. Hâkimin eşi tarafından yapılan her türlü politik bağış bağımsız şekilde muhafaza edilen eşinin kendi nam ve hesabından yapılmalı, hâkimle ortak hesabı dışındaki fonlardan karşılanmalıdır. Bu faaliyetlerin toplumda mahkemelerin görüntüsüne veya adaletin yerine getirildiği algısına katkı sağlamadığı dikkate alınmalıdır.²⁴ Diğer yandan, bazı durumlarda, örneğin meclisin açılışı veya devlet başkanının ziyaret edilmesi gibi tamamen seremoni amaçlı bir etkinliğe hâkimin eşiyle birlikte katılması, koşullara bağlı olarak uygunsuz kabul edilmeyebilir.

- (d) Adalet bakanının yargısal faaliyetlerinden ötürü hâkimi ödüllendirmesi veya ödül alması için önermesi, yargının bağımsızlığı ilkesini ihlal eder. Görevde olduğu dönemde bir hâkimin yargısal faaliyetlerinin yürütme tarafından yargının esaslı katılımı olmadan ayrıcalıklı biçimde takdir edilmesi, yargı bağımsızlığını tehlikeye atar.²⁵ Öte yandan, mevcut hükümetten bağımsız olarak kurulan bir organ tarafından hâkime ödül verilmesi veya ödül için hâkimin önerilmesi, koşullara bağlı olarak uygunsuz kabul edilmeyebilir.
- (e) Yürütme organının, adalet hizmeti ile bağlantılı olarak, hâkime “prim” veya belirli bir teşvik vermesi, yargı bağımsızlığı ilkesine aykırıdır.²⁶
- (f) Görülmekte olan davayla ilgili olarak uluslararası bir anlaşmanın yorumlanmasına ilişkin bir sorunun yargı görevinin kapsamı dışında olduğunu ve bu nedenle dışişleri bakanlığının görüşünü aldığını belirten mahkeme, davayı aldığı bu görüşe göre yürüterek karar verdiğinde, aslında önündeki hukuki bir konu ile ilgili olarak yürütme organının temsilcisine danışmış olacaktır. Dışişleri bakanının, tarafların sorgulamasına açık olmayan ve sonucunu etkileyecek biçimde yargılamaya dâhil olması, davanın tam yargı yetkisi olan bağımsız bir mahkeme tarafından görülmediği anlamına gelir.²⁷

24 Bkz. ABD, Massachusetts Yargı Etiği Danışma Kurulu, *Görüş No.1998-4*.

25 Macaristan Anayasa Mahkemesi Kararı, 18 Ekim 1994, Dava No.45/1994, (1994) 3 *Bulletin on Constitutional Case-Law*, 240.

26 Litvanya Anayasa Mahkemesi Kararı, 6 Aralık 1995, Dava No.3/1995, (1995) 3 *Bulletin on Constitutional Case-Law*, 323.

27 *Beaumontin, Fransa'ya karşı*, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, (1984) 19 EHRR 485.

1.4 Hâkim, yargı görevini ifa ederken, bağımsız olarak karar vermekle yükümlü olduğu kararlar bakımından yargıdaki diğer meslektaşlarından bağımsızdır.

Yorum

Hâkim diğer hâkimlerden bağımsız olmalıdır

39. Yargılama görevi yalnız hâkimin vicdanını içeren bir özerklik ölçüsüne işaret etmektedir²⁸. Bu nedenle yargının bağımsız olması, yalnızca bir kurum olarak devletin diğer organlarından bağımsız olması anlamına gelmeyip, aynı zamanda hâkimlerin de birbirinden bağımsız olmalarını gerektirir. Diğer bir deyişle, yargının bağımsızlığı sadece uygunsuz dış etkilerden bağımsız olmaya bağlı olmayıp, aynı zamanda diğer hâkimlerin eylemlerinden veya tavırlarından kaynaklanabilecek etkilerden de bağımsız olmaya bağlıdır. Bir hâkim, bazen kuramsal bir ilke hakkında meslektaşından “görüş almayı” faydalı bulsa da eşit yetkiye sahip hâkimlerin görev aldığı temyiz mahkemeleri de dâhil olmak üzere yargısal karar verme, hâkimin bireysel sorumluluğudur.

Yargının hiyerarşik yapısı konuyla ilgisizdir

40. Hâkim, görevinin ifası sırasında hiç kimsenin çalışanı değildir. Hâkim yalnız hukukun kölesi olup, hukuka hesap verir ve her zaman sınaması gereken şey kendi vicdanıdır. Herhangi bir kanun yolu işleyişi dışında, bir davaya karar veren hâkimin, yargı içinden veya dışından üçüncü bir tarafın verdiği emir veya talimatlara göre hareket etmediği temel bir varsayımdır. Yargıdaki herhangi bir hiyerarşik yapı, derece veya seviye farkı, hâkimin dış etkilerden veya düşüncelerden etkilenmeden serbestçe karar verme hakkına hiçbir şekilde müdahale edemez.

Hâkim davanın esasını raporlamakla yükümlü değildir

41. Özellikle çalışmasından etkilenebilecek kişiler olmak üzere, hâkimin herhangi bir kimseye yanıt verme yükümlülüğü, yargının bağımsızlığı ile bağdaşmaz. Yargısal sebepler veya hukuken öngörülen diğer usuller haricinde, hâkim yargının başka üyelerine dahi davanın esasını raporlamakla yükümlü değildir. Bir karar disiplin işleminin delili olacak ölçüde uygunsuz ise böylesi uzak bir ihtimalde dahi hâkim “raporlama” yapmayacak, ancak kanunen yürütülen resmi bir soruşturmaya veya suçlamaya yanıt vermiş olacaktır.

28 Roger Perrot, “The role of the Supreme Court in guaranteeing the uniform interpretation of the law”, Avrupa Yüksek Mahkeme Başkanları Altıncı Toplantısı, Varşova, Ekim 2000.

Davaya gereken önemin verilmesi, verimlilikten önce gelir

42. Bulunduğu ülkelerde mahkeme denetim sistemleri, belirli kararların esasları veya doğruluğu ile ilgilenmemeli ve hâkimin hukuka ve davanın esasına uygun olarak dikkatli bir şekilde karar vermesini gerektiren yargı görevine kıyasla etkililik gerekçeleriyle verimliliğe daha fazla öncelik tanınmasına yol açmamalıdır.

1.5 Hâkim, yargının kurumsal ve işlevsel bağımsızlığını sürdürmek ve güçlendirmek üzere, yargı görevinin ifasına yönelik güvenceleri destekler ve korur.

Yorum

Hâkim yargı bağımsızlığını zayıflatmaya yönelik teşebbüslere karşı direnmelidir

43. Hâkim, yargının kurumsal veya işlevsel bağımsızlığını sarsmaya yönelik teşebbüslere karşı uyanık olmalıdır. Yargı bağımsızlığının önemsizleştirilmesine ilişkin çağrılar tehlikesine karşı gerekli dikkati göstererek yargıyı etkileyen her türlü kurumsal değişiklik önerisine ayırım gözetmeden karşı çıkan hâkim, aynı zamanda kendi bağımsızlığının da güçlü bir savunucusu olmalıdır.

Yargının bağımsızlığı hakkında kamusal farkındalık teşvik edilmelidir

44. Hâkim herkesin bu kavramları ve yargısal sorumluluklar üzerindeki etkilerini bilmediğini kabul etmelidir. Yanlış algılar halkın yargıya olan güvenini zayıflatabileceği için yargı ve yargı bağımsızlığı konusunda halkın eğitilmesi, devlet ve devletin kurumları ile yargının kendisi bakımından önemli bir işleve sahiptir. Basın, yargı bağımsızlığını hâkimlerin davranışlarının incelenmesinden ve halka açık biçimde tartışılmasından korunması şeklinde resmedebileceğinden, halk basından yargı bağımsızlığı ilkesi hakkında bütünüyle dengeli bir bakış açısı edinemeyebilir. Bu nedenle hâkim, kamu menfaati için halkın yargı bağımsızlığının temel önemini anlamasına yardımcı olacak fırsatlardan faydalanmalıdır.

1.6 Hâkim, yargı bağımsızlığının sürdürülmesi için temel unsur olan halkın güvenini güçlendirmek amacıyla yüksek yargısal davranış standartları sergiler ve bu standartları geliştirir.

Yorum

Halkın güveninin korunması için hâkimin yüksek yargısal davranış standartları göstermesi gereklidir

45. Mahkeme kararlarının kamu tarafından benimsenmesi ve desteklenmesi, halkın hâkimin dürüstlüğüne ve bağımsızlığına duyduğu güvene bağlıdır. Bu güven de hâkimin mahkemede yüksek davranış standartları göstermesine dayanır. Dolayısıyla, hâkim yargı bağımsızlığının güvence altına alınmasının bir unsuru olarak yüksek yargısal davranış standartları göstermeli ve bu standartları geliştirmelidir.

Adil yargılanma için asgari gereklilikler

46. Yüksek yargısal davranış standartları, adil yargılanma için gerekli asgari teminatların karşılanması zorunlu kılar. Örneğin, hâkim bir tarafın aşağıdaki haklara sahip olduğunu kabul etmelidir:²⁹

- (a) adli işlemlerin amacı ve içeriği hakkında yeterli ölçüde bilgilendirilmesi,
- (b) davanın hazırlanması için yeterli fırsata sahip olması,
- (c) yazılı, sözlü veya her iki şekilde beyan ve deliller sunması, karşı beyanlar ile delilleri alması,
- (d) yargılamanın her aşamasında tercih ettiği bir avukat veya diğer nitelikli kişilere danışması veya bunlar tarafından temsil edilmesi,
- (e) mahkemede kullanılan dili anlayamaması veya konuşamaması hâlinde adli işlemlerin tüm aşamalarında tercümandan yararlanması,
- (f) sadece kamuya açık şekilde yapılan yargılama sonucunda ve tarafların bildiği delillere dayalı olarak verilen kararlardan kendi haklarının veya borçlarının etkilenmesi,
- (g) kararların gecikmeden verilmesi, ilgili taraflara karar ve gerekçeleri de dâhil olmak üzere yeterli bilgi sağlanması,

29 Bkz. BM Adil Yargılanma ve Çözüme Başvurma Hakkı Taslak İlkeleri, BM belgesi E/CN.4/Sub.2/1994/24, 3 Haziran 1994.

- (h) bir yüksek mahkeme tarafından kesin olarak verilen kararlar hariç olmak üzere, karara karşı daha yüksek bir mahkemeye temyiz veya diğer bir kanun yolu başvurusunda bulunması.

Hâkimin bir kimseyi hürriyetinden yoksun kılması kanuna uygun olmalıdır

47. Kanuna uygun gerekçeler ve usuller haricinde hâkim, kimseyi özgürlüğünden yoksun bırakmamalıdır. Buna göre, kişiyi özgürlüğünden alıkoyan bir kararın gerekliliğinin ve makullüğünün nesnel değerlendirilmesi yapılmadan bu konuda hüküm verilmemelidir. Benzer şekilde, kötü niyetle tutuklama ya da ilgili kanunun doğru biçimde uygulanmasının ihmal edilmesi keyfi olduğu gibi ilgili kanıtlar nesnel biçimde değerlendirilmeden tutukluluğa karar verilmesi de aynı ölçüde keyfidir.

Sanıkların hakları

48. Medeni ve Siyasal Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmenin 14. maddesinin birinci fıkrası adil yargılanma hakkını tanımlar. Buna göre, “herkes”, “hak ve yükümlülükleri belirlenirken” ve kendisine bir “suç yüklenirken”, “tam bir eşitlikle” davasının “yetkili, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme” tarafından “adil ve kamuya açık” olarak görülmesi hakkına sahiptir.³⁰

49. Sözleşmenin 14. maddesinin 2-7 fıkraları ile 15. maddesi ceza yargılaması konusunda, 14. maddenin birinci fıkrasında yer alan adil yargılanmaya ilişkin genel ilkenin aşağıda sözü edilen özel uygulamalarını içerir. Bu hükümler, mevcut olması hâlinde ön soruşturma ile tutuklama ve duruşmaların tüm aşamaları da dâhil olmak üzere ceza yargılamasının her aşamasında uygulanır. Söz konusu hükümler, asgari standartlar olup, bunlara uyulması her zaman adil yargılanmanın sağlanması için yeterli olmayabilir. Anılan hükümler şunlardır:

- (a) Hukuka göre suçu kanıtlanana kadar suçsuz olduğunun kabul edilmesi hakkı.
- (b) Kesin hükümle cezalandırıldığı veya beraat ettiği bir suç için tekrar yargılanmama hakkı.
- (c) Kendisine yöneltilen suçun niteliği ve gerekçesi hakkında, anladığı dilde, derhal ve detaylı olarak bilgilendirilme hakkı.

30 ICCPR 14’ün güvenilir bir yorumu için, bkz. İnsan Hakları Kurulu, Genel Yorum 13 (1984). Kısa süre içerisinde düzenlenmiş ve daha kapsamlı hâle getirilmiş bir genel yorum beklenmektedir. Adil yargılanma hakkı konusunda içtihat biliminin karşılaştırmalı bir analizi için, bkz. Nihal Jayawickrama, *The Judicial Application of Human Rights Law: National, Regional and International Jurisprudence* (Cambridge University Press, 2002), ss. 478-594.

- (d) Savunmasını hazırlamak için yeterli zaman ve olanaklara sahip olma hakkı.
- (e) Kendi seçtiği avukatla iletişim kurma hakkı.
- (f) Makul süreyi aşan gecikme olmaksızın yargılanma hakkı.
- (g) Yargılandığı duruşmaya katılma hakkı.
- (h) Kendisini şahsen veya kendi seçtiği avukat aracılığıyla savunma hakkı ve hukuki yardım almamışsa, bu konuda bilgilendirilme hakkı.
- (i) Adaletin gerçekleştirilmesi için gereken durumlarda avukat tayin edilmesini isteme hakkı ve bunu karşılayacak mali gücü yoksa herhangi bir ücret ödmeden bu desteği alma hakkı.
- (j) Kendi aleyhine tanıklık eden tanıkları sorgulama veya sorgulatma hakkı.
- (k) Kendi aleyhine tanıklık eden tanıklarla aynı koşullarda, kendi lehine tanıklık eden tanıkların katılımını ve sorgulanmasını sağlama hakkı.
- (l) Mahkemede kullanılan dili anlamaması veya konuşmaması durumunda, ücretsiz tercüman desteği alma hakkı.
- (m) Kendi aleyhine ifade vermeye veya suçunu itiraf etmeye zorlanmama hakkı.
- (n) Yaşını ve rehabilitasyonunu desteklemeye yönelik ihtiyacını dikkate alan bir usulün çocuğa uygulanması hakkı.
- (o) İşlendiği tarih itibarıyla, ulusal veya uluslararası hukukta cezayı gerektiren bir suç olduğu kabul edilmeyen bir eylem veya ihmal nedeniyle herhangi bir suçtan dolayı suçlu bulunmama hakkı.
- (p) Hükmün halka açık şekilde verilmesi hakkı.
- (q) Suçtan hüküm giyen bir kişinin mahkûmiyetinin ve cezasının kanunen daha üst bir mahkeme tarafından incelenmesi hakkı.

Cezaya ilişkin haklar

50. Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmenin 6/5, 7, 14/7 ve 15. maddelerine göre hakkında mahkûmiyet kararı verilen kişinin hakları şunlardır:

- (a) Ceza gerektiren suçun işlendiği tarih itibarıyla uygulanan cezadan daha ağır bir cezaya çarptırılmama hakkı.

- (b) Kesin bir hükümle cezalandırıldığı veya beraat ettiği bir suçtan dolayı tekrar cezalandırılmama hakkı.
- (c) Zalimane, insanlık dışı veya aşağılayıcı bir cezaya maruz kalmama hakkı.
- (d) Ölüm cezasını henüz yürürlükten kaldırmamış olan ülkelerde 18 yaşın altındaki kişilere bu cezanın hiç verilmemesi ve ayrıca bu cezanın sadece çok ciddi suçlar için ve suçun işlendiği tarihte yürürlükte olan hukuk tarafından tanımlanmış olması koşuluyla verilmesi hakkı.

Değer 2

TARAFSIZLIK

İlke:

Tarafsızlık, yargı görevinin doğru biçimde ifası için vazgeçilmez bir unsurdur. Bu ilke, sadece karar için değil, kararın oluşturulduğu süreç için de geçerlidir.

Yorum

Bağımsızlık, tarafsızlık için gerekli bir ön koşuldur

51. Bağımsızlık ve tarafsızlık ayrı ve farklı değerlerdir. Bununla birlikte yargı görevini karşılıklı olarak güçlendirici özelliklerinden dolayı birbirleriyle bağlantılıdır. Bağımsızlık, tarafsızlık için gerekli olan ve tarafsızlığa ulaşmayı sağlayan bir ön koşuldur. Bir hâkim bağımsız olabilir, ancak (davanın esasına göre belirli bir dava bazında) tarafsız olmayabilir. Ancak, bağımsız olmayan bir hâkimin, kurumsal temelde tanım itibarıyla tarafsız sayılması mümkün değildir.³¹

Tarafsızlık algısı

52. Tarafsızlık, hem hâkim için gerekli temel bir nitelik hem de yargının çok önemli bir sıfatıdır. Tarafsızlık hem gerçekten mevcut olmalı hem de makul bir bakış açısıyla mevcut olduğu algılanmalıdır. Haksızlık ve adaletsizlik duygusuna yol açabilecek nitelikteki makul taraflılık algısı, adalet sistemine duyulan güveni yıkar. Tarafsızlık algısı, makul bir gözlemcinin standardıyla ölçülür. Bir hâkimin tarafsız olmadığı algısı; menfaat çatışmasının bulunması, mahkemedeki davranışları ya da mahkeme dışındaki faaliyetleri veya bağlantıları gibi farklı yollardan ortaya çıkabilir.

Tarafsızlık gereklilikleri

53. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafsızlık gerekliliğinin iki yönü olduğunu açıklamıştır. Öncelikle mahkeme özne olarak tarafsız olmalı ve hiçbir üyesi şahsi ön yargı veya yanlılık taşımamalıdır. Şahsi tarafsızlık, aksine kanıt olmadığı sürece varsayılır. İkinci olarak, mahkeme bu bağlamda meşru her türlü şüpheyi

³¹ Bkz. *Referans re: Territorial Court Act (NWT)*, Northwest Territories Yüksek Mahkemesi, Kanada, (1997) DLR (4th) 132 at 146, per Justice Vertes.

gidermek üzere yeterli garantileri nesnel bir bakış açısıyla sağlayacak tarafsızlığa sahip olmalıdır.³² Bu sorgu kapsamında, hâkimin şahsi davranışlarından bağımsız olarak, tarafsızlığı konusunda şüphe oluşturabilecek incelenmeye değer gerçekler olup olmadığı belirlenmelidir. Bu bağlamda ortaya konulan görüntü dahi önemlidir. Burada tehlike altında olan şey, demokratik bir toplumda, mahkemelerin sanık da dâhil olmak üzere halkta uyandırması zorunlu olan güven duygusudur. Bu nedenle hâkim, tarafsızlığından şüphe edilmesi için meşru bir gerekçe olması hâlinde görevden çekilmelidir.³³

Sanığın kaygıları

54. Belirli bir hâkimin bir ceza davasında tarafsızlığından şüphe duymak için meşru bir sebep olup olmadığının belirlenmesinde, sanığın bakış açısı önemlidir, ancak belirleyici değildir. Belirleyici olan, toplumu temsil eden makul gözlemci huzurunda nesnel olarak bu şüphenin gerekçelendirilebilmesidir.

32 *Gregory, Birleşik Krallık'a karşı*, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, (1997) 25 EHRR 577.

33 *Castillo Algar, İspanya'ya karşı*, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, (1998) 30 EHRR 827.

Uygulama:

2.1 Hâkim, yargı görevini iltimas, yanlılık veya ön yargı olmaksızın ifa eder.

Yorum

Tarafılık algısı halkın güvenini zedeler

55. Hâkimin tarafı olduğu görünürse, halkın yargıya olan güveni zedelenir. Bu nedenle hâkim, verdiği kararın herhangi bir tarafı ile olan şahsi ilişkisi veya davanın sonucundan elde edeceği menfaat gibi dış faktörlerden etkilenmiş olabileceğini düşündürecek her türlü faaliyetten kaçınmalıdır.

Ön yargı kaygısı

56. Tarafsızlık yalnızca yanlılık ve ön yargının fiilen yokluğuyla ilgili değil, aynı zamanda bu yokluğun algılanmasıyla da ilgilidir. Bu ikili özellik, “adaletin yalnızca gerçekleşmesi değil, aynı zamanda gerçekleştiğinin de açıkça görünmesi gerektiği” deyişle sık sık ifade edilmektedir.³⁴ Genellikle uygulanan sorgu, konuyu gerçekçi ve pratik açıdan gören makul bir gözlemcinin hâkimin tarafsızlığında bir eksiklik olduğu konusunda kaygılanıp kaygılanmadığı veya kaygılanma ihtimalinin bulunup bulunmadığıdır. Ön yargı kaygısının olup olmadığı makul bir gözlemcinin bakış açısıyla değerlendirilir.

“Yanlılık veya ön yargının” anlamı

57. Yanlılık veya ön yargı, bir tarafa ya da diğer tarafa veya belirli bir sonuca doğru eğilim, meyil etme, yatkınlık veya istidat göstermek olarak tanımlanır. Yargısal işlemlerin yapılmasında hâkimin zihninin kusursuz şekilde bir kanaate ulaşmasına izin vermeyecek şekilde, bir konuda belirli yönde karar verme eğilimini temsil eder. Yanlılık, kanaati ve kararı etkileyen, hâkimin belirli bir vakada görevlerini tarafsız olarak ifa etmesini önleyen zihinsel bir durum, bir hâl, bir tavır veya bakış açıdır.³⁵ Ancak bu, yanlılığın gerçek niteliği göz önünde bulundurulmadan ifade edilemez. Örneğin, hâkim temel insan haklarını savunmaya eğilimli ise kanunun açıkça ve geçerli bir gerekçeyle farklı bir yol izlenmesini öngörmediği hâllerde, bu durum hukuken yasaklanmış olan “makul bir kişinin gözüyle tarafılık algısına” neden olmayacaktır.

34 *R. Sussex Justices’e karşı, McCarthy lehine*, İngiltere ve Galler Yüksek Mahkemesi King’s Bench Birimi [1924] 1 KB 256 at 259, per Lord Chief Justice Hewart.

35 *R. Bertram’a karşı* [1989] OJ No.2133 (QL), Hâkim Cory tarafından alıntılanmıştır, *R. S’ye karşı*, Kanada Yüksek Mahkemesi, [1997] 3 SCR 484, fıkra 106.

Yanlılık veya ön yargının dışı vurumu

58. Yanlılık kendini sözlü veya fiziksel olarak gösterebilir. Örnekler arasında, tanımlayıcı sıfatlar, karalama, küçük düşürücü takma isimler, negatif tekipleştirme, tekipleştirmeye (örn. cinsiyet, kültür veya ırka) dayalı olarak espri girişimi, tehdit, göz korkutma veya ırk ya da uyruk ve suç arasında bir bağlantı olduğuna işaret eden düşmanca hareketler ile kişisel özelliklere yapılan konuyla ilgisiz atıflar yer alır. Yanlılık veya ön yargı, kendisini beden dili, görünüm veya mahkeme içinde ya da dışındaki hareketlerde de gösterebilir. Fiziksel davranışlar bir tanığa inanılmadığını gösterebilir ve bu şekilde jüriyi uygun olmayan biçimde etkileyebilir. Hâkimin yargılamadaki yüz ifadeleri, taraflara, davadaki avukatlara, jüri üyelerine, basına ve diğerlerine yanlılık görüntüsü verebilir. Yanlılık veya ön yargı taraflardan birine, tanığa veya avukata karşı yönlendirilebilir.

Hâkimin duruşma düzenini korumaya ilişkin yetkilerini kötüye kullanması yanlılık ya da ön yargının açık bir göstergesidir

59. Mevcut olduğu hâllerde, duruşma düzenini korumaya ilişkin yetki, hâkimin duruşma salonunun kontrolünü ve huzurunu muhafaza etmesini sağlar. Niteliği ve etkisi itibarıyla bu yetki cezalandırıcı olduğundan, sadece kanunen geçerli sebeplerle ve usuli gerekliliklere sıkı bir şekilde uyularak son çare biçiminde kullanılmalıdır. Bu yetki son derece sağduyulu ve dikkatli değerlendirilmelidir. Duruşma düzeninin korunmasına ilişkin yetkinin kötüye kullanılması yanlılığın açık bir göstergesidir. Bu durum, hâkimin kontrolünü veya dengesini kaybettiğinde ve özellikle kişisel bir çatışma hâlinde olduğu davanın tarafına, avukata veya tanığa karşı haksız bir şekilde intikam alma girişiminde bulunduğu ortaya çıkabilir.

Tarafılık veya ön yargı oluşturamayabilecek durumlar

60. Bir hâkimin kişisel değerleri, felsefesi veya hukuk konusundaki inançları yanlılık olarak kabul edilmeyebilir. Bir hâkimin doğrudan davayla ilgili hukuki veya sosyal bir konuda genel bir fikre sahip olması, hâkimin davadan çekilmesini gerektirmez.³⁶ Kabul edilebilir olan görüş, kabul edilemez olan yanlılıktan ayrılmalıdır. “Hâkimin zihninin boş bir levha (tabula rasa) olduğunun kanıtlanması, onun tarafsızlığının değil nitelik eksikliğinin delilidir.”³⁷ şeklinde bir söz vardır. Hâkimin bakış açısının sınırlı olduğu ve artık tüm delilleri dikkate almadığı görünmedikçe, yargılama sürecinde deliller hakkında verilen kararlar veya yapılan yorumlar bu yasak kapsamına girmez.

36 Bkz. Jeffrey M. Shaman, Steven Lubet ve James J. Alfani, *Judicial Conduct and Ethics*, 3. basım. (Charlottesville, Virginia, The Michie Company, 2000).

37 Laird, Tatum’a karşı, ABD Yüksek Mahkemesi (1972) 409 US 824.

2.2 Hâkim, mahkemede ve mahkeme dışında, yargı ve hâkim tarafsızlığı açısından kamuoyu, hukukçular ve dava taraflarının güvenini koruyacak ve artıracak şekilde davranır.

Yorum

Hâkim ince bir denge tutturmalıdır

61. Hâkim, tüm yargı işlemlerinin düzenli ve etkili biçimde gerçekleştirilmesini ve dava sürecinin kötüye kullanılmamasını sağlamakla yükümlüdür. Bu amacın gerçekleştirilebilmesi için uygun bir sıklık ölçüsü gereklidir. Hem süreci etkin biçimde yürütmesi hem de makul gözlemcinin zihninde tarafsızlığın eksikliğine dair bir algıya sebep olmaması beklenen hâkim ince bir denge tutturmalıdır. Makul gözlemcinin gözünde, yargı görevlerinin ifasında tarafsızlığın eksikliğine dair makul şüpheye yol açabilecek her türlü eylemden kaçınılmalıdır. Böylesi bir izlenim oluştuğunda bu, yalnız mahkeme huzurundaki davanın taraflarının değil, aynı zamanda genel olarak halkın da yargıya duyduğu güveni etkileyecektir.

Hâkimin mahkemede kaçınması gereken davranışlar

62. Davanın taraflarının beklentileri yüksektir. Bazıları, kendi lehlerine karar verilmediğinde son derece geçersiz sebeplerden ötürü hemen yanlılık algısına kapılacaktır. Bu nedenle, böyle bir algıya neden olacak makul sebeplerin önlenmesi veya en aza indirilmesi amacıyla her türlü çaba sarf edilmelidir. Hâkim, taraflılık veya ön yargı ifadesi olarak algılanabilecek her türlü davranıştan kaçınmak için uyanık olmalıdır. Avukatların sebepsiz yere azarlanması, davanın taraflarına ve tanıklara hakaret edilmesi, bunlar hakkında uygunsuz açıklamalar yapılması, ön yargılara delil oluşturan ifadeler ile kontrolsüz ve sabırsız davranışlar sergilenmesi tarafsızlık görüntüsünü etkileyebileceğinden, bu tür hareketlerden kaçınılmalıdır.

Hâkim duruşmanın seyrine sürekli olarak müdahale etmekten kaçınmalıdır

63. Bir hâkim dava konusu uyuşmazlıklara açıklık getirmek amacıyla sorular sormaya yetkilidir. Ancak hâkim, hukuk davasının işleyişini gerçekten üzerine alarak sürekli müdahale ederse veya ceza davalarında savcılığın görevini üstlenerek dava hakkında hükme varmak amacıyla kendi sorgusunun sonuçlarını kullanırsa, aynı zamanda avukat, tanık ve hâkim olur, taraflar da adil yargılanma hakkından yararlanamaz.

Hâkim tek taraflı iletişimlerden kaçınmalıdır

64. Tarafsızlık ilkesi genel olarak hâkim ile taraflardan herhangi biri veya temsilcileri, tanıklar veya jüri arasında özel iletişimleri yasaklar. Mahkemede

bu şekilde özel bir iletişim gerçekleştiğinde, ilgili tarafların tamamen ve derhal bilgilendirilmesinin, ayrıca bu iletişimin mahkeme kayıtlarına geçirilmesinin sağlanması önemlidir.

Hâkimin mahkeme dışında kaçınması gereken davranışlar

65. Hâkim, mahkeme dışında da makul olarak tarafsızlık eksikliği algısına yol açabilecek kasıtlı sözlerden veya eylemlerden kaçınmalıdır. Bağlantılarından veya menfaatlerinden, zararsız olduğunu düşünebileceği samimi sohbetlerine kadar her şey hâkimin algılanan tarafsızlığını olumsuz etkileyebilir. Hâkimlik görevinin üstlenilmesiyle her türlü tarafgir siyasi faaliyet veya bağlantı sonlandırılmalıdır. Hâkimin taraflı siyasi parti faaliyetleri veya kamusal tartışmalara ilişkin konular hakkında bir taraf olarak mahkeme dışındaki açıklamaları tarafsızlığını etkileyebilir ve bir yandan yargı, diğer yandan yasama ve yürütme organları arasındaki ilişkinin doğası hakkında kamuoyunda kafa karışıklığına neden olabilir. Tanım itibarıyla taraflı faaliyetler ve açıklamalar, hâkimin tartışmanın bir tarafını, diğer tarafına karşı halka açık şekilde seçtiğini gösterir. Hâkimin faaliyetleri eleştirildiğinde veya haklılığı çürütüldüğünde, taraflılık algısı neredeyse kaçınılmaz olarak daha da güçlenecektir. Kısacası, taraflı şekilde politik arenaya girmek amacıyla yargı makamının ayrıcalıklı platformunu kullanan bir hâkim, kamuoyunda yargı makamının tarafsızlığına duyulan güveni tehlikeye atar. Bu durum için bazı istisnalar mevcuttur. Bunlar arasında, bazı uygun durumlarda, hâkimin yargı kurumunu savunması ya da belli hukuki konuların ya da kararların halka veya uzman bir topluluğa açıklaması ya da temel insan hakları ve hukukun üstünlüğünü savunma yer alır. Ancak, bu durumlarda dahi hâkim, mümkün olduğunca siyasal açıdan taraf gibi görünebileceği güncel tartışmalara bulaşmaktan kaçınmaya özen göstermelidir. Hâkim, siyasal veya sosyal bakış açılarından bağımsız olarak, tüm insanlara hizmet eder. Bu nedenle, hâkim makul olarak mümkün olduğu ölçüde herkesin güvenini korumaya gayret etmelidir.

2.3. Hâkim, davaların duruşma veya karar aşamalarında, kendisini yargılamadan zorunlu olarak el çektirecek olayları makul ölçüler çerçevesinde asgariye indirecek şekilde hareket eder.

Yorum

Hâkim sıklıkla reddedilmekten kaçınmalıdır

66. Hâkim mahkeme önüne gelen davalara karar vermeye müsait olmalıdır. Ancak, davanın taraflarının haklarını korumak ve halkın yargının dürüstlüğüne duyduğu güveni sürdürmek amacıyla, hâkimin davadan çekilmesinin gerekli olduğu durumlar olacaktır. Öte yandan, hâkimin davalardan sıklıkla çekilmesi halkın yargıya ve bireysel olarak hâkime olan güvenini zedeleyebilir ve hâkimin meslektaşlarına makul olmayan bir iş yükü getirebilir. Davanın tarafları kendi davaları hakkında karar verecek hâkimi titizlikle seçebilecekleri izlenimini edinebilirler ve bu istenmeyen bir durumdur. Dolayısıyla, hâkim kendi kişisel ve ticari işlerini, yargı görevleriyle çakışma olasılığını en aza indirecek şekilde düzenlemelidir.

Çıkar çatışması

67. Hâkimin (veya kendisine yakın kişilerin) menfaatleri ile hâkimin tarafsız biçimde yargılama yapma görevi çatıştığında, çıkar çatışması ihtimali ortaya çıkar. Yargının tarafsızlığı hem fiilen tarafsızlık hem de makul bir gözlemci tarafından algılanan tarafsızlıkla ilgilidir. Yargısal konularda çıkar çatışması sorgusu, hem hâkimin kendi çıkarları ve tarafsız biçimde yargılama yapma görevi arasındaki çatışmaları hem de makul gözlemcinin akla ve mantığa uygun olarak çatışmanın varlığını algılayacağı (veya algılayabileceği) koşulları içermelidir. Örneğin, ailesindeki üyeler siyasi açıdan aktif olma hakkına sahip olmasına rağmen hâkim, yanlışlıkla dahi olsa yakın aile üyelerinin politik faaliyetlerinin kendisinin tarafsızlığı konusunda halkın algısını olumsuz etkileyebileceğinin farkında olmalıdır.

Hâkimin finansal faaliyetlerinden kaynaklanan çıkar çatışmalarını azaltma görevi

68. Hâkim, finansal faaliyetlerinin mahkeme huzuruna gelen davalarla ilişkili olmasına izin vermemelidir. Davadan çekilmesi bazen kaçınılmaz olsa da hâkim, düzenli olarak davası görülen kuruluşlar ve diğer tüzel kişiliklerde finansal menfaat sahibi olduğunda ortaya çıkacak gereksiz çıkar çatışmalarını bu menfaatleri elinden çıkararak azaltmalıdır. Örneğin, halka açık bir şirkette

ödenmemiş hisse senetlerinin yüzde biri veya daha azına sahip olmak genellikle hâkimin bu kuruluşu ilgilendiren davadan el çektirilmesini gerektirmeyen önemsiz bir çıkar olarak kabul edilebilir. Ancak, reddi hâkim müessesesi, davadan çekilmeyi gerektirebilecek birçok faktörün dikkate alınmasını gerektirir. Sahip olduğu hisseler, kuruluşun boyutu dikkate alındığında değerinin önemsiz oluşundan bağımsız olarak hâkim için önemli olabilir. Aynı şekilde hâkim, hisse senedi sahipliğinin, halk tarafından davadan çekilmeyi gerektirecek bir çıkar olarak görülebileceğinin farkında olmalıdır. Ancak, hâkim davaların duruşmasından kaçınmak için bariz şekilde önemsiz olan hisse senedi sahipliğini kullanmamalıdır. Hâkim hisse senedi sahipliği nedeniyle sıklıkla reddediliyorsa, bu hisseleri elden çıkarmalıdır.³⁸

Hâkimin aile üyelerinin faaliyetlerini sınırlama görevi

69. Hâkim aile üyelerini, makul biçimde hâkimin yargısal statüsünden faydalandığı izlenimini uyandıracak iş ilişkilerine girmekten caydırmalıdır. Bu, makamın kötüye kullanıldığı veya kayırmacılık yapıldığı izleniminin oluşmasının önlenmesi ve hâkimin davadan çekilme olasılığının en aza indirilmesi için gereklidir.

38 Amerika Birleşik Devletleri, Virginia Eyaleti Yargı Etiği Danışma Kurulu, *Görüş 2000-5*. Bkz. *Ebner, Resmi İflas Memuruna Karşı*, Avustralya Yüksek Mahkemesi, [2001] 2 LRC 369, (2000) 205 CLR 337.

2.4 Hâkim, önündeki veya önüne gelmesi muhtemel bir yargılama hakkında, bilerek yargılama aşamasının sonuçlarını veya sürecin açık biçimde adil olma niteliğini makul ölçüler çerçevesinde etkileyecek veya zayıflatacak herhangi bir yorumda bulunmayacağı gibi herhangi bir konu veya kişinin adil yargılanmasını etkileyebilecek biçimde kamuya açık olarak ya da başka türlü herhangi bir yorumda da bulunmaz.

Yorum

“Hâkimin huzurundaki” yargılama ne anlama gelir?

70. Temyiz süreci tamamlanana kadar bir yargılama hâkimin huzurundadır. Bir davanın açılabilmesine inanmak için gerekçe olduğunda, örneğin, bir suç soruşturulduğunda fakat henüz iddianame düzenlenmediğinde, bir kişi tutuklandığında ancak dava açılmadığında veya bir kişinin itibarı sorgulandığında ve hakaret davası ile tehdit edildiğinde fakat henüz mahkemeye başvurulmadığında, yargılamanın hâkimin huzurunda olduğu kabul edilebilir.

Uygunsuz açıklama örneği

71. Hâkimlerin, ilk suç ve sonraki suçlar arasında ayırım yapmadan belirli bir suç işleyen tüm sanıkları hapse gönderme kararı aldıklarını açıklamaları, şartlara bağlı olarak, genellikle sanığın suçlandığı suç için uygun ceza hakkında hâkimlerin sabit görüşlü olduklarını kendi beyanlarıyla dile getirdikleri gerekçesiyle hâkimi reddetme sebebi oluşturur. Hapis cezasının süresinin bireysel olarak hâkimin takdirinde olduğu, somut gerçeklere ve ilgili suç için uygulanan kanuna bağlı bulunduğu hâkim tarafından açıklansa dahi ret sebebinin doğmasına ilişkin bu durum geçerli olmaya devam eder. Çünkü, ilgili açıklama hâkimlerin kamuoyu tarafından takdir görme veya eleştirilme konusunda yönelimleri olduğuna işaret ettiği gerekçesiyle uygunsuz görünecektir. Aynı zamanda bu, görülmekte olan dava hakkında izin verilmeyen bir kamuoyu açıklamasıdır.³⁹

İzin verilen açıklamalar

72. Yukarıdaki paragraftaki yasak, hâkimin resmi görevi sırasındaki halka açık beyanlarını, mahkeme usullerini açıklamasını veya hukuk eğitimi amacıyla yapılan mesleki sunumlarını kapsamaz. Aynı zamanda hâkimin şahsen bir davanın tarafı olduğu yargılama hakkında yorum yapmasını da yasaklamaz. Resmi bir görevinin gereği olarak tarafı olduğu davanın kanun yolu denetiminde ise hâkim dosya kapsamı dışında yorumlarda bulunamaz.

³⁹ Bkz. Amerika Birleşik Devletleri, Yargı Etiği Danışma Kurulu, New Mexico, *Yargısal Danışma Görüşü 1991-2*

Hâkim ile davanın tarafları arasındaki yazışmalar

73. Bir hâkim, davanın bitmesinden sonra hayal kırıklığına uğramış davanın taraflarından veya diğerlerinden, onun ya da meslektaşlarının verdiği kararları eleştiren mektuplar alırsa ya da diğer türden iletişime muhatap olursa, bu iletişimlerin yazarlarıyla tartışmaya girmemelidir.

Medyanın eleştirisi

74. Masumiyet karinesini ihlal etmemek koşuluyla, davaların duruşma öncesinde, duruşma sırasında veya duruşma sonrasındaki aşamaları dâhil olmak üzere bilgi toplamak, bu bilgiyi halka sunmak ve adaletin yönetimi konusunda yorum yapmak medyanın hakkı ve görevidir. Bu ilkeye ancak Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmede açıklanan durumlarda istisna tanınabilir. Medya veya halktan ilgili kişiler bir kararı eleştirdiğinde, hâkim basınla yazılı iletişimde bulunarak veya kürsüsünde bu eleştiriler hakkında anlık yorumlar yaparak yanıt vermekten kaçınmalıdır. Hâkim yalnızca karar verdiği davaların hükümlerinde yer verdiği gerekçeler yoluyla konuşabilir. Hâkimin yargısal gerekçeleri halka açık biçimde savunması genel olarak uygunsuzdur.

Medya tarafından yanlış bilgilendirme yapılması

75. Medya mahkeme işlemleri veya bir hüküm hakkında yanlış bilgilendirme yapar ve hâkim bu yanlışlığın düzeltilmesi gerektiğini düşünürse, görevli idari birim oluşan bu hatalı durumla ilgili basın bülteni yayımlayabilir ya da yanlışlığı düzeltmek için uygun işlemleri yapabilir.

Medyayla ilişkiler

76. Bangalor İlkeleri'nin 2.4 paragrafında açıkça belirtilmemesine rağmen medyayla ilişkiler konuyla ilgilidir. Bu meselenin muhtemel üç boyutu aşağıdaki şekilde açıklanabilir:

- (a) Birincisi, mahkeme içinde veya dışında, hâkimin imajını veya kariyerini desteklemek için medyanın kullanılması veya belirli bir karara karşı medyanın olası tepkisi hakkında hâkimin endişeleridir. Hâkimin medya tarafından her iki şekilde de etki altına alınmasına izin verilmesi, Bangalor İlkeleri'nin 2.1, 2.2, 3.2 ve 4.1 dâhil diğer maddelerinin yanı sıra 1.1 maddesini de kesinlikle ihlal etmektedir.
- (b) İkinci özellik, hâkimin mahkeme dışında medyayla iletişime geçmesiyle ilgilidir. Çoğu yargı sistemlerinde medya, bilgileri mahkeme kayıtlarından,

kendilerine verilen belgelerden ve yargılamanın kamuya açık yapısından elde eder. Özellikle mahkeme dosyalarının gizli olduğu bazı ülkelerde, her mahkemede belirli bir hâkimin herhangi bir davanın güncel durumu hakkında medyayı bilgilendirmekle görevlendirildiği bir sistem vardır. Bu nitelikteki bilgilerin paylaşılması dışında, hâkimin kendi huzurundaki veya diğer hâkimlerin baktığı davalar hakkında mahkeme dışında yapacağı her türlü yorum genellikle uygunsuzdur.

- (c) Üçüncü özellik, akademik bir makalede bile olsa hâkimin kendi kararı veya diğer bir hâkimin kararı hakkında yorum yapmasıyla ilgilidir. Ancak belirli bir davada karar verilmiş ya da dikkate alınmış, herkesin menfaatine olan ve sadece hukuki temelli bir yorum yapılırsa, bu duruma genellikle izin verilebilir. Fakat geçmişteki kararlar üzerine tamamen akademik bağlamda yapılan tartışmalara ilişkin hukuki teamüllerin değiştii görölmektedir. Farklı hâkimlerin konuyla ilgili değişik görüşleri bulunmakta olup, bu alanda kesin kurallar belirlenememektedir. Genel anlamda, özellikle böylesi bir tartışmanın hâkimin yayınlanan kararına gerekçeler ekleme girişimi olarak görülebileceği durumlarda bir hâkimin geçmiş kararlar hakkında gereksiz tartışmalara girmemesi hâlâ bir sağduyu kuralıdır.

2.5 Hâkim, tarafsız olarak karar veremeyeceği veya makul bir kişinin gözünde böyle bir izlenimin doğabileceği durumlarda, hangi aşamada olursa olsun davadan çekilir.

Yorum

Makul gözlemci

77. Taslak Bangalor İlkeleri, hâkimin davada tarafsız olarak karar veremediğini “düşünebilecek”, “makul, adil ve bilgili kişi” den bahsetmiştir. Bangalor İlkeleri oluşturulurken “makul gözlemcinin” hem adil hem de bilgili olması koşullarıyla “makul gözlemcinin edindiği izlenim” ifadesi, Kasım 2002’de Lahey toplantısında kabul edilmiştir.

“Kimse kendi davasının hâkimi olamaz”

78. Temel ilke, kimsenin kendi davasının hâkimi olamayacağıdır. Mahkemeler tarafından geliştirilen bu ilkeden, birbiriyle benzer olan ancak aynı olmayan iki çıkarım yapılabilir. Öncelikle, bu ilke kelime anlamı göz önünde bulundurularak uygulanabilir: Bir hâkim, bir davaya tarafsız veya sonucundan ekonomik menfaat elde edecekse, bu durumda gerçekten kendi davasının hâkimi konumundadır. Bu durum hâkimin davadan çekilmesi için yeterli bir sebeptir. İkinci olarak, bu ilke aynı zamanda hâkimin davaya taraf olmadığı, sonucundan ekonomik menfaat elde etmediği, ancak bir tarafla arkadaş olması gibi tarafsız olmadığına dair şüphe uyandıracak biçimde davrandığı durumlar için de geçerlidir. Hâkimin gerçek veya algılanan yanlılığı genel olarak kendisine değil, başka bir kişiye menfaat sağladığından, bu ikinci durumun, “kimse kendi davasının hâkimi olamaz” kuralının bir uygulaması olduğu tam olarak söylenemez.⁴⁰

Tarafların rızasının konu dışı olması

79. Taraflar, davadan çekilmesinin gerekli olduğu düşünülen hâkimi kabul etse de bu durum hâkimin davayı görmeye devam etmesine gerekçe oluşturmaz. Bunun nedeni, kamunun da adaletin açıkça tarafsız şekilde yerine getirilmesinde bir menfaatinin olmasıdır. Ancak, çoğu ülkede tarafların, tarafsızlığa ilişkin herhangi bir hususta resmi feragatte bulunma hakkı vardır. Bu feragatte ilişkin olarak uygun bir şekilde bilgilendirme yapıldığı durumlarda, tarafların sahip oldukları hâkimin davadan el çektilmesini gerektiren nedenlerle itiraz etme hakkı ortadan kalkacaktır.

40 R, *Bow Street Sulh Hâkimi’ne karşı, Ex parte Augusto Pinochet Ugarte (No.2)*, Lordlar Kamarası, Birleşik Krallık, [1999] 1 LRC 1.

Hâkimin açıklama yapması gereken durumlar

80. Hâkim iki durumda, kayda geçecek şekilde açıklama yapmalı ve tarafları görüş bildirmeye davet etmelidir. İlki, davadan çekilmesi için tartışmalı gerekçeler olup olmadığı konusunda hâkimin herhangi bir şüphesinin bulunmasıdır. İkincisi, yargılamadan hemen önce veya yargılama sırasında beklenmedik bir sorunun ortaya çıkmasıdır. Davaya bakmasının tarafların ve avukatlarının rızalarına bağlı olmadığını vurgulamakla birlikte hâkim, “zorunluluk hâlinin” bazı şartlarda uygulanması gibi davadan çekilmesine neden olabilecek tartışmalı gerekçeler olup olmadığına ilişkin koşulların araştırılması amacıyla yardım etmelerini ve bu amaçla görüşlerini sunmalarını onlardan ister. Şüphe için gerçek bir sebep var ise bu şüphe genellikle hâkimin davadan el çektirilmesi yoluyla çözümlenir.

Makul ön yargı kaygıları

81. Hâkimin davadan çekilmesi için genel kabul gören ölçüt, makul ön yargı kaygısıdır. Ön yargı veya peşin hüküm kaygısı olup olmadığını belirlemek için farklı yöntemler uygulanmaktadır. Bunlar “yüksek ihtimal”den, “gerçeğe yakın” olmaya, “güçlü olasılık”tan “makul bir şüphe”ye kadar derecelendirilmiştir. Ön yargı endişesi, ön yargıya ilişkin sorunla ilgilenip gerekli bilgileri edinmiş makul, adil ve bilgili kişiler tarafından makul bir endişe olarak kabul edilmelidir. Buradaki sorgu, meseleyi gerçekçi ve pratik açıdan ele alan bir kişinin, konuyu etraflıca değerlendirdikten sonra nasıl bir sonuca varacağına ilişkindir. Bu kişi, hâkimin, bilinçli veya bilinçsiz biçimde, adil olmayan şekilde karar verme ihtimalinin, aksi yönde karar verme ihtimalinden daha yüksek olduğunu düşünecek midir?⁴¹ Hâkimin davranışına ilişkin makul gözlemci varsayımı, sorgunun objektif olduğunu vurgulamak amacıyla kabul edilmiş ve kamuoyunun yargıya güvenmesi ihtiyacıyla ortaya çıkmıştır. Bu durum, yalnızca bir hâkimin kapasitesinin veya performansının diğer meslektaşları tarafından değerlendirilmesine dayalı değildir.

82. Kanada Yüksek Mahkemesi tarafından belirtildiği üzere,⁴² bir hâkimin ön yargılı olup olmadığını belirlenmesi nadiren ortaya çıkan bir sorundur. Şüphesiz ki, böyle bir durumun mevcut olması, kaçınılmaz biçimde hâkimin davadan çekilmesine yol açacaktır. Fakat, davadan çekilme hakkındaki çoğu tartışma, tipik

41 Bkz. *Locabail (UK) Ltd., Bayfield Properties'e karşı*, İngiltere ve Galler Temyiz Mahkemesi [2000] QB 451, [2000] 3 LRC 482; *Re Medicaments and Related Classes of Goods (No.2)*, Lordlar Kamarası, Birleşik Krallık [2001] 1 WLR 700; *Porter, Magill'e karşı*, Lordlar Kamarası, Birleşik Krallık [2002] 2 AC 357; *Webb, Kraliçe'ye karşı*, Avustralya Yüksek Mahkemesi (1994) 181 CLR 41; *Newfoundland Telephone Co., Newfoundland'e karşı* (Kamu Hizmetleri Komiserler Kurulu), Kanada Yüksek Mahkemesi [1992] 1 SCR 623; *R., Gough'e karşı*, Lordlar Kamarası, Birleşik Krallık [1993] AC 646; *R., Bow Street Sulh Hâkimi'ne Karşı, Ex parte Augusto Pinochet Ugarte (No.2)*, Lordlar Kamarası [2001] 1 AC 119.

42 *Wewaykum Indian Band, Kanada'ya karşı*, Kanada Yüksek Mahkemesi, [2004] 2 LRC 692, per Chief Justice McLachlin.

olarak, tarafların gözünde hâkime ilişkin fiili bir ön yargı olduğunu değil, makul bir ön yargı kaygısı bulunduğunu belirtmeleriyle başlar. Bazı koşullarda, makul ön yargı kaygısının ileri sürülmesi, bunun kanıtlanmasından daha kolay olduğu için davanın tarafı, ispat edemeyeceği bir ön yargıdan şüphe etmesi hâlinde şeklen ve usulen bu durumu ileri sürerek endişelerini giderme şansına sahip olmaktadır. Bu iki önermenin içerdiği anlam birbirine çok yakın olduğundan, fiili ön yargıya dayalı olarak ileri sürülmeyen bir davadan el çektirmenin ne olduğunun anlaşılması, makul bir ön yargı endişesinin ne anlama geldiğini anlamaya yardımcı olur. “Fiili ön yargının” olmadığını söylemek üç anlama gelebilir: 1) Fiili ön yargının ispatlanmasına gerek yoktur, çünkü makul ön yargı şüphesi bunun yerine geçebilir. 2) Hâkim iyi niyetle hareket ettiğinde dahi bilinçsiz ön yargı oluşabilir. 3) Fiili ön yargının varlığı ya da yokluğu konuyla ilgisiz bir sorgudur.

83. Öncelikle tarafların, hâkimin gerçek ön yargısının olduğunu iddia etmemeleri, davadan el çektirmeye ilişkin mevcut standardın hâkimin fiili ön yargısını kanıtlamayı gerektirmediği anlamına gelebilir. Bu bağlamda, bu türden bir delil aramanın akıl dışı veya gerçek dışı olacağı kabul edilen hâllerde, makul şüpheye dayalı ön yargının fiili ön yargının yerini aldığı görülebilir. Hâkimin zihinsel durumunun tam olarak belirlenmesinin imkânsız olduğu açıktır. Özellikle bu nedenle hukuk düzeni, zihinsel durumunun dışsal nedenlerden etkilenmesi hakkında hâkimin sorgulanmasına izin vermez. Çünkü hukuk politikası, bu tür gerçek bir ön yargının varlığını aramadan, tarafların gerçek bir ön yargı tehlikesinin varlığını ispatlamalarını yeterli sayıp, onları daha az bir ispat yüküyle sorumlu tutarak korumaktadır.

84. İkinci olarak, taraflar hâkimin fiili bir ön yargısının olduğunu iddia etmediklerinde, hâkimin iyi niyetle hareket ettiğini ve bilinçli olarak ön yargılı olmadığını ifade ediyor olabilirler. Ön yargı bilinçsiz bir şekilde oluşur veya oluşabilir. Hâkim, bilinçsiz bir şekilde ön yargılı davranmasına rağmen yine de dürüst bir biçimde fiilen ön yargılı olmadığını ve menfaatlerinin dava hakkındaki görüşünü etkilemesine izin vermediğini ifade edebilir.

85. Üçüncü ve son olarak, taraflar fiili ön yargıyı ileri sürmediklerinde, gerçek ön yargının aranmasının konuyla ilgili bir sorgulama olmayacağını ifade etmiş veya “adalet yalnızca yerine getirilmemeli, aynı zamanda yerine getirildiği açıkça ve şüphesiz olarak görünmelidir” ifadesine dayanmış olabilirler. Farklı şekilde söyleyecek olursak, hâkimin davadan çekilmesinin tartışıldığı durumlarda, sorulması gereken soru bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde hâkimin ön yargılı olup olmadığı değil, tam olarak bilgi sahibi olan makul gözlemcinin bakış açısıyla böyle bir ön yargı kaygısının olup olmadığıdır. Bu bağlamda, makul ön yargı kaygısı, yararlanılamayan delillerin veya bilinçsiz ön yargı olasılığının ispatına ilişkin kanıtsal bir aracın yerine geçmekle kalmayıp, aynı zamanda adaletin

görüntüsü hakkındaki daha geniş ölçekli kaygının, diğer bir deyişle, yargının dürüstlüğü hakkında mevcut olması gereken halkın güvenine ilişkin üstün kamu yararının yansımadır.

86. Makul ön yargı endişesinin nesnel standardı için verilen üç gerekçeden sonuncusu, yargı sistemi için en katı olanıdır. Çünkü adaletin şüphesiz bir biçimde yerine getirildiği hâlde dahi yerine getirilmemiş görünmesi olasılığını dikkate alır. Diğer bir deyişle, davadan çekilmesini gerektiren ve makul ön yargı endişesini oluşturan koşullara rağmen, bir hâkimin tamamen tarafsız olma ihtimalini öngörmektedir. Ancak söz konusu ilkenin bu şekilde anlaşıldığı hâllerde, davadan el çektirme ölçütü, makul gözlemcinin objektif bakış açısıyla da olsa daima hâkimin zihinsel durumuna bağlıdır. Makul gözlemciden, mevcut koşullarda hâkimin zihinsel durumunu aklında canlandırması istenir. Bu bağlamda, sık sık dile getirilen “adaletin yerine getirildiği görünmelidir” kuralı, makul ön yargı endişesi standardından ayrılamaz.

Reddi hâkim talep edildiğinde, hâkim gereksiz alınganlık yapmamalıdır

87. Böylesi bir durumda hâkim gereksiz alınganlık yapmamalı ve reddi hâkim başvurusunu kişisel hakaret olarak algılamamalıdır. Bu başvuruyu kişisel hakaret olarak algıladığında, muhakemesinin duygular ile gölgelenmesi olası hâle gelir. Hâkim taraflara açıkça sitem ettiği, bunun sonucu olarak başvuruda bulunan tarafın şüpheleri büyük olasılıkla daha da artacaktır. Makul ön yargı şüphesi iddiasında bulunulduğunda hâkim, temel olarak, reddi hâkim başvurusu yapan kişinin *algılarını* göz önünde bulundurur. Hukuk ve kamu politikasının temel bir ilkesi olarak, hâkimin adaletin yerine getirildiğinin görünmesini sağlaması da aynı ölçüde önemlidir. Bu nedenle hâkim, başta başvuru olmak üzere, dava ve davanın sonucuyla ilişkili herkesin, onun açık görüşlü, tarafsız ve adil olduğunu göreceği biçimde davayı yürütmelidir. Buna göre, reddi istenen hâkim, reddi hâkim başvurusuyla ilgili özellikle ulaşılmaması gereken şeyin açıkça görülecek bir tarafsızlık olduğunu unutmamalıdır.⁴³

Önceki siyasal ilişkiler hâkimin davadan çekilme sebebi olmayabilir

88. Hâkimin tarafsızlığının değerlendirilmesinde, mesleki kariyeri boyunca hâkim olarak atanmasından önceki sorumlulukları veya menfaatleri dikkate alınabilir. Özellikle avukatlık mesleğinden seçildiği ülkelerde hâkimin, belirli konularda halka açık ifadelerde bulunduğu veya belirli taraflar ya da menfaatler lehine hareket ettiği görevlerde yer almış olması olasıdır. Daha önce politik yaşamın içinde yer alması hâlinde de kaçınılmaz şekilde aynı durum geçerlidir. Siyaset veya diğer bir faaliyet dalında ve hukuk dışında edinilen deneyimlerin

43 *Cole, Cullinan ve diğerlerine karşı*, Lesotho Temyiz Mahkemesi, [2004] 1 LRC 550.

hâkimin niteliklerini zayıflattığı değil, aksine geliştirdiği düşünülebilir. Ancak, hâkimin hâkimlik yemini ettiğinde veya bu görevi kabul ettiğinde, bağımsız ve tarafsız şekilde yargı görevini yerine getirmesi için tüm siyasal ilişkileri veya taraf menfaatlerini geride bırakmasının ve bunları bir kenara koymasının beklendiği dikkate alınmalı ve kabul edilmelidir. Bu durum, makul, adil ve bilgili kişinin, makul ön yargı kaygısının bulunup bulunmadığına karar vermesi sırasında gözetilmesi gereken önemli unsurlardan biridir.⁴⁴

İlgisiz gerekçeler

89. Bir hâkimin dini, etnik veya milli kökeni, cinsiyeti, yaşı, sınıfı, ekonomik durumu veya cinsel tercihi itiraz için genellikle geçerli bir gerekçe olmayabilir. Aynı şekilde, olağan koşullarda hâkimin sosyal, eğitim, hizmet veya iş geçmişi, onun herhangi bir sosyal, spor ya da yardım amaçlı kuruluşu olan üyeliği, daha önce verdiği kararlar veya görevi dışındaki söylemlerine dayalı olarak da itiraz edilemez. Ancak, bu genel yorumlar, belirli bir davanın koşullarına ve hâkimin huzurundaki davaya bağlıdır.

Arkadaşlık, düşmanlık veya hâkimin davadan çekilmesi için ilgili diğer sebepler

90. Koşullara bağlı olarak, aşağıdaki durumlarda makul ön yargı kaygısının oluştuğu düşünülebilir:

- (a) Hâkim ve davaya dâhil olan halktan bir kişi arasında kişisel bir arkadaşlık veya husumet varsa,
- (b) Özellikle davanın sonucu için kişinin güvenilirliğinin önemli olduğu hâllerde dâhil olmak üzere, hâkim davaya dâhil olan halktan bir kişi ile yakinen tanışık ise,
- (c) Hâkimin, kişinin bir önceki davasında sunduğu delilleri daha sonraki bir olayda açık fikirlilikle değerlendirmesinden şüphe edilecek bir üslupla reddetmiş olması hâlinde, hâkimin o bireyin güvenilirliği hakkında karar vermesi gerekiyorsa,
- (d) Hâkim, özellikle duruşma sırasında herhangi bir konuda, kendisinin nesnel yargısal bakış açısı hakkında makul şüphe uyandıracak kadar kuvvetli ve dengesiz biçimde yorumda bulunmuş ise veya

44 *Panton, Maliye Bakanı'na karşı, Özel Meclis, Jamaika Temyiz Mahkemesi'nden temyiz, [2001] 5 LRC 132; Kartinyeri, Avustralya Federal Devleti'ne karşı, Avustralya Yüksek Mahkemesi, (1998) 156 ALR 300.*

- (e) Hâkimin dış etkileri göz ardı etme yeteneği, ön yargıları, eğilimleri, dava konusu sorunlara ilişkin nesnel biçimde karar verme becerisi ve benzeri durumlar hakkında şüphe doğuracak önemli bir neden varsa.

Diğer tüm koşullar eşit olduğunda, ön yargı tehlikesine sebep olduğu iddia edilen olayın üzerinden ne kadar zaman geçerse, itiraz gerekçeleri de o kadar zayıflar.⁴⁵

Yargı görevi sonrasında ilişkin iş teklifleri hâkimin davadan çekilmesine neden olabilir

91. Benzer yaklaşımları gerektiren ilgili konular, hâlen görevde olan hâkime yargı görevi sonrası için yapılan iş tekliflerinde de ortaya çıkabilir. Bu teklifler, hukuk şirketleri, muhtemel işverenler, özel sektör veya devletten gelebilir. Böyle bir durumda, konuyu ele alan makul, adil ve bilgili kişinin gözünde, hâkimin kişisel menfaati ile görevi arasında çatışma yaşadığı algısının oluşma riski vardır. Bir hâkimin görevden ayrıldıktan sonra devam ettiği iş, halkın yargı hakkındaki algısını sıklıkla etkilediği için bir hâkim görevden ayrıldıktan sonraki döneme ilişkin iş tekliflerini bu bakış açısıyla incelemelidir.

45 *Locabail (UK) Ltd. Bayfield Properties Ltd. 'ye karşı*, İngiltere ve Galler Temyiz Mahkemesi [2000] 3 LRC 482.

Hâkimin davadan çekilmesini gerektiren durumlar, sayılanlarla sınırlı olmamak üzere, aşağıdakileri içerir:

2.5.1 Hâkimin, davaya ilişkin olarak bir taraf hakkında fiili yanlılık veya ön yargıya sahip olması ya da delille ispatlanması gereken uyuşmazlık konusu vakalar hakkında kişisel bilgiye sahip olması,

Yorum

Fiili yanlılık veya ön yargı

92. Fiili yanlılık şahsi olup, bireysel veya bir grubun temsilcisi olarak taraflardan birine yönelik olmalıdır. Hâkimin yanlılık nedeniyle davadan çekilmesi için yargılamayı tarafsızlıkla yürütemediğine dair nesnel kanıt olmalıdır. Buradaki sorgu, ilgili tüm koşulları bilen makul bir gözlemcinin hâkimin tarafsızlığı hakkında şüphe duyup duymadığıdır.

Uyuşmazlık konusu vakalar hakkında hâkimin şahsi bilgisi

93. Bu kural, davanın hâkime verilmesinden önce elde edilen bilgiler ile dava devam ederken hâkimin şahsi araştırması sonucunda veya yargı dışında bir kaynak aracılığıyla elde edilen bilgiler için geçerlidir. Hâkimin kitap yazmak gibi⁴⁶ dava ile ilgisiz bir amaçla yürüttüğü bağımsız araştırma yoluyla elde ettiği bilgiler için dahi bu ilke geçerlidir. Ancak, bu bilgi henüz birbirlerine tebliğ edilmemiş tarafların beyanlarıyla ilgili ise söz konusu kuralın uygulanması uygun değildir. Bilgi, aynı davaya ilişkin önceki kararlardan veya bir davanın ilgili taraflarının aynı hukuki işlemle yargılanması sonucunda ya da ilgili tarafın önceki bir davada hâkim huzuruna gelmesi yoluyla elde edilmişse, hâkim reddedilemez. Ancak, bu bilgiler açık değilse, iyi bilinmiyorsa, daha önce tartışılmamışsa ve genel bilgi hâline gelmiş değilse, tarafların görüşünün alınması için kaydedilmelidir. Bu bağlamda makul olarak gerekli görülebilecek belirgin sınırlar vardır. Örneğin, bir hâkimden davanın görülmesi sırasında, davayla ilgili bilgi sahibi olduğu her bir kanun maddesini veya kararla ilgili olabilecek genel bilgi kapsamındaki her türlü gerçeği açıklaması beklenemez. Bu durumda uygulanacak ölçüt makul bir gözlemcinin bakış açısına göre neyin makul olabileceğidir.

46 Bkz. *Savcı, Sesay'a karşı*, Sierra Leone Özel Mahkemesi (Temyiz Bölümü) [2004] 3 LRC 678.

2.5.2 Hâkimin, uyuşmazlık konusu davada daha önce avukat olarak hizmet vermiş ya da esaslı olarak tanıklık etmiş olması,

Yorum

Bir avukatın, baroların diğer üyelerine karşı herhangi bir sorumluluğu yoktur

94. Daha önce özel avukatlık yapmış olan hâkim, avukat olarak sahip olduğu bağımsız serbest meslek statüsü nedeniyle aynı baroların diğer üyelerinin işleri hakkında genellikle sahip olduğu ayrıntılı bilgilerden sorumlu olmaz.

Avukatlar ortaklarının mesleki faaliyetlerinden sorumludur

95. Bir hukuk şirketinde veya firmasında çalışan bir avukat veya benzer bir hukukçu, diğer ortaklarının mesleki faaliyetlerinden hukuken sorumlu olabilir. Bu nedenle o kişi ortak olarak şirketten hizmet alan kişiyi şahsen vekil olarak temsil etmemiş ve müşteri ile diğer ortaklar arasındaki ilişkiden habersiz olsa bile şirketin müvekkillerine karşı sorumludur. Buna göre, böyle bir şirkete ya da firmaya daha önce ortak olmuş bir hâkim, en azından kendisinin veya eski şirketinin bu sorumluluğunun ortadan kalktığı kabul edildiği makul sürenin geçmesine kadar, bu şirketin herhangi bir yetki ile doğrudan dâhil olduğu hiçbir davada görev almamalıdır.

Hâkimin bir devlet dairesi veya adli yardım bürosundaki görevinden doğan iş deneyimi

96. Hâkimin bir devlet dairesi veya adli yardım bürosundaki önceki iş deneyiminden kaynaklanan ön yargı olasılığının değerlendirilmesinde, ilgili daire veya bürodaki hukuki çalışmalarının özelliği ve hâkimin üstlendiği idari, danışmanlık ya da denetim rolleri dikkate alınmalıdır.

Hâkimin tartışmalı bir konuda esaslı tanık olması

97. Bu kuralın sebebi, hâkimin kendi ifadesinin delil değeri hakkında karar veremeyecek olmasıdır. Aksi hâlde hâkim, utanç duyabileceği bir duruma düşebilir veya bu tür bir görüntüye yol açabilir.

2.5.3 Hâkimin veya aile fertlerinden birinin davanın sonucundan ekonomik çıkarının olması,

Yorum

Hâkimin ekonomik çıkar sebebiyle davadan çekildiği durumlar

98. Olağan koşullarda hâkim, vereceği karar nedeniyle kendisinin (veya aile üyelerinden birinin) ekonomik menfaat elde edeceği veya ekonomik menfaatini kaybedeceği bir durumda ise davadan çekilmelidir. Bu durum, hâkimin taraflardan birinde önemli oranda bir hisseye sahip olması ve davanın sonucunun hâkimin menfaatini gerçek anlamda etkileyebilecek veya makul ölçüde etkilediği izlenimi oluşturacak nitelikte bulunması gibi örneklerde ortaya çıkabilir. Taraflardan biri halka açık bir şirkete ve hâkim toplam hissenin göreceli olarak küçük bir bölümüne sahipse, davanın sonucu genellikle menfaatlerini etkilemeyeceğinden, hâkimin davadan çekilmesi gerekmez. Ancak dava, şirketin faaliyetlerine devam etmesine veya mali kapasitesine ilişkin ise somut olayın koşullarına bağlı olarak, dava sonucunun hâkimin menfaatini gerçek anlamda etkileyeceği düşünülebilir.

“Ekonomik menfaat” oluşturmayan şeyler

99. Dava, hâkime ait menfaatlerin veya varlıkların değerini önemli biçimde etkilemediği sürece, karşılıklı veya ortak yatırım fonları, mali kurumlarda açılan hesaplar, karşılıklı tasarruf birlikleri, kredi birlikleri ya da sahip olunan devlet tahvilleri gibi varlık ve menfaatler hâkimin “ekonomik menfaati” kapsamında değerlendirilemez. Herhangi bir uyuşmazlık veya özel bir işlem olmadığı sürece, davaya taraf olan bir banka, sigorta şirketi, kredi kartı şirketi veya benzeri bir kurum ile olağan işlemlerini gerçekleştiren bir müşteri sıfatını taşıyan hâllerde hâkimin davadan çekilmesi gerekmez. Hâkimin eşinin, ebeveyninin veya çocuğunun yönetici, görevli veya diğer bir şekilde katılımcı olarak hizmet verdiği eğitim ve yardım amaçlı veya sivil kuruluşların çıkardıkları tahviller, koşullara bağlı olarak, hâkimin bu kuruluşlarda ekonomik menfaati olduğu anlamına gelmez. Benzer şekilde, karar anında oldukça uzak ve beklenmedik mali sonuçları içeren davalarda, ilgili sorgunun genellikle hâkimin davadan çekilmesi ile sonuçlanmaması beklenebilir. Ancak, bu davalarda, hâkimin ilgili sonuçlardan tarafları haberdar etmesi ve yalnızca avukatların değil tüm tarafların bilgilendirilmesi amacıyla konunun duruşma yapılarak kayda geçirilmesi sağduyulu bir davranış olacaktır. Bazen müvekkiller, profesyonel meslektaşlarına göre hâkimlere karşı daha fazla şüphe ve daha az güven duyarlar.

Davaya bakmak için başka bir mahkemenin oluşturulamayacağı veya acil şartlarda duruma müdahale edilmemesinin ciddi şekilde adaletsizlikle sonuçlanacağı hâllerde hâkimin görevden el çektirilmesi gerekmez.

Yorum

Zorunluluk hâli

100. Olağandışı durumlar bir önceki paragrafta tartışılan ilkedan ayrılmayı gerektirebilir. Ayrıca zorunluluk hâli, davadan el çektirilecek bir hâkimin, davayı görmemesinin adaletsizlikle sonuçlanacağı durumlarda davayı görmesine ve karara bağlamasına izin verir. Bu durum, benzer şekilde görevden el çektirilmemiş başka bir hâkimin müsait olmadığı veya duruşmanın ertelenmesi ya da yanlış yargılamanın son derece ciddi zorluklara yol açacağı veya ilgili hâkimin yokluğu nedeniyle duruşma yapıp karara bağlayacak bir mahkemenin oluşturulamadığı hâllerde ortaya çıkabilir.⁴⁷ Bu davalar, hiç şüphesiz oldukça ender ve özel olacaktır. Ancak bu durum, zaman zaman az sayıda hâkimin olduğu ve diğer hâkimlere devredilemeyen önemli anayasal ve temyiz işlemlerinin yapıldığı yüksek mahkemelerde ortaya çıkabilir.

⁴⁷ Bkz. *Hâkimler, Saskatchewan Savcısına karşı*, Özel Kurul, Kanada Yüksek Mahkemesi'nden temyiz, (1937) 53 TLR 464; *Ebner, Resmi İflas Memuruna karşı*, Avustralya Yüksek Mahkemesi, [2001] 2 LRC 369; *Panton, Maliye Bakanı'na karşı*, Özel Kurul, Jamaica Temyiz Mahkemesi'nden temyiz, [2002] 5 LRC 132.

Değer 3

DÜRÜSTLÜK

İlke:

Dürüstlük, yargı görevinin doğru biçimde ifası için vazgeçilmez bir unsurdur.

Yorum

“Dürüstlük” kavramı

101. Dürüstlük, doğruluk ve erdemli olma özelliğidir. Dürüstlük bileşenleri, doğruluk ve yargı ahlakıdır. Bir hâkim, yalnızca resmi görevlerinin ifası sırasında değil, her zaman onurlu ve yargı görevine yakışan bir tutum sergilemeli; yolsuzluk, hilekârlık ve yalandan uzak şekilde, iyi ve erdemli bir karakterde ve tutumda olmalıdır. Dürüstlüğün tanımlanmış dereceleri yoktur. Dürüstlük mutlaktır. Yargıda dürüstlük bir erdemden fazlası olup, bir zorunluluktur.

Dürüstlük ile toplum standartları arasındaki ilişki

102. Dürüstlük idealinin genel olarak ifade edilmesi kolay olsa da özel olarak ifade edilmesi çok daha zor ve belki de mantıksızdır. Davranışın toplumun algısı üzerindeki etkisi, büyük ölçüde yer ve zamana göre farklılık gösteren toplumsal standartlara bağlıdır. Bu durum, belirli bir davranışın, toplumun makul, adil ve bilgili üyeleri tarafından nasıl algılanacağını ve bu algının toplum tarafından hâkime veya bir bütün olarak yargıya duyulan saygının azalması ihtimalini taşıyıp taşımadığının değerlendirilmesini gerektirir. Bu kişilerin gözündeki itibarın azalmasına yol açabilecek davranışlardan kaçınılmalıdır.

Uygulama:

3.1 Hâkim, davranışlarının makul bir gözlemcinin bakış açısına göre kusursuz olmasını sağlar.

Yorum

Hâkimin hem özel hem de kamusal yaşamında yüksek standartlar gereklidir

103. Hâkim kamusal yaşamında olduğu gibi özel yaşamında da yüksek standartları korumalıdır. Bunun temelinde, hâkimin karar verirken başvurabileceği geniş insan deneyimi ve davranış yelpazesi yer alır. Özel yaşamında yaptığı bir şeyi kamuya açık olarak kınaması hâlinde, hâkimin ikiyüzlü olduğu düşünülecektir. Böyle bir durum kaçınılmaz olarak halkın hâkime duyduğu güvenin kaybolmasına yol açar ve bu da daha genel olarak yargıya yansiyabilir.

Hâkim özel yaşamında genel itibarıyla toplum standartlarını dikkate almalıdır

104. Hâkim, evrensel olarak kabul görmüş toplumsal standartları ihlal etmemeli veya mahkeme ya da hukuk sisteminin itibarını açıkça zedeleyecek faaliyetlerde bulunmamalıdır. Hâkim, doğru dengeyi kurmaya çalışırken, toplumun makul, adil ve bilgili üyesinin gözünde, ilgili davranışın kendi itibarının sorgulanmasına veya hâkim olarak gördüğü saygının zedelenmesine neden olup olmayacağını değerlendirmelidir. Böyle bir durumun mevcut olması hâlinde ise söz konusu davranış biçimlerinden kaçınılmalıdır.

Tek tip bir toplumsal standart yoktur

105. Kültürel çeşitlilik ve ahlaki değerlerdeki sürekli değişim dikkate alındığında, hâkimin özel yaşantısı için geçerli olan standartlar kesin çizgilerle belirlenememektedir.⁴⁸ Ancak bu ilke, hâkimin geleneklere uygun olmayan bir yaşam biçimi sürdürmesi veya toplumun bazı kesimlerinin uygun bulmadığı faaliyetleri veya menfaatleri özel olarak takip etmesi nedeniyle kınanmasını veya

48 Bu durum özellikle cinsel faaliyette ortaya çıkmaktadır. Örneğin, Filipinler’de, evlilik dışı ilişki yaşayan bir hâkim yargının itibarının zedelenmesine neden olduğu için adli görevinden alınmıştır (*Hâkim Ferdinand Marcos aleyhine şikâyet*, Filipinler Yüksek Mahkemesi, A.M. 97-2-53-RJC, 6 Temmuz 2001). ABD, Florida’da, bir hâkim, evli olmadığı bir kadınla, park hâlindeki motorlu araçta cinsel faaliyette bulunması nedeniyle kınanmıştır (*In re Inquiry Concerning a Judge*, 336 So. 2d 1175 (Fla. 1976), Amerasinghe tarafından alıntı yapılmıştır, *Judicial Conduct*, 53). Connecticut’ta, bir hâkim evli bir mahkeme katibi ile ilişki yaşadığı için disiplin cezası almıştır (*In re Flanagan*, 240 Conn. 157, 690 A. 2d 865 (1997), Amerasinghe tarafından alıntı yapılmıştır, *Judicial Conduct*, 53). Cincinnati’de, eşinden ayrı yaşayan evli bir hâkim (evliliği devam ettiği süre içinde), aynı odada kalmalarına rağmen, kız arkadaşını üç yurt dışı seyahatine çıkardığı için disiplin cezası almıştır.

cezalandırılmasını gerektirecek kadar geniş anlamda yorumlanmamalıdır. Bu konularda verilecek kararlar, ilgili toplum ve dönemle yakından ilişkili olup, çok azı evrensel olarak uygulanabilir.

Alternatif bir sorgu

106. Uygun sorgu, davranışın bazı dini veya etik inançlara göre ahlaki ya da ahlak dışı olması veya toplumsal standartlara göre kabul edilebilir olup olmaması değildir. Çünkü bu anlayış, dar ölçekli ahlakın keyfi ve değişken biçimde dayatılmasına yol açabilir. Burada önemli olan hâkimin yetkilendirildiği görevi yapma becerisinin adillik, bağımsızlık ve halka saygı gibi merkezi bileşenlerine ve halkın gözünde işini yapmaya uygun olduğu algısına nasıl yansıdığıdır. Buna uygun olarak, böylesi bir konuda karar verirken dikkate alınması önerilen altı faktör bulunmaktadır:

- (a) Davranışın kamusal veya özel niteliği, özellikle fiilen uygulanan kanuna karşı olup olmadığı,
- (b) Davranışın bireysel bir hak olarak ne kadar korunduğu,
- (c) Hâkimin gösterdiği sağduyu ve ihtiyatlılık derecesi,
- (d) Özellikle davranış ile en yakından ilgili kişiler için zararlı olup olmaması veya diğerleri için mantık çerçevesinde incitici nitelik taşıyıp taşınamaması,
- (e) Davranışın, topluma veya halkın bireysel üyelerine gösterdiği saygı veya saygısızlık derecesi,
- (f) Ön yargı, yanlılık veya uygunsuz etki doğuran davranışın derecesi.

Bunların ve benzer faktörlerin kullanılmasının, halkın beklentileri ile hâkimin hakları arasında bir denge kurulmasına yardımcı olacağı ileri sürülmüştür.⁴⁹

- (Cincinnati Barosu, Heitzler'e karşı, 32 Ohio St. 2d 214, 291 N.E. 2d 477 (1972); 411 US 967 (1973), Amerasinghe tarafından alıntı yapılmıştır, *Judicial Conduct*, 53). Ancak, Pennsylvania'da ve aynı zamanda ABD'de, Yüksek Mahkeme bir gecelik ziyaretlerde ve yurtdışındaki bir haftalık tatilde evlilik dışı cinsel ilişki yaşayan bir hâkime disiplin cezası vermeyi reddetmiştir (In re Dalessandro, 483 Pa. 431, 397 A. 2d 743 (1979), Amerasinghe tarafından alıntı yapılmıştır, *Judicial Conduct*, 53). Yukarıdaki örneklerin bazılarının, bazı toplumlarda hâkimin hâkimlik görevlerine etki etmediği, ancak karşılıklı rızaya dayalı suç teşkil etmeyen yetişkin davranışı olarak özel yaşamla ilgili olduğu kabul edilmektedir.

49 Bkz. Jeffrey M. Shaman, Steven Lubet ve James J. Alfini, *Judicial Conduct and Ethics*, 3. basım. (Charlottesville, Virginia, The Michie Company, 2000).

Hâkimin mahkemedeki davranışları

107. Mahkemede geçerli yargı geleneklerine bağlı olarak hâkim, sözlü verdiği kararın temel gerekçelerini kural olarak değiştirmemelidir. Ancak, kararın gerekçelerinin sözlü olarak verilmesi sırasında meydana gelen dil sürçmeleri, zayıf ifadeler, dilbilgisi veya söz dizimi hatalarının düzeltilmesi ya da eksik bırakılan alıntuların eklenmesi mümkündür. Benzer şekilde, hâkim tarafından gerçekten ifade edilen sözlerin doğru kaydedilmediği hâller dışında, jüri için hazırlanan özet metin herhangi bir şekilde değiştirilmemelidir. Hâkim, temyiz edilen kararı hakkında, temyiz mahkemesi veya hâkimleriyle özel olarak iletişimde bulunmamalıdır. Hâkim, bir akrabasının kâtip olarak görevlendirilmesinin uygun olup olmayacağını değerlendirmeli ve resmi görevlerde akrabasını tercih etmeden önce uygun istihdam ilkelerine uyulmasını sağlamalıdır.

Hâkim kanunlara büyük bir özenle uymalıdır

108. Hâkim kanunu çiğnediğinde, yargı makamının itibarını zedeleyebilir, kanunun ihlal edilmesini teşvik edebilir ve halkın yargıya olan güvenini olumsuz etkileyebilir. Ancak bu kural mutlak bir anlam da taşımaz. Nazi Almanyası'ndaki bir hâkim, ırkçılığı öngören Nuremberg Yasası'nın uygulanmasının etkisini azaltarak veya kaldırarak yargı ilkelerini ihlal etmiş olmayabilir. Aynı durum, apartheid (ırk ayrımı) rejiminin uygulandığı Güney Afrika'daki bir hâkim için de geçerlidir. Bazen bir hâkim, görevinin doğasına bağlı olarak, temel insan haklarına ve insan onuruna zıt kanunları uygulama göreviyle karşılaşabilir. Bu durumda hâkim, kanunun uygulanmasına ilişkin yargısal görevinden ödün vermektense, hakimlikten istifa edebilir. Hâkim kanunları uygulamakla yükümlüdür. Bu nedenle, kanuna uyma yükümlülüğü ile çatışan bir konuma düşürülmemelidir. Bazıları tarafından göreceli olarak kanunun hafif ihlali kabul edilebilecek durumlar kamuoyunun dikkatini çekebilir, hâkimin itibarını zedeleyebilir, ayrıca onun ve yargının dürüstlüğü hakkında sorunlara sebep olabilir.

3.2 Hâkimin davranışları ve tutumu halkın yargının dürüstlüğüne olan inancını pekiştirmelidir. Adalet sadece yerine getirilmemeli, aynı zamanda yerine getirildiği de görünmelidir.

Yorum

Hâkimin şahsi davranışları yargı sistemini bir bütün olarak etkiler

109. Yargıya duyulan güven yalnızca yargı üyelerinin ehliyet ve özenine değil, aynı zamanda dürüstlüğüne ve ahlaki doğruluğuna dayalıdır. Bir hâkim yalnızca “iyi bir hâkim” değil, aynı zamanda “iyi bir insan” da olmalıdır. Ancak bunun ne anlama geldiği konusundaki görüşler toplumun değişik kesimleri arasında farklılık gösterebilir. Halkın bakış açısıyla hâkim, yalnızca üzerine hukukun üstünlüğünün ve demokrasinin temellerinin kurulu olduğu adalet ve gerçek ideallerine hizmet etmek için değil, aynı zamanda bunları bünyesinde barındırmak üzere yemin etmiştir. Buna göre, hâkimin kişisel nitelikleri, davranışları ve çizdiği görüntü bir bütün olarak yargı sistemini ve dolayısıyla halkın bu sisteme duyduğu güveni etkilemektedir. Halkın hâkimin davranışlarından beklediği şey, vatandaşlardan ve bir bütün olarak toplumdan beklenen standartların çok üzerindedir. Aslında, halk hâkimden neredeyse kusursuz bir davranış biçimi beklemektedir. Bireyleri yargılamaktan ibaret olan yargı görevi, hâkimin rolünü ve görevini makul şekilde etkileyebilecek konularda, toplumun üyelerinin akla yatkın muhakemesinin uzağında kalmasını zorunlu kılmış görünmektedir.

Adaletin yerine getirildiği görünmelidir

110. Yargı görevinin gerçek anlamda yerine getirilmesi kadar bunun görünmesi de önemli olduğundan hâkim, her türlü şüphenin uzağında olmalıdır. Hâkim sadece dürüst olmamalı, aynı zamanda dürüst olduğu da görünmelidir. Hâkim yalnızca adil ve tarafsız bir karar vermekle yükümlü değildir. Aynı zamanda hükmün adilliği ve tarafsızlığı ile hâkimin dürüstlüğü konusunda hiçbir şüpheye yer bırakmayacak biçimde bir karar vermek zorundadır. Bu nedenle bir hâkimin, hukuku gereğince yorumlamak ve uygulamak için gerekli mesleki uzmanlığa sahip olmakla birlikte, mahkeme huzurundaki tarafların da onun tarafsızlığına güveneceği şekilde hareket etmesi eşit derecede önemlidir.

Değer 4

MESLEĞE YARAŞIRLIK

İlke:

Mesleğe yaraşırılık ve mesleğe yaraşırılık görüntüsü, bir hâkimin tüm faaliyetlerinin ifası için vazgeçilmez unsurdur.

Yorum

Mesleğe yaraşırılık halkın gözünde nasıl algılanabilir?

111. Hem mesleki hem de kişisel açıdan mesleğe yaraşırılık ve mesleğe yaraşırılık görüntüsü bir hâkimin yaşantısının esas unsurlarıdır. Hâkimin neyi yapıp yapmadığından daha da önemli olan şey, diğerlerinin hâkimin ne yaptığını ya da yapabileceğini düşünmesidir. Örneğin, görülmekte olan bir davada, davanın tarafı ile özel olarak uzun bir konuşma yapan bir hâkim, ilgili konuşma davayla tamamen ilgisiz olsa dahi söz konusu tarafa bir avantaj sağlıyor gibi görünecektir. Halk hâkimden yüksek davranış standartları beklediği için hâkim, herhangi bir etkinliğe katılma veya küçük de olsa bir hediye kabul etme konusunda şüpheye düştüğünde, şu soruyu sormalıdır: “Bu durum halkın gözünde nasıl görünebilir?”

Uygulama:

4.1 Hâkim, tüm faaliyetlerinde, mesleğe yaraşmayacak şekilde davranmaktan ve öyle görünmekten kaçınmalıdır.

Yorum

Mesleğe yaraşırılık sorgusu

112. Mesleğe yaraşırılık sorgusu, ilgili davranışın hâkimin dürüst, tarafsız, bağımsız ve yetkin bir şekilde yargısal sorumluluklarını yerine getirme becerisini etkileyip etkilemediği veya makul gözlemcinin zihninde, hâkimin bu tutumu ile yargısal sorumluluklarını yerine getirme becerisinin zedelendiği yönünde bir algı oluşturmasının mümkün olup olmadığı sınanarak yapılır. Örneğin, bir devlet görevlisine ayrıcalıklı bir yer verilerek ona halkın diğer üyelerinden farklı davranış gösterilmesi, ortalama gözlemcide, ilgili görevlinin mahkemeye ve mahkemenin karar alma süreçlerine özel erişiminin olduğu izlenimine yol açar. Öte yandan, okula giden çocuklar genellikle mahkemeleri gezmekte, özel koltuklara oturmakta ve bazen kürsüye de çıkmaktadır. Çocuklar yetkili bir konuma sahip olmadıkları için özellikle eğitim amacıyla geziye katıldıkları açıklandığında, uygunsuz etki oluşturduklarına dair bir izlenim meydana gelmez.

Hâkimin kurduğu uygunsuz ilişkiler

113. Toplumun gözünde, bir şekilde lehine yarar sağlayabileceği kişi arasında özel ilişki olduğu algısı doğurabilecek, kaçınması gereken her türlü ilişki konusunda hâkim hassas davranmalıdır. Örneğin hâkim, polis memurlarının veya avukatların araçlarına binmemeli, toplu taşıma kullanırken davanın taraflarının veya tanıklarının yanında oturmamalıdır.

4.2. Hâkim, daima halkın gözü önünde olduğundan, normal bir vatandaşa göre külfet olarak nitelendirilebilecek kişisel sınırlamaları kabullenir, bunlara kendiliğinden ve isteyerek uyar. Özellikle, tutum ve davranışları, yargı görevinin itibarıyla bağdaşır.

Yorum

Hâkim, faaliyetlerine getirilen sınırlamaları kabul etmelidir

114. Hâkim, halkın sürekli olarak denetimine ve kendisi hakkında yorum yapmasına maruz kalacağını düşünmek zorundadır. Bu nedenle, normal bir vatandaşa göre külfet olarak nitelendirilebilecek birtakım sınırlamaları kabul etmelidir. Söz konusu davranışlar, toplumun veya hukuk mesleğinin diğer üyeleri tarafından gerçekleştirildiğinde olumsuz şekilde algılanmayacak olsa dahi bu sınırlamalara kendiliğinden ve isteyerek uymalıdır. Bu durum hâkimin hem mesleki hem de özel hayatındaki davranışları için geçerlidir. Hâkimin davranışının hukuka uygunluğu, konuyla ilgili olsa da bu davranışın doğruluğunun tam ölçüsü değildir.

Hâkim örnek bir yaşam sürmelidir

115. Hâkim, görevini yaparken olduğu gibi görevi dışında da örnek bir yaşam sürmelidir. Hâkim, halk arasında yargı makamının gerektirdiği hassasiyet ve öz kontrol ile hareket etmelidir. Çünkü düşüncesizce yapılan davranışlar yargı süreçlerini olumsuz etkiler ve yargı makamının itibarına uygun düşmez.

Hâkimin barlar gibi halka açık mekânları ziyaret etmesi

116. Günümüzde, en azından çoğu ülkede, hâkimin bar, alkollü mekân veya benzeri yerleri ziyaret etmesi yasak değildir. Ancak bu konuda sağduyulu davranılmalıdır. Hâkim, ziyaret edilen yerin namı, buraya sık gelen insanlar ve mekânın kanunlara uygun olarak işletilmesi gibi endişeler ışığında, bu ziyaretlerin makul bir gözlemci tarafından nasıl algılanacağını değerlendirmelidir.

Hâkimin şans oyunu oynaması

117. Hâkimin, boş vakitlerinde ara sıra şans oyunu oynaması yasak değildir. Ancak toplumdaki makul gözlemcinin algısı düşünülerek sağduyulu davranılmalıdır. Ara sıra at yarışlarını izlemeye gitmek, yurtdışı tatili sırasında kumarhaneye girmek, arkadaşlar ve aile üyeleri ile kâğıt oynamak kabul edilebilir davranışlardır. Ancak, hâkimin at yarışı bahis bankolarını sıklıkla ziyaret etmesi, kumar bağımlısı olması veya tehlikeli şekilde yüksek bahis oynaması oldukça farklı bir konudur.

Hâkimin kulüpleri sıklıkla ziyaret etmesi

118. Hâkim, kulüplere ve diğer sosyal tesislere giderken özen göstermelidir. Örneğin, mensuplarının sıklıkla mahkeme huzuruna gelme olasılığı bulunan emniyet müdürlüğü, yolsuzlukla mücadele teşkilatı, gümrük müdürlüğü ve vergi idaresi tarafından işletilen veya bunların üyelerine yönelik olan tesisleri ziyareti sırasında hâkim dikkatli olmalıdır. Hâkimin, nadiren polis tesislerinde toplu akşam yemeğine katılma davetini kabul etmesine bir engel olmasa da bu gibi kulüplerin ve tesislerin düzenli veya sık kullanıcısı ya da üyesi olması istenmeyen bir durumdur. Toplumların çoğunda, hâkimlerin sosyal nedenlerle hukuk mesleğini icra edenler tarafından düzenlenen etkinliklerin yapıldığı yere gitmesi ve avukatlarla bir araya gelmesi normaldir.

4.3 Hâkim, görev yaptığı mahkemede hukuk mesleğini icra eden bireylerle kişisel ilişkilerinde makul ölçüler çerçevesinde bakıldığında kayırma veya taraflılık görüntüsü ya da kuşkusu doğuracak durumlardan kaçınır.

Yorum

Hâkimin hukuk profesyonelleri ile sosyal ilişkileri

119. Yargı üyeleri ile hukuk profesyonelleri arasındaki sosyal ilişkiler uzun süredir devam eden bir gelenek ve uygun bir davranıştır. Fildişi kulelerde değil, gerçek dünyada yaşadıklarından dolayı hâkimlerin, hâkimlik görevine atanınca hukuk profesyonelleri ile olan tüm bağlarını koparmaları beklenemez. Hâkimlerin okul arkadaşları, eski iş ortakları ve hukukçu meslektaşları dâhil olmak üzere toplumun geri kalanından kendilerini soyutlamaları yargı süreci için tamamen faydalı da olmayacaktır. Aslında, hâkimin avukatlarla birtakım sosyal etkileşimlerde bulunmasının bazı yararları da vardır. Bu etkileşimler sırasındaki gayriresmî paylaşımlar, hâkim ve avukatlar arasındaki gerilimlerin azalmasına, hâkimlik görevini üstlendikten sonra hâkimin yaşadığı eski meslektaşlarından uzaklaşma hissini hafifletilmesine yardımcı olur. Ancak, hâkim her zaman sağlıklı ve tedbirli olmalıdır.

Hâkimin bireysel avukatlarla sosyal ilişkileri

120. Hâkimin, düzenli olarak huzuruna gelen bir avukatla sosyal ilişki kurması risklerle doludur ve dengeli bir süreç gerektirir. Bir yandan, hâkimin sosyal veya yargı dışından ilişkiler kurma konusunda cesareti kırılmamalıdır. Diğer yandan ise hâkimin huzuruna bir arkadaşı veya iş ortağı geldiğinde, ön yargı ve kayırmacılık görüntüsü açık bir problem olarak ortaya çıkmaktadır. Bir avukatla aşırı yakın veya kişisel bir ilişki kurup kurmaması veya böylesi bir görüntü çizip çizmemesi tamamen hâkime bağlıdır. Hâkim bu çizgiyi nerede çizeceğine kendisi karar vermek zorunda kalacaktır. Buradaki sorgu, sosyal ilişkinin hâkimin yargısal sorumluluklarını yerine getirmesine engel olup olmadığı ve sosyal ilişkinin yapısını tamamen bilen, menfaat sahibi olmayan bir gözlemcinin, adaletin yerini bulacağı konusunda makul bir çerçevede ciddi şüphe taşıyıp taşımadığıdır. Hâkim aynı zamanda, baktığı veya bakabileceği bir davayı ilgilendiren yargılama harici bilgilere farkında olmayarak maruz kalma riskini de göz önünde bulundurmalıdır. Bu nedenle, avukat ile yakın kişisel bir ilişki içerisinde olduğu algısının oluşabileceği hâllerde hâkimin, belirli bir dava süresince huzuruna gelen bir avukatla tekrar eden ilişkilerden kaçınması akıllıca olacaktır.

Hâkimin aynı zamanda komşusu olan bir avukatla sosyal ilişkisi

121. Hâlen devam eden bir dava nedeniyle avukatın hâkimin huzuruna geldiği hâller müstesna olmak üzere hâkim, görevli olduğu adliyede düzenli olarak avukatlık yapan ve aynı zamanda yakın bir komşusu olan avukat ile sosyal ilişki kurmaktan tümüyle kaçınmak zorunda değildir. Sıklıkla reddedilmesine sebep olmaması veya tarafsızlığının olumsuz etkilendiği yönünde makul bir görünüme yol açmaması şartıyla, hâkimin koşullara bağlı olarak belirli seviyede sosyalleşmesi kabul edilebilir.

Hâkimin sosyal amaçlı avukat toplantılarına katılması

122. Bir hâkimin, örneğin mesleki başarılarını kutlamak amacıyla yeni atanmış kıdemli avukatlar için düzenlenen kokteyl gibi geniş kapsamlı etkinliklere katılması önünde makul bir sakınca yoktur. Hâkimin huzuruna gelen avukatların da bu etkinlikte olması muhtemel olmasına karşın, hâkim hâlen görülmekte olan bir davası bulunan avukatla o an için doğrudan sosyal ilişkiden anında kaçınabilir. Böylesi bir temasın gerçekleşmesi durumunda ise dava hakkında konuşmaktan sakınmalı ve koşullara bağlı olarak, dava taraflarına ilk fırsatta ilgili temas hakkında bilgi verilmelidir. Burada dikkate alınması gereken nokta, ilgili sosyal faaliyetin, avukatın hâkimle özel bir ilişki içinde olduğu algısını oluşturacak veya bu algının oluşmasına katkıda bulunacak nitelikte olup olmadığı ve bu özel ilişkinin hâkimin avukatın görüşlerine itibar etmeye veya güvenmeye meyilli olduğu izlenimini verip vermediğidir.

Hâkimin olağan sosyal misafirperverliklere icabet etmesi

123. Hâkimin avukatlardan ve diğer hukukçulardan gelen sosyal toplantı davetlerini kabul etmesine genel olarak izin verilmektedir. Sosyal faaliyetlerde yer alan gayriresmî tartışmaların sağladığı yararlardan yoksun kalmaması için hâkimlerin avukatlarla sosyalleşmeleri yukarıda açıklanan koşullar altında teşvik edilir. Ancak hâkim, huzuruna gelen bir avukattan hediye kabul edemez ve bir hukuk şirketi tarafından düzenlenen, misafirperverlik seviyesinin olağan ve mütevazı sınırlarının aşıldığı sosyal bir etkinliğe katılamaz. Buradaki ölçüt, hukuk mesleğinin geleneklerini bu mesleğin üyeleri gibi algılayamayabilecek olan makul gözlemcinin sosyal etkinlikleri nasıl gördüğüdür.

Hâkimin hukuk şirketinin misafiri olması

124. Hâkimin bir hukuk şirketi tarafından düzenlenen partiye katılıp katılamayacağı, partinin niteliği kadar partiyi kimin düzenlediğine ve başka

kimlerin katılacağına bağlıdır. Hâkim, bu konuda kararı verirken, yerel gelenekler ve geçmiş etkinlikler hakkındaki bilgilerine güvencettir. Koşullara bağlı olarak, hâkim kimlerin davet edildiğini ve planlanan misafirperverliğin kapsamını davet sahibine sorabilir.

Belirli bir şirketin kendisini ve hizmetlerini müşterilerine veya potansiyel müşterilerine pazarladığı görüldüğünde özellikle dikkatli olunmalıdır. Hâkimlerin genel yarara ilişkin konularda konuşmak üzere sıklıkla davet edilebildikleri etkinliklerin mesleki birlikler tarafından düzenlenmesi ile belirli hukuk şirketleri tarafından düzenlenen etkinlikler arasında da kesin bir ayırım vardır. Hâkim bir hukuk şirketinin düzenlediği etkinlikteki varlığının tarafsızlık görüntüsünü etkilemeyeceğinden emin olmalıdır.

Hâkimin mesleğe atanmadan önce üyesi olduğu barolar ile çalıştığı şirketlere veya bürolara yaptığı ziyaretler

125. Hâkimin eskiden üyesi olduğu barolara veya hukuk şirketlerine yapacağı sosyal ziyaretlerin uygunluğu değerlendirilirken dikkatli olunmalıdır. Örneğin, hâkimin yıllık toplantı, yıldönümü partisi veya bir üyenin kıdemli avukat veya hâkim olarak atanmasının kutlanması gibi bir etkinliğe katılmak üzere eski baroları veya hukuk şirketini ziyaret etmesi genel olarak uygun sayılır. Ancak, koşullara bağlı olarak, eski meslektaşlarıyla sosyalleşmek amacıyla daha önceden üyesi olduğu baroları çok sık ziyaret etmesi uygun olmayabilir. Benzer şekilde, daha önce savcı olarak görev almış bir hâkimin, eskiden meslektaşı olan savcılarla veya müvekkili olan kolluk güçleriyle fazla yakınlaşmaktan kaçınması gerekir. Kayırmacılık izleniminin verilmesi bile akıllıca olmayacaktır.

Dava taraflarıyla sosyal ilişkiler

126. Söz konusu ilişkilerin makul olarak yanlılık izlenimine veya ileride davadan çekilmeye yol açabileceği durumlarda hâkim, görev aldığı herhangi bir mahkemede bakanlar, kamu görevlileri, belediye görevlileri, kolluğu temsil eden savcılar, bölge savcıları ve kamu avukatları gibi sıklıkla davanın tarafı olan kişilerle fazla yakın ilişkiler kurmaktan kaçınmaya dikkat etmelidir. Bu durumda hâkimin karar verirken; ilgili görevlinin veya avukatın huzuruna gelme sıklığı, kişi ile sosyal etkileşiminin yapısı ve derecesi, bulunduğu hukuk topluluğundaki kültür ile mevcut ve gelecek davaların hassasiyeti ve içerdiği uyuşmazlık gibi faktörleri dikkate alması uygun olacaktır.

Hâkimin gizli cemiyetlere üye olması

127. Hâkimin, huzuruna gelen avukatların da üye olduğu gizli cemiyetlere üye olması tavsiye edilmez. Çünkü bu durum, cemiyet üyeliği kurallarının bir parçası olarak belirli avukatlara menfaat sağlandığı anlamına gelebilir.

4.4 Hâkim, aile fertlerinden birinin davanın taraflarından birini temsil ettiği veya herhangi bir şekilde uyumsuzluk ile ilişkili olduğu davalara bakamaz.

Yorum

Hâkimin davadan çekilmesinin zorunlu olduğu durumlar

128. Nişanlısı da dâhil olmak üzere aile fertlerinden birinin katıldığı ya da vekil olduğu bir davada, hâkimin davadan çekilmesi gerektiği genel olarak kabul edilmektedir.

Hâkimin aile üyesinin bir hukuk şirketiyle ilişkili olması

129. Hukuk şirketi üyeleri normal şartlarda bazı yöntemlerle kâr ve zararı paylaşmakta ve kısmen de olsa davalarının başarıyla sonuçlanması aracılığıyla müşteri kazanmaktadır. Bununla birlikte, hâkimin ailesinin bir ferdinin üye olduğu hukuk şirketinde çalışan avukatın yargılama sürecinde yer alması tek başına hâkimin reddini gerektirmeyebilir. Belirli uygun koşullar altında hâkimin tarafsızlığının makul biçimde sorgulanabileceği bir durumun mevcut olması veya hâkimin akrabasının hukuk şirketinde o davanın sonucundan esaslı biçimde etkilenebilecek şekilde bir menfaatinin bulunması hâllerinde hâkimin reddi gerekecektir. Ayrıca, hâkimin her davanın somut koşullarına göre dikkate alacağı faktörler sınırlı olmamak koşuluyla aşağıda yer almaktadır:

- (a) Hâkimin çekilmemesi durumunda halkın gözünde oluşacak görüntü,
- (b) Hâkimin çekilmemesi durumunda diğer avukatlar, hâkimler ve kurullarda yer alan halkın temsilcilerinin gözünde oluşacak görüntü,
- (c) Hâkimin çekilmesinin mahkeme için oluşturacağı idari yük,
- (d) Hâkimin akrabasının konuyla ilgili mali, mesleki veya diğer menfaatlerinin kapsamı ve derecesi.

Hâkimin aile üyesinin kamu idarelerinin hukuk işleri bölümünde çalışması

130. Kamu idarelerinin avukatlarının ceza veya hukuk davalarının sonuçlarından genellikle ekonomik veya kâr amaçlı bir motivasyonları olmamasına ve kendilerine maaş ödenmesine rağmen, mesleki başarıya ulaşma istekleri dikkate alınması gereken bir faktördür. Bu nedenle, denetçi veya yönetici konumda olmasa bile savcılık veya kamu savunuculuğu ofisinde çalışan aile üyesi hakkında tedbirli olunmalı ve ilgili birimlerden gelen tüm davalardan hâkimin iki sebeple çekilmesi

düşünülmelidir. Birincisi, ilgili büroda çalışan aile üyesi doğrudan gözetimi altında olmasa dahi görülmekte olan davalar hakkında bilgi paylaşabileceğinden, hâkimin aile üyesinin istemeyerek de olsa söz konusu bürodan gelen diğer davalara müdahale etme veya bunları etkileme riski bulunmaktadır. İkincisi, hâkimin tarafsızlığı makul bir şekilde sorgulanabilir. Buradaki sorgu, aile üyesinin düzenli olarak hizmet verdiği bürodaki mesleki başarısına yönelik hâkimin bilinçli veya bilinçsiz bir yanlılığı olabileceğine dair makul gözlemcinin ciddi bir şüphesinin bulunup bulunmamasıdır.

Hâkimin bir avukat ile ilişki yaşaması

131. Avukatın davadaki varlığının tamamen şekli olduğu veya başka bakımlardan kayda geçirildiği durumlar hariç olmak üzere hâkim, bir avukat ile sosyal açıdan ilişki yaşadığında genellikle ilgili avukatın yer aldığı davalara bakmamalıdır. Ancak hâkimin, o avukatın şirket veya ofisinin diğer üyelerinin yer aldığı davalardan kural olarak çekilmesi gerekmez.

Sadece bir hâkim ve bir avukatın bulunduğu bölgeler

132. Sadece tek bir hâkimin görev yaptığı veya savcılık ya da savunma bürosunda tek bir hukukçunun bulunduğu bazı yargı çevreleri vardır. İlgili hukukçunun, hâkimin kızı veya oğlu ya da yakın akrabası olması, mutlak davaya bakma yasağı nedeniyle hâkimin tüm ceza davalarını yürütmesine engel olur. Bu durum, yalnız davadan çekilen hâkimin yerine çağırılacak bölgedeki diğer hâkimler için değil, aynı zamanda sanıklar için de zorluğa sebep olacaktır. Ayrıca, tüm bu ceza davaları için hâkimin yerine başka bir hâkimin görevlendirilmesinin zorunlu olması, sanıkların hakkı olan hızlı yargılama sürecinin garanti altına alınmasını zorlaştıracaktır. Hâkimin davadan çekilmesinin kesin bir zorunluluk olarak görülmebileceği bu şartlara rağmen, makul şekilde uygulanabilir olduğu ölçüde, bu tür durumlardan kaçınılmalıdır.

4.5 Hâkim, kendi evinin başka bir hukukçu tarafından müvekkilleriyle veya diğer hukukçularla görüşme yeri olarak kullanılmasına izin vermez.

Yorum

Hâkimin evinin veya telefonunun kullanılması

133. Görevini yaparken müvekkilleri veya diğer hukukçularla görüşmesi amacıyla, hâkimin kendi evini kullanması için avukata izin vermesi uygunsuzdur. Eşinin veya aile üyelerinden birinin avukat olması hâlinde hâkim, ev telefonu hattını ilgili kişinin görev amacıyla kullanması için paylaşamaz. Aksi takdirde hâkimin, avukatlık da yaptığı algısı doğabileceği gibi davanın taraflarıyla istemeden de olsa tek taraflı görüşme yapma ihtimali veya görüntüsü ya da böyle bir iletişim kurduğu şüphesi oluşabilir.

4.6 Hâkim, diğer vatandaşlar gibi ifade, inanç, örgütlenme ve toplanma özgürlüğüne sahiptir, ancak bu hakların kullanılmasında, hâkim her zaman yargı görevinin onurunu, yargının bağımsızlığını ve tarafsızlığını koruyacak şekilde davranır.

Yorum

Hâkimler diğer vatandaşlarla ortak haklardan yararlanır

134. Hâkim, göreve atandıktan sonra toplumun diğer üyelerinin faydalandığı ifade özgürlüğü, örgütlenme ve toplanma haklarından feragat etmez veya önceki siyasal düşüncelerini ya da siyasal konulara olan ilgisini sona erdirmez. Ancak, halkın yargının bağımsızlığı ve tarafsızlığına olan güvenini korumak için birtakım sınırlamalar gereklidir. Hâkimin toplumsal tartışmalara katılmasının uygun ölçüsü belirlenirken, iki temel düşünce dikkate alınmalıdır. Birincisi, hâkimin ilgili tartışmaya katılmasının tarafsızlığını makul olarak etkileme ihtimalinin olup olmamasıdır. İkincisi, bu katılımın gereksiz bir biçimde hâkimi siyasal saldırılara maruz bırakma ihtimalinin veya yargı makamının itibarı ile tutarsızlık riskinin olup olmamasıdır. Her iki durumda da hâkim söz konusu tartışmalara girmekten kaçınmalıdır.

Hâkimin uygun olmayan faaliyetleri

135. Hâkimin görevleri, ulusal meclis veya belediye meclisi üyeliği gibi bazı siyasal faaliyetler için uygun değildir.

Hâkimler kamusal tartışmalarda yer almamalıdır

136. Hâkim uygun olmayan bir biçimde kamusal tartışmalarda yer almamalıdır. Bunun sebebi açıktır. Hâkim olmanın özü, uyuşmazlık konularını objektif ve yargısal açıdan değerlendirme yeteneğidir. Halkın, hâkimin bağımsız, tarafsız, ön yargısız, yansız, açık görüşlü olduğunu ve bir hâkimin simgesi olan adil bir yaklaşım sergilediğini görmesi de aynı derecede önemlidir. Hâkim siyaset sahnesine çıkar ve tartışmalı konularda görüş beyan etme, toplumda öne çıkan figürlerle tartışmaya girme, hükümeti halka açık biçimde eleştirme gibi eylemlerle kamusal tartışmalara katılırsa mahkemede hâkim olarak görev aldığı anda hukuka uygun davrandığı kabul edilmeyecektir. Belki de daha önemlisi, hâkim daha önce halka açık olarak fikir beyan ettiği konulardaki uyuşmazlıklara karar verirken ve eleştirdiği kamuya mal olmuş kişiler veya devlet dairelerinin taraf, davacı ve hatta tanık olduğu davaları görürken tarafsız bir görüntü dahi çizmeyecektir.

Hâkimin başkaları tarafından eleştirilmesi

137. Kurullarda yer alan halkın temsilcileri ile yasama ve yürütme organları, hâkimin sınırlılıkları, hataları veya kusurları ile kararlarına ilişkin olarak halka açık biçimde yorumda bulunabilirler. Politik sessizlik geleneğinden dolayı ilgili hâkim bu tür yorumlara genellikle yanıt vermez. Bir hâkimi eleştirme hakkı mahkemeye hakarete ilişkin kurallara tâbi olup, belirli bir hâkimi ya da yargı sistemini eleştirmeyi cezalandırmaya veya eleştiriyi önlemeye yönelik bu kurallar, geçmişe nazaran günümüzde daha nadir yürürlüğe girmektedir. Mahkemeye hakaret davası açarak halka açık biçimde konuyu alevlendirmek yerine, bu tarz saldırıları göz ardı etmek daha akıllıca olur. Belirtildiği üzere, “adalet dünyaya kapalı bir erdem değildir. Bu nedenle sıradan insanların, açık sözlülükle yapmış olsalar bile sıkı eleştirilerine ve saygılı yorumlarına adaletin maruz kalmasına izin verilmelidir”.⁵⁰

Hâkim yargıyı etkileyen konularda düşüncelerini açıkça söyleyebilir

138. Hâkimin kişisel dürüstlüğü, adalet yönetiminin temel yönleri, maaşlar ve sosyal haklar dâhil olmak üzere yargı bağımsızlığı ile mahkemelerin işleyişini doğrudan etkileyen siyasal açıdan tartışmalı konularda hâkimin düşüncelerini açıkça söyleyebileceği sınırlı durumlar vardır. Ancak, hâkim bu durumda dahi büyük bir öz denetim ile hareket etmelidir. Hâkim bu konularda haklı olarak halka açık biçimde hükümete yönelik açıklamalarda bulunabilir, ancak hükümete karşı lobi çalışması yapıyor gibi görünmemeli veya belirli konular mahkeme huzuruna geldiğinde ne şekilde karar vereceğini ima etmemelidir. Aynı zamanda hâkim, halka açık biçimde yaptığı yorumların yargının görüşlerini yansıtır gibi algılanabileceğini unutmamalıdır. Bazen bir hâkim için genel olarak yargının görüşünü değil, sadece kendi kişisel düşüncesini ifade ettiğinin anlaşılabilmesini sağlayacak şekilde fikir beyan etmesi zor olabilir.

Hâkim hukuksal tartışmalara katılabilir

139. Hâkim, eğitim amacıyla veya kanunun eksikliklerini ifade etmek üzere hukuksal tartışmalara katılabilir. Belirli özel durumlarda, hâkimin anayasaya uygunluk konusunda gayriresmî açıklamalarda veya tartışmalı beyanlarda bulunmaktan kaçınması koşuluyla yargısal yorumlar, taslak mevzuat hakkındaki yorumları uygun ve faydalı olabilir. Bu yorumlar, normal şartlarda, teklif edilen mevzuat veya hükümet politikası dışındaki pratik etkileri olan konularda veya taslaktaki eksikliklerle ilgili olmalı, siyasal açıdan tartışmalı hususlardan kaçınılmalıdır. Genel olarak bu yorumlar bir hâkimin bireysel görüşü olarak değil, yargının kolektif veya kurumsal çabasının bir parçası olarak yapılmalıdır.

50 *Ambard, Trinidad ve Tobago Başsavcısına karşı, Özel Kuruk, Trinidad ve Tobago Temyiz Mahkemesi'nden temyiz* [1936]AC 322 at 335, per Lord Atkin.

Hâkimin konuşmayı ahlaki bir görev olarak hissedebilmesi

140. Vicdan, ahlak, duygu ve değer sahibi bir insan olarak hâkimin, ahlaki bir görevin ifası amacıyla görüş bildirmek zorunda hissettiği durumlar olabilir. Örneğin, ifade özgürlüğünün kullanılmasında hâkim, savaş karşıtlığını dile getirmek, enerji tasarrufu veya bağımsızlığı desteklemek ya da yoksullukla mücadele kuruluşu için fon toplamak amacıyla bir toplantıya katılabilir, pankart taşıyabilir veya dilekçe imzalayabilir. Bunlar yerel ve küresel toplum için endişelerini ifade etme biçimidir. Bu konulardan herhangi biri mahkemesinin huzuruna getirilirse ve tarafsızlığı makul bir şekilde sorgulanırsa hâkim, geçmiş eylemlerinin onun tarafsızlığı veya yargısal dürüstlüğü konusunda şüphe uyandırdığı her türlü davadan çekilmelidir.

4.7 Hâkim, kişisel olarak ve emaneten sahip olduğu mali menfaatlerin farkında olmalı, ayrıca aile üyelerinin mali menfaatlerinin de farkında olmaya yönelik makul bir çaba sarf etmelidir.

Yorum

Hâkimin mali menfaatlerinin farkında olma sorumluluğu

141. Hâkimin önündeki bir davayı karara bağlaması sonucunda, kendisinin veya aile üyelerinden birinin ya da hâkimin mutemet ilişkisi içerisinde olduğu herhangi bir kişinin ekonomik çıkar sağlama ihtimali varsa, bu durumda hâkim alternatifsiz bir şekilde davadan çekilmelidir. Bu nedenle, hâkimin her zaman kendi şahsi ve mutemetliğe dayalı ekonomik çıkarları ile aile üyelerinin mali menfaatleri hakkında bilgi sahibi olması gerekir. “Mutemet” terimi, hâkimin yönetici, uygulayıcı, vekil veya vasi gibi görev ilişkilerini içerir.

Hâkimin mali menfaati

142. “Mali menfaat”, miktarı ne olursa olsun yasal veya yasal yararlanma hakkı sahipliğini ya da bir kurum veya kuruluşun faaliyetlerine yönetici, danışman ya da diğer bir aktif katılımcı olmayı ifade eder. Aşağıda istisnalar verilmiştir:

- (i) Menkul değerlere sahip karşılıklı veya ortak yatırım fonunda mülkiyet sahipliği, ilgili kuruluşun menkul değerlerinden “mali menfaat” sahibi olduğu anlamına gelmez.
- (ii) Eğitim, din, insani yardım ve yardımlaşma veya vatandaşlara yönelik bir kuruluşta görev almak, ilgili kuruluşun menkul değerlerinden “mali menfaat” sahibi olduğu anlamına gelmez.
- (iii) Karşılıklı sigorta şirketinde poliçe veya karşılıklı tasarruf kurumunda mevduat sahibi şeklindeki öz sermaye veya benzeri menfaatler, ancak dava sonucu söz konusu menfaatin değerini önemli ölçüde etkileyebilecekse, ilgili kurumda “mali menfaat” sahibi olduğu anlamına gelir.
- (iv) Devlet tahvillerine sahip olmak, ancak dava sonucu söz konusu tahvillerin değerini önemli biçimde etkileyebilecekse, ihraç eden kuruluşta “mali menfaat” bulunduğu anlamına gelir.

4.8 Hâkim aile, sosyal veya diğer ilişkilerinin, yargısal davranışını ve kararını uygunsuz biçimde etkilemesine izin vermez.

Yorum

Hâkimin uygun olmayan etkilerden kaçınma sorumluluğu

143. Hâkimin düzenli olarak bir araya geldiği, karşılıklı menfaat veya ilgilerini içeren konularda iletişimde bulunduğu ve güven duyduğu ailesi, arkadaşları, sosyal bağlantıları ve meslektaşları, hâkimin görevini yerine getirmesini uygun olmayan biçimde etkileyecek veya etkiledikleri izlenimini oluşturacak konumdadırlar. Bunu kendilerine çıkar sağlamak veya nüfuz ticareti amacıyla dava tarafları ile avukatları etkilemek için yapabilirler. Hâkimin, bilinçaltının dahi yargısal görevinin veya kararının bu tarz ilişkilerden etkilenmemesini sağlayacak özel dikkati göstermesi gerekecektir.

Hâkimin kişisel çıkar peşinde koşmaktan kaçınma sorumluluğu

144. Şahsi kazanç veya misilleme amacıyla yargı makamını çıkar sağlamak için kullanan hâkim yetkisini suiistimal eder. Hâkim, verdiği kararların kişisel çıkardan veya kayırmacılıktan etkilendiğini düşündürecek her türlü faaliyetten kaçınmalıdır. Çünkü bu türden bir görevi kötüye kullanma, halkın yargıya duyduğu güveni derinden zedeler.

4.9 Hâkim, yargı makamının itibarını, kendisine, aile fertlerinden birisine veya başka bir kimseye özel çıkar sağlamak üzere kullanmaz veya kullandırmaz. Ayrıca, yargı görevinin yerine getirilmesinde, özel konumda olan herhangi bir kimsenin kendisini uygunsuz bir şekilde etkileyebileceği izlenimine yol açmaz veya başkalarının da böyle bir izlenime yol açmasına izin vermez.

Yorum

Hâkimin, yargı makamının uygun ve uygun olmayan şekilde kullanılmasını ayırt etme sorumluluğu

145. Hâkim genellikle halkın bireylerinin gözünde çok özel bir kişilik olup, mahkemede ve muhtemelen mahkeme dışında da ona övgü ve itaat ile davranılır. Bunun sonucunda hâkim, yargı makamının itibarının uygun ve uygun olmayan kullanımını ayırt etmelidir. Hâkimin, konumunu her türden şahsi menfaat veya ayrıcalık elde etmek için kullanması veya kullanma girişiminde bulunması uygunsuzdur. Örneğin, hâkim kendi şahsi işlerinin yürütülmesinde avantaj sağlamak için bulunduğu konumdan yararlanmamalıdır. Aynı zamanda bu konumu, hukuki veya bürokratik zorlukları aşmak amacıyla suiistimal etmemeli veya makul bir bakış açısına göre bu konumdan faydalandığı konusunda izlenim oluşturmamalıdır. Trafik suçu işlediği şüphesiyle durdurulduğunda hâkim, trafik polisine karşı sahip olduğu pozisyonu kullanmamalıdır. Trafik kurallarını ihlal etmesi nedeniyle kendisine ceza kesilip mahkemeye gönderildiğinde savcığı arayarak “bu konuda yapabileceği bir şey olup olmadığını” soran bir hâkim, yargı makamını davanın sonucunu etkilemek için kullanma girişiminde bulunmamış olsa da uygun olmayan bir izlenime sebebiyet vermiş olur.

Hâkimin hâkimlik sıfatını gizlemesine gerek olmaması

146. Hâkim, hâkimlik sıfatını gizlemek zorunda değildir, ancak bu sıfatını birtakım ayrıcalıklı muameleler elde etmek için kullandığı izlenimini vermekten kaçınmalıdır. Örneğin, kızı veya oğlu tutuklanan bir hâkimin diğer ebeveynlerin göstereceği aynı duyguları sergilemesi ve ebeveyn olarak çocuğunun maruz kaldığını düşündüğü her türlü adaletsizliğe müdahale etmesi onun hakkıdır. Ancak hâkim, doğrudan veya aracılar üzerinden kolluk kuvvetleriyle temasa geçip hâkimlik makamını kullanarak tutuklamayı gerçekleştiren memurun disipline sevk edilmesini talep ettiğinde, ebeveynlik ile hâkimlik arasındaki çizgi belirsiz bir hâle gelir. Diğer tüm ebeveynler gibi hâkimin de bir ebeveyn olarak kızı veya oğluna yardım etmeye ve çocuğunun menfaatlerini korumak için gereken hukuki işlemleri gerçekleştirmeye hakkı olsa da hâkimin yargı makamında bulunmayan bir ebeveynin sahip olmadığı hiçbir avantajdan faydalanmaya hakkı yoktur.

Yasal görevlerini ifa etmeleri sırasında kamu görevlilerini herhangi bir şekilde etkilemek amacıyla hâkimin sahip olduğu makamı kullanması, koruma ve olayla ilgilenme şeklindeki makul ebeveynlik sınırının aşılması ve yargı makamının itibarının suiistimal edilmesidir.

Hâkimin mahkemeye ait antetli kâğıt kullanması

147. Mahkemeye ait antetli kâğıt, yargı makamının itibarının suiistimaline sebebiyet verecek şekilde kullanılmamalıdır. Genel olarak antetli kâğıt, hâkimin resmi yetkiyle iletişimde bulunmak istediği durumlarda kullanılır. Özel işlerde mahkemeye ait antetli kâğıt kullanımına dikkat edilmelidir. Örneğin, koşullara bağlı olarak, sosyal bir etkinlik sonrasında teşekkür yazısı için böyle bir antetli kâğıt kullanımı sakıncalı değildir. Ancak, hâkimin mektubun alıcısını etkilemek amacıyla sahip olduğu konuma dikkat çekmeyi amaçladığı algısını oluşturabilecek durumlarda, örneğin sigorta poliçesinde tartışmalı bir miktar hakkında şikâyet yazısı yazarken, mahkemeye ait antetli kâğıt kullanması uygun olmaz.

Hâkimin referans mektubu yazması

148. Hâkimin referans mektubu yazmasında bir sakınca yoktur. Ancak hâkim tarafından iyi tanındığı için değil, onun makamından faydalanmak amacıyla hâkimden mektup isteyebilecek kişilere karşı dikkatli olunmalıdır. Referans mektupları konusunda mahkemeye ait antetli kâğıt, ancak hâkim mahkemedeki çalışmaları sırasında söz konusu kişi hakkında kişisel bilgi edinmişse genel olarak kullanılmalıdır. Aşağıda bazı kılavuz ilkeler verilmiştir:

1. Hâkim tanımadığı bir kişi için referans mektubu yazmamalıdır.
2. Hâkim ancak, mahkeme çalışanının iş geçmişi hakkında referans istemesi gibi olağan çalışma sırasında düzenlenecek türden bir referans mektubu yazabilir. Mektupta hâkimin şahsi bilgilerinin kaynağı ve kapsamı yer almalı, mektup hakkında bilgi verilen kişiye veya kuruluşa doğrudan yöneltilmeli ve gönderilmelidir. Hâkimin şahsi çalışanları için, örneğin iş değiştirmek isteyen bir kâtip hakkında, genel referans mektubu hazırlanarak “ilgili makama” ibaresi kullanılabilir.
3. Normal şartlarda şahsi ilişkisinin bir sonucu olarak yazılması istenen bir mektup olması durumunda hâkim, akraba veya yakın arkadaş gibi mesleki değil, şahsen tanıdığı birisi için referans mektubu yazabilir.

Hâkimin karakter tanıklığı yapması

149. Hâkimin karakter tanığı olarak verdiği ifade, böyle bir davada yargı makamının kullanıldığı izlenimini verebilir ve resmi bir ifade olarak yanlış anlaşılabilir. Aynı zamanda hâkim tanık olarak ifade verdiğinde, düzenli olarak hâkim huzuruna gelen bir avukat tarafından çapraz sorguya tutulacağından uygunsuz bir duruma düşebilir. Bu nedenle, olağan şartlar altında hâkim, mahkemede karakter delili vermek için gönüllü olmamalıdır. Talep edildiği takdirde hâkim, sadece kendi karakterine ilişkin delili başka bir hâkimden talep etmeye hakkı olan meslektaşının istemini reddetmesinin açık bir haksızlık olacağı hâllerde, karakter tanıklığı yapmayı kabul etmelidir. Bununla birlikte sözü edilen açıklamalar, bir mahkeme tarafından gönderilen davetiye uyarınca hâkimin ifade vermesinin zorunlu olması hâlinde onun tanıklıktan muaf tutulmasını sağlamaz.

150. Bir avukatın dâhil olduğu disiplin sürecinde baro görevlilerine kendi isteğiyle telefon etmek ya da yazı yazmak, aslında karakter tanıklığı yapmak ve bu şekilde avukatın özel çıkarlarını desteklemek için yargı makamının itibarını kullanmak anlamına gelir. Benzer şekilde, ilgili kuruldan resmi bir talep olmaksızın, yargı görevine getirilecek bir aday adına ilgili kurulla gönüllü olarak temasa geçilmesi de karakter tanıklığı yapma kapsamındadır ve başka bir kişinin şahsi menfaatlerini sağlamak için yargı makamının kullanılması anlamına gelir.

Hâkimin yayınlara katkıda bulunması

151. Hâkim, hukukla ilgili olsun veya olmasın, herhangi bir yayın yazdığı veya bir yayına katkıda bulunduğu anda dikkate alınması gereken bazı hususlar ortaya çıkar. Yayınla ilişkili herhangi bir kimsenin hâkimin makamını kullanmasına izin verilmemelidir. Yazılarının yayınlanmasına ilişkin sözleşmelerde hâkim, sahip olduğu makamdan yararlanılmasının önlenmesi için yapılacak reklam faaliyetleri üzerinde yeterli kontrol sahibi olmalıdır.

Hâkimin ticari radyo veya televizyon kanallarına çıkması

152. Hâkimin, ticari radyo veya televizyon ağında görünmesi, ilgili kuruluşun veya sponsorlarının mali menfaatlerinin desteklendiği şeklinde yorumlanabilir. Bu nedenle söz konusu katılımlarda özellikle dikkatli olunmalıdır. Öte yandan, pek çok vatandaş olaylar, sosyal ilişkiler ve hukuk hakkındaki bilgileri bu kanallardan edinmektedir. Bu nedenle, yapılan düzenlemelere bağlı olarak, hukukla ilgili bir programa katılmak uygun olabilir. Hâkimin böylesi bir programa katılımının uygun olup olmayacağına belirlenmesinde katılma sıklığı, seyirciler, konuşulan konu ve programın ticari olup olmadığı gibi dikkate alınacak çeşitli faktörler vardır. Örneğin, koşullara bağlı olarak, yargının devletteki rolüne ilişkin bir

tartışma veya mahkemenin toplumun eğitimi ve bu eğitimin olanakları ile ilişkisi hakkındaki konular uygun sayılabilir.

Görevden ayrılmış hâkimler

153. Yerel geleneklere göre, görevden ayrılmış hâkimin deneyiminin bir kanıt olarak sunulması amacıyla arabuluculuk veya tahkim hizmetlerine yönelik bir tanıtımda, bu hâkimden “hâkim” veya “yargıç” olarak bahsedilebilir. Ancak, söz konusu kişinin artık hâkim olmadığını belirtilmesi için “emekli” veya “eski” sıfatlarının da eklenmesi gerekir. Görevden ayrılmış hâkimler, söz konusu hizmetlerin sunumuna yönelik tanıtımlarda sadece görevdeki hâkimlerin kullanabileceği unvanları veya bu unvanların kısaltmalarını kullanmamalıdır.

4.10 Hâkim, hâkimlik sıfatıyla elde ettiği gizli bilgileri, yargısal görevleriyle ilgili olmayan diğer amaçlar için kullanmamalı veya ifşa etmemelidir.

Yorum

Hâkim gizli bilgileri şahsi kazanç için kullanamaz veya başkalarıyla paylaşamaz

154. Hâkim, yargısal görevlerini yerine getirmesi sırasında halka açık olmayan, ticari veya diğer değerlere sahip bilgiler edinebilir. Hâkim bu bilgileri, şahsi çıkar veya yargı görevleriyle ilgili olmayan amaçlarla kullanmamalı veya ifşa etmemelidir.

Yukarıdaki yasağın temeli

155. Bu yasak temelde, büyük ölçekli ticari bir davada gizlilik hükmüne tabi kanıtlar gibi ifşa edilmemiş delillerin uygun olmayan kullanımıyla ilgilidir.

4.11 Hâkim, yargı görevlerini uygun şekilde yerine getirmek koşuluyla aşağıdakileri yapabilir:

4.11.1 Hukuk, hukuk sistemi, adalet yönetimi veya bunlarla ilgili konularda yazılar yazabilir, konferans ve ders verebilir ya da diğer etkinliklere katılabilir.

Yorum

Hâkimin toplumun eğitimine katılması

156. Hâkim, kendi yargı çevresi içinde ve dışında hukukun, hukuk sisteminin ve adalet yönetiminin gelişmesine katkı sağlayabilecek benzersiz bir konumdur. Bu katkılar konuşma, yazma, ders verme veya diğer yargısal görev harici faaliyetlere katılma şeklinde olabilir. Yargı görevinin ifasını aksatmamak şartıyla ve zamanı yettiğinde hâkim, söz konusu faaliyetlerde bulunmaya teşvik edilmelidir.

Hâkimin hukuk eğitimine katılması

157. Hâkim ders vererek, konferans ve seminerlere katılarak, öğrencilerin eğitim duruşmalarında hâkimlik yaparak ve gözetmen sıfatıyla hareket ederek, hukuki ve mesleki eğitimi destekleyebilir. Hâkim aynı zamanda yazar veya editör olarak hukuk literatürüne katkıda bulunabilir. Hâkimlerin bu mesleki faaliyetleri kamu menfaatindedir ve teşvik edilmelidir. Ancak hâkim gerektiğinde, eğitim toplantılarında yapılan yorumların ve tavsiyelerin danışmanlık sağlama amacıyla gerçekleştirilmediğini veya mahkeme huzurundaki belirli bir hukuki durumla ilgili bir taahhüt olmadığını ifade etmelidir. Çünkü hâkimler, usulüne uygun olarak mahkeme huzuruna gelmemiş hukuki konularda görüş bildirmez veya danışmanlık yapmaz. Deliller sunulana, iddia ve savunmalar dinlenene ve gerekli olması hâlinde tüm araştırmalar tamamlanana kadar, hâkim birbirine zıt deliller ve argümanları tarafsız olarak muhakeme edemeyeceği gibi kesin bir yargısal görüş de oluşturamaz. Herhangi bir ücretin kabulünden önce hâkim, söz konusu ücretin, hâkim olmayan bir öğretim görevlisinin benzer sorumlulukları karşılığında alacağı ücreti aşmadığından ve ek ücretlere yönelik anayasal veya hukuki yükümlülüklerle uygun olduğundan emin olmalıdır.

4.11.2 Hukuk, hukuk sistemi, adalet yönetimi veya bunlarla ilgili diğer konular hakkında resmi bir organ önündeki kamuya açık bir toplantıya katılabilir.

Yorum

Hâkimin resmi bir organ huzuruna hâkim sıfatıyla çıkması

158. Yargısal deneyiminin ilgili konuda özel uzmanlık sağladığının genel olarak kabul edildiği ölçüde hâkim, resmi bir organ huzuruna çıkabilir ve görüşlerini açıklayabilir.

Hâkimin resmi bir organ huzuruna sivil vatandaş olarak çıkması

159. Hâkim, gayrimenkulünü etkileyecek imar teklifleri veya yerel sağlık hizmetlerinin sunumuna ilişkin öneriler gibi kendisini özel olarak etkilemesi muhtemel konularda, resmi idareler huzuruna sivil vatandaş olarak çıkabilir, görüşlerini açıklayabilir ve beyanda bulunabilir. Ancak hâkimlik sıfatının, özel bir yargı yetkisine sahip olmak anlamına gelmediğini göz önünde bulundurarak hâkim, kamu soruşturmaları gibi genel meselelerde avantaj sağlamak amacıyla hâkimlik makamının itibarını kullandırmamaya dikkat etmelidir.

4.11.3 Hâkimin tarafsızlığına ve siyasi yansızlığına ilişkin algı ile çelişmemek kaydıyla bir resmi organ ya da diğer devlet komisyonu, komitesi veya danışma kurullarında üye olarak görev alabilir.

Yorum

Hâkimin soruşturma komisyonuna üye olması

160. Toplum içinde sahip olduğu itibar ve mesleki deneyiminin ağırlığı nedeniyle hâkimler, sıklıkla yargı görevlerinin kapsamı dışında kalan konularda, kamusal önem taşıyan veya taşıdığı düşünülen soruşturmalar yürütmeye ve rapor vermeye davet edilirler. Bu tür bir talebi değerlendirirken hâkim, ilgili görevi kabul etmesinin yargının bağımsızlığı üzerindeki etkilerini dikkatlice düşünmelidir. Hâkimlerin kamusal tartışmalara sürüklendiği, görev aldıkları soruşturma komisyonlarının raporlarının yayınlanmasından sonra eleştirildikleri ve küçük düşürüldükleri örnekler vardır. Bu tür işlerin yargı görevine uygunluğu değerlendirilirken, görev tanımı ile zaman ve kaynak gibi diğer koşullar da dikkatlice incelenmelidir. Hâkimler genellikle söz konusu soruşturma komisyonu üyeliği taleplerini kabul etmekle yükümlü değildir. Ancak bu görev, ulusal acil bir durumdan kaynaklanan ve ulusal öneme sahip hâllerde nezaketen kabul edilebilir. Bazı ülkelerde, anayasal gerekçelerden ötürü, hâkimlerin yürütme için soruşturma üstlenmeleri yasaktır⁵¹ ve izin verilen hâllerde dahi ilgili konuya ve hâkimin atanmasına ilişkin usullere bağlı olarak görevi kabul etmeleri desteklenmez.

161. Kamusal ya da ulusal çıkarların, toplumu hayati derecede etkileyecek bir tartışmanın tam kapsamlı, açık ve detaylı bir soruşturmayı gerektirdiği ve bu görevin uzun yıllar boyunca hâkim ve avukat olarak çalışmanın getirdiği deneyime, delilleri inceleme ve tanıkların güvenilirliğini değerlendirme becerisine sahip bir hâkim tarafından en iyi şekilde yürütülebileceği düşüncesini destekleyen inandırıcı görüşler sunulabilir. Ancak aşağıdaki koşullar göz önünde bulundurulmalıdır:

- (a) Bir hâkimin meşru görevi yargılama yapmaktır. Bu görev, toplumda çok az sayıda insanın yerine getirebileceği bir görevdir ve hâlihazırda yargı makamına atanmış kişiler dışında, herhangi bir zamanda bu görevi yerine getirebilecek niteliklere ve uygunluğa sahip kişilerin sayısı mutlaka çok sınırlıdır. Diğer yandan, hâkimi böyle bir göreve davet etmeden önce, komisyon üyesi olarak hizmet verebilecek yetkinlikte, gerekli beceri ve deneyime sahip yeterli sayıda kadın ve erkek mevcuttur.⁵²

51 *Wilson v Minister for Aboriginal Affairs*, Avustralya Yüksek Mahkemesi, (1997) 189 CLR 1.

52 Sir Murray McInerney, "The Appointment of Judges to Commissions of Inquiry and Other Extra-Judicial Activities", (1978) *The Australian Law Journal*, Cilt 52, ss. 540-553.

- (b) Bir soruşturma komisyonunun işlevi yargı alanına değil, yürütme alanına aittir. Bu işlev, uygun bir eylemin gerçekleştirilebilmesi için yürütmeyle ilgili gerçeklerin araştırılması ve bilgi toplanması işlemlerinden biridir. Böylesi eylemler, komisyon tarafından hakkında soruşturma yürütülen kişilere karşı mahkemelerde hukuki veya cezai nitelikte davalar açılmasını da içerebilir. Alternatif olarak, soruşturma bir havalimanı veya karayolu inşası, bir uçak kazasının incelenmesi, bir kanun veya politikanın bazı özelliklerinin iyileştirilmesi, özel grupların hukuki ihtiyaçları gibi tartışmalı bir teklifle ilgili olabilir. Tüm yürütme eylemleri gibi soruşturma komisyonunun işlemleri ve tespitleri de haklı olarak kamusal tartışmaların konusu olabilir ve sıklıkla da olmaktadır.

162. 1998 yılında Kanada Yargı Konseyi, soruşturma komisyonlarına federal hâkimlerin atanması konusunda bir usul açıklamıştır.⁵³ Onayladığı usul aşağıdaki adımları içermektedir:

- (a) Bir hâkimin soruşturma komisyonunda görev almasına ilişkin tüm talepler öncelikle mahkeme başkanına yapılmalıdır.
- (b) Taleple birlikte komisyon çalışmalarında esas alınacak soruşturmanın görev tanımı ile mevcut olması hâlinde komisyona verilen görevin süresine ilişkin çizelge açıklanmalıdır.
- (c) Mahkeme başkanı, konu hakkında ilgili hâkime de danışarak, hâkimin yokluğunun mahkemenin çalışmalarını ciddi biçimde aksatıp aksatmayacağını değerlendirmelidir.
- (d) Mahkeme başkanı ve hâkim, soruşturma komisyonunda hâkimin görev almasının mahkemenin bir üyesi olarak onun gelecek çalışmalarını olumsuz etkileyip etkilemeyeceğini birlikte değerlendirecektir. Bu bağlamda aşağıdaki hususları dikkate alabilirler:
- i. Soruşturma konusunda, kamusal politikalara ilişkin talep edilen tavsiye temel bir ihtiyaçtan mı kaynaklanıyor? Yoksa esas olarak politik bir temele mi dayanıyor?
 - ii. Soruşturma, temel olarak hükümetin atama yaptığı kurumların eylem ve işlemlerine yönelik bir araştırmayı içeriyor mu?
 - iii. Soruşturma esasen, belirli kişilerin suç veya haksız fiil işleyip işlemediklerinin araştırılmasını içeriyor mu?
 - iv. Komisyonun üyelerini ve personelini kim seçiyor?
 - v. Belirli bir bilgi ve deneyime sahip olması nedeniyle önerilen hâkim, bu soruşturma için özellikle gerekli mi? Yoksa emekliye ayrılmış veya emekli olup yarı zamanlı çalışan bir hâkim de bu görev için uygun olabilir mi?

⁵³ *Position of the Canadian Judicial Council on the Appointment of Federally-Appointed Judges to Commissions of Inquiry*, Mart1998 toplantısında onaylanmıştır, www.cjc-ccm.gc.ca

- vi. Soruşturma hukuk eğitimi almış bir komisyon üyesini gerektiriyorsa, mahkeme bir hâkim temin etmekle yükümlü mü, yoksa kıdemli bir avukat da bu görevi eşit derecede iyi bir şekilde yerine getirebilir mi?

Olağandışı durumlar mevcut olmadığı sürece Kanada Yargı Konseyi'nin uygulamasına göre, ilgili hâkim ve mahkeme başkanı yukarıdaki tüm konuları detaylıca değerlendirene ve görevin kabul edilmesinin mahkemenin çalışmalarını veya hâkimin gelecekteki yargı görevlerini ciddi biçimde aksatmayacağı konusunda tatmin olana kadar, federal olarak atanmış hiçbir hâkim soruşturma komisyonunda görev almayı kabul etmemelidir.

163. Atama kanunen zorunlu olmadıkça hâkim, hukukun, hukuk sisteminin veya adalet yönetiminin iyileştirilmesiyle ilgili olmayan politika ve olaylar hakkındaki konularda, herhangi bir resmi komite, komisyon veya diğer bir göreve atanmayı kabul etmeden önce genel olarak dikkatli olmalıdır. Hâkimin idari görevlerinin, yargı görevlerini ifa etmesini engelleyeceği veya halkın yargının dürüstlüğüne, tarafsızlığına veya bağımsızlığına duyduğu güvenin sarsılmasına yol açacağı durumlarda hâkim, bu tür bir görevlendirmeyi kabul etmemelidir. Bunun ötesinde, hâkim uzun bir süre boyunca düzenli görevlerinden uzak kalırsa, normal yaşantısına geri dönmesi, yargısal görevindeki alışkanlıklarına ve düzenine tekrar uyum sağlaması kolay olmayacaktır.

Hâkimin idari faaliyetlere katılması

164. Görevini yaparken hâkim, aynı anda yasama veya yürütme faaliyetlerine dâhil olmamalıdır. Ancak, sistemin izin vermesi durumunda hâkim, yargıdaki görevlerini bıraktıktan sonra, adalet bakanlığının hukuk veya ceza mevzuatı birimleri gibi yerlerde idari görev alabilir. Hâkimin bakanın özel kalem personeli olması hâlinde durum daha da hassastır. Gelenek hukukunun uygulandığı bir ülkede böyle bir atama hiçbir zaman hâkim için uygun kabul edilemez ise de bazı Kıta Avrupası yargı sistemlerinde durum farklıdır. Bu gibi durumlarda, Kıta Avrupası yargı sistemlerinin uygulandığı ülkelerde, hâkim bakanlık özel kalem personeli olarak görevine başlamadan önce hâkimlerin atanmasından sorumlu organdan ve yargıdaki meslektaşlarından görüş almalıdır. Böylece her bireysel olaya ilişkin uygulanabilir davranış kuralları oluşturulabilir. Yargı görevine geri dönmeye önce hâkim, yasama ve yürütme işlevlerindeki tüm görevlerinden ayrılmalıdır.

Hâkimin devleti temsil etmesi

165. Hâkim ulusal, bölgesel, tarihi, eğitimsel ya da kültürel etkinliklerde ve diğer törenlerde ülkesini, eyaletini veya bölgesini temsil edebilir.

4.11.4 Yargı makamının itibarını zedelememesi veya başka bir şekilde yargısal görevlerinin yerine getirilmesini aksatmaması kaydıyla diğer faaliyetlere katılabilir.

Yorum

Hâkimin yargı dışı faaliyetlere katılması

166. Hâkim, toplumdan soyutlanmamak amacıyla uygun yargı dışı faaliyetlere katılabilir. Bu nedenle, yargı makamının itibarını zedelediği ve yargısal görevlerini yerine getirmesine engel olmadığı müddetçe hâkim, hukuk dışı konularda yazılar yazabilir, eğitim, konferans ve ders verebilir ya da sanat, spor ile diğer sosyal ve eğlence amaçlı faaliyetlere katılabilir. Aslında, farklı bir alanda çalışmak hâkime ufkunu genişletme fırsatı tanır, hukuk mesleğindeki görevlerinden edindiği bilgilere ek olarak toplumdaki sorunlar hakkında farkındalık kazandırır. Ancak, hâkimin topluma karışabilmesi ile görevlerinin ifası sırasında bağımsız ve tarafsız olma ve öyle görünme sorumluluğunu yerine getirmesi arasında makul bir denge kurulması gerekir. Son tahlilde, belirli bir sosyal bağlamda ve makul gözlemcinin bakış açısıyla hâkimin objektif olarak bağımsızlığını veya tarafsızlığını zedeleyecek veya zedelediği görüntüsü oluşturacak bir faaliyete katılıp katılmadığı sorusu her zaman sorulmalıdır.

Hâkimin kâr amacı gütmeyen bir kuruluşa üye olması

167. Hâkim topluma katılabilir, farklı türlerden kâr amacı gütmeyen organizasyonlar yapan çeşitli kuruluşların veya bunların yönetim kurullarının bir üyesi olabilir. Örnekler arasında hayır kurumları, üniversite ve okul konseyleri, dini topluluklar, hastane kurulları, sosyal kulüpler, spor kuruluşları, kültürel ve sanatsal faaliyetleri destekleyen kuruluşlar yer alır. Ancak bu faaliyetlerle ilgili olarak aşağıdaki hususların akıldan çıkarılmaması gerekir:

- (a) Hâkimin, politik amaçları olan, onu kamusal tartışmalara çekme ihtimali bulunan veya davalarda düzenli ve sıkça taraf olabilecek organizasyonlara katılması uygun olmayacaktır.
- (b) Hâkim, ilgili kuruluşun kendisinden fazla zaman ayırmasını istemediğinden emin olmalıdır.
- (c) Hâkim hukuki danışman olarak hareket etmemelidir. Bu şart, ilgili kuruluşun bir üyesi olarak hâkimin hukuki sonuçlar doğurabilecek bir konuda görüş bildirmesini engellemez. Ancak bu görüşün hukuki danışmanlık olarak kabul edilmemesi gerektiği netleştirilmelidir. Kuruluşun ihtiyaç duyduğu hukuki danışmanlık, profesyonel yollardan sağlanmalıdır.

- (d) Hâkim, bağış toplama faaliyetlerine katılma veya bu faaliyetlerde adının kullanılması konusunda dikkatli olmalıdır.
- (e) Hâkim, üyeliğin mecburi veya özünde bağış toplama mekanizması olarak algılanabileceği hâllerde kişisel olarak üye kazanmaya çalışmamalıdır.

168. Hâkim ırk, cinsiyet, din, uyruk veya temel insan haklarına aykırı başka bir konuda ayrımcılık yapan bir kuruluşa üye olmamalıdır. Çünkü söz konusu üyelik, hâkimin tarafsızlığının zedelendiği algısına yol açabilir. Bir kuruluşun faaliyetlerinin haksız bir şekilde ayrımcı olup olmadığı genelde karmaşık bir sorudur. Genel olarak ırk, din, cinsiyet, uyruk, etnik köken veya cinsel tercih nedeniyle, normalde böyle bir ayrımcılık yapılmadığında üyeliğe kabul edilebilecek kişileri kasıtlı biçimde üyelik dışında tutan kuruluşların ayrımcılık yaptığı söylenebilir. Ancak hâkim, üyelerinin ortak menfaatine olacak şekilde dini, etnik veya meşru kültürel değerlerin korunmasına adanmış bir kuruluşa üye olabilir. Benzer şekilde hâkim, ayrımcılık yaptığını bildiği bir kulüpte herhangi bir toplantı ayarlamamalı ve böyle bir kulübe düzenli olarak da gitmemelidir.

Hâkimin ekonomik faaliyetleri

169. Görevlerini uygun şekilde yerine getirmesini güvence altına alan gerekli sınırlılıklar dışında hâkim, özel ekonomik faaliyetler açısından sıradan vatandaşla aynı haklara sahiptir. Hâkim, gayrimenkul de dâhil olmak üzere yatırım yapabilir ve yönetebilir, diğer kâr getiren faaliyetlere katılabilir. Ancak hâkim, aile üyelerinin sahip olduğu ve kontrol ettiği işletmeler dışında herhangi bir işletmenin görevlisi, yöneticisi, aktif ortağı, müdürü, danışmanı veya çalışanı olamaz. Genel olarak izin verilmesine rağmen hâkim, çok fazla zamanını alması, yargının itibarının kötüye kullanılmasını içermesi veya işletmenin mahkeme huzuruna çıkma olasılığının bulunması hâllerinde, aile işletmesine katılmaktan kaçınmalıdır. Ancak hâkimin ticari bir işletmede, yani kâr amacı güden bir şirketin yönetim kurulunda yer alması uygun değildir. Bu ilke, ücret karşılığı olup olmadığına bakılmaksızın hem kamu hem de özel şirketler için geçerli olup, hâkimin yönetim kurulu üyeliğinin icracı olup olmaması da önemli değildir.

Hâkimin kat malikleri veya site sakinleri kuruluna üye olması

170. Sahip olduğu veya oturduğu yerdeki binada, maliklerin ya da binada oturanların oluşturduğu bir yönetim kurulunda hâkim, hukuki danışmanlık sunmamak şartıyla görev alabilir. Bu durum hâkimin sadece ilgili kurulun bir üyesi olarak, hukuki sonuçlar doğurabilecek bir konuda görüş bildirmesini engellemez. Bununla birlikte, ifade edilen görüşlerin hukuki danışmanlık olarak kabul edilmemesi gerektiği netleştirilmelidir. Kurulun ihtiyaç duyduğu hukuki

danışmanlık, profesyonel yollardan sağlanmalıdır. Bir konu tartışmalıysa veya tartışmalı olabilecek gibi görünüyorsa, hâkimin bu mesele hakkında görüş bildirmemesi sağduyulu bir davranış olacaktır. İfade edilen görüşlerin, hâkimin veya mahkemenin muhtemel bir sıkıntıya düşmesine yol açacak şekilde dilden dile yayılacağı kesindir.

Hâkimin mutemet sıfatıyla hareket etmesi

171. Koşullara bağlı olarak ilgili hizmet yargı görevlerini ifa etmesine engel olmuyorsa ve bu hizmeti ücret karşılığında yapmıyorsa hâkim, gayrimenkul, vakıf gibi mal varlıklarının emanetçisi, icracısı, yöneticisi, mütevellisi ve mutemedi olabileceği gibi yakın bir arkadaşının veya aile üyesinin velisi, vasisi ya da kayyımı olabilir. Mutemet olarak hareket ederken hâkim, şahsen gerçekleştirdiği ekonomik faaliyetleri için geçerli olan sınırlamalara tabidir.

4.12 Hâkim, yargı makamında görevliyken, “hukuk uygulaması” yapmaz.

Yorum

“Hukuk uygulaması”nın tanımı

172. “Hukuk uygulaması”, mahkeme dışında gerçekleştirilen ve mahkeme işlemleriyle doğrudan ilişkili olmayan çalışmaları kapsar. Devir işlemleri, çeşitli konularda hukuki danışmanlık yapma, kapsamlı işletme ve vakıf ilişkileri ile diğer işlemleri kapsayan hukuki belgeleri hazırlama ve uygulamaya koyma, “hukuk uygulaması” sayılır. Hâkimin uzun süreli izin döneminde, devletin bir organında mahkemeler ve adalet yönetimiyle ilgili konularda özel danışman olarak tam zamanlı çalışması, “hukuk uygulaması” anlamına gelir. Bu yasağın kapsamı hakkındaki görüşler yerel geleneklere göre farklılıklar gösterir. Bazı Kıta Avrupası ülkelerinde, üst mahkemede görev alan hâkimler bile hakem veya arabulucu olarak çalışabilir. Gelenek hukuku ülkesindeki bir hâkim, emekliliğe yakın olduğu bir dönemde zaman zaman yabancı bir hükümet tarafından oluşturulan bir organda uluslararası hakem olarak ücret karşılığında hizmet verebilir.

Hâkimin hakemlik veya arabuluculuk yapması

173. Genel itibarıyla, en azından gelenek hukuku yargı sistemlerinde hâkim, kanunun açıkça izin verdiği hâller dışında, bireysel hakemlik ya da arabuluculuk yapmamalı veya yargı işlevi ifa etmemelidir. Yargı dışı faaliyet kapsamında, para karşılığında özel uyuşmazlık çözüm hizmeti vererek yargı makamından mali avantaj elde eden hâkimin, genel olarak yargının dürüstlüğüne zedelediği düşünülür. Ücretsiz sunulsa bile söz konusu hizmetler, yargı görevlerinin uygun şekilde yürütülmesini aksatabilir.

Hâkimin aile üyelerine hukuki danışmanlık sunması

174. Bir hâkim hukuki tavsiye vermemelidir. Ancak, yakın arkadaşları ile aile üyeleri için belirttiği görüşün hukuki danışmanlık olarak kabul edilmemesi gerektiğini vurgulayarak ve hukuki danışmanlığı profesyonel yollardan edinmesinin uygun olacağını belirterek hâkim, arkadaşça ve gayriresmî biçimde, ücret almadan, kişisel önerilerde bulunabilir.

Hâkimin kendi menfaatlerini koruması

175. Hâkim, mahkemedeki davalar da dâhil olmak üzere, kendi haklarını ve menfaatlerini koruyacak şekilde hareket etme hakkına sahiptir. Ancak, hâkim şahsi

davalarda yer alma konusunda basiretli olmalıdır. Hâkim, davanın tarafı olarak, makamından avantaj sağladığı izlenimini verme riskini taşır ve aynı zamanda yargıdaki meslektaşlarının bulguları nedeniyle güvenilirliğinin zedelenmesi tehlikesiyle de karşı karşıya kalabilir.

4.13 Hâkim, meslek örgütleri kurabilir, bu örgütlere üye olabilir ve hâkimlerin çıkarlarını temsil eden diğer örgütlere katılabilir.

Yorum

Hâkimin sendikaya üye olması

176. Hâkim, örgütlenme özgürlüğünü kullanırken, hâkimlerin hizmet ve ücret koşullarını geliştirmek ve korumak amacıyla kurulan bir sendika veya mesleki birliğe katılabileceği gibi diğer hâkimlerle beraber benzer nitelikte bir sendika ya da birlik de kurabilir. Bununla birlikte, hâkimin hizmetlerinin kamusal ve anayasal niteliği göz önüne alındığında grev hakkı konusunda bazı sınırlamalar olabilir.

4.14 Hâkim ve hâkimin aile üyeleri, hâkimin yargısal görevlerinin yerine getirilmesiyle ilişkili olarak yapılmış, yapılacak veya yapılmamış bir şey ile ilgili herhangi bir hediye, bağış, borç ya da ayrıcalık talep etmemeli veya kabul dahi etmemelidir.

4.15 Hâkim, mahkeme personelinin veya kendi nüfuzu, idaresi ya da yetkisi altında bulunan diğer kişilerin, hâkimin görev ve işlevleriyle ilişkili olarak, yapılmış, yapılacak veya yapılmamış bir şey ile ilgili herhangi bir hediye, bağış, borç veya ayrıcalık talep etmesine ve kabul etmesine bilerek müsaade etmemelidir.

Yorum

Hâkimin aile üyelerini ve mahkeme personelinin etik sınırlamalar hakkında bilgilendirme görevi

177. Hâkimin aile üyelerine veya evinde ikamet eden diğer kişilere sağlanacak hediye, bağış, kredi veya ayrıcalıkların hâkimi etkileme veya etkilediği izlenimi oluşturma amacı olabilir. Bu bağlamda hâkim, kendisine uygulanan etik sınırlamalar hakkında ilgili aile üyelerini bilgilendirmeli ve onları bu sınırları ihlal etmemeleri konusunda ciddi bir şekilde uymalıdır. Ancak hâkimden makul olarak, onun evinde ikamet eden tüm aile üyelerinin mali veya ticari faaliyetlerini kontrol etmesi bir yana, bilmesi dahi beklenemez.

178. Aynı düşünceler mahkeme personeli ile hâkimin etkisi, kontrolü veya yetkisi altındaki diğer kişiler için de geçerlidir.

Etik açıdan kabul edilebilir unsurlar

179. Yukarıdaki maddede açıklanan yasak aşağıdakileri kapsamaz:

- (a) Hâkimin yaşadığı toplulukta yaygın olan, ticari amaç gütmeyen ve yiyecek, içecek gibi mütevazı kalemlerle sınırlı olan, olağan sosyal misafirperverlik,
- (b) Yalnızca sembolik amaçla verilen plaket, sertifika, kupa ve tebrik kartı gibi maddi değeri çok az olan şeyler,
- (c) Hâkimlik konumundan bağımsız olarak, banka ve diğer mali kuruluşlardan genel uygulamaya uygun şekilde ve normal şartlarda verilen krediler,
- (d) Hâkimlik konumuyla ilgisi olmayan avantajlı tarifeler ve ticari indirimler gibi fırsatlar ve faydalar,

- (e) Hâkimlik konumundan bağımsız olarak, yarışmacılara rastgele çekilişle, yarışmayla ya da halka açık diğer etkinliklerle verilen ödül ve ikramiyeler,
- (f) Hâkim olmayan herhangi bir kişiyle aynı şartlarda ve aynı kriterlere dayalı olarak verilen burs ve üyelikler,
- (g) Hâkimin hukukun, hukuk sisteminin veya yargı yönetiminin iyileştirilmesi amacıyla düzenlenen bir faaliyete katılması dolayısıyla, onun ve bir akrabasının ulaşım, konaklama ve yemek masrafları dâhil olmak üzere, seyahatle ilgili masraflarının karşılanması veya onlardan ücret alınmaması,
- (h) Meşru ve izin verilen yargı dışı faaliyetlerine karşılık makul ölçüde hâkime ücret verilmesi.

Hâkime gösterilen sosyal misafirperverlik

180. “Olağan sosyal misafirperverlik” ile hâkimden menfaat elde etme amaçlı uygunsuz girişim arasındaki çizgiyi çekmek her zaman kolay değildir. Bu noktada bağlam önemlidir ve genellikle bir hâkimin belirli bir etkinliğe katılmasının uygun olup olmadığını belirlemede geçerli olan tek bir faktör yoktur. Sorulması gereken bir soru, söz konusu misafirperverliğin kabulünün hâkimin bağımsızlığını, dürüstlüğü, hukuka saygı yükümlülüğünü, tarafsızlığını veya onurunu ya da yargı görevlerini zamanında yerine getirmesini veya bunlardan birini ihlal edeceği izlenimini verip vermeyeceğidir. Dikkate alınması gereken diğer sorular şunlardır: İlgili sosyal teması başlatan kişi eski bir arkadaş mıdır, yeni tanışılan bir kişi midir? Bu kişi toplumda olumsuz bir üne sahip midir? İlgili toplantı büyük çaplı mıdır, özel midir? Kendiliğinden mi gelişmiştir, ayarlanmış mıdır? Katılımcılardan herhangi biri hâkimin baktığı davalardan birine taraf mıdır? Hâkim, diğer katılımcılara teklif edilmeyen ve makul olarak şüphe veya eleştiriye neden olacak bir menfaatten faydalanmakta mıdır?

4.16 Hâkim, hukuka ve kamuya açıklama konusundaki yasal gereklere bağlı olarak, onun yargısal görevlerini yerine getirmesini veya başka bir şekilde tarafsızlığını etkileme amacıyla verilmiş izlenimi oluşturmadığı müddetçe, düzenlenen etkinliğin amacına uygun sembolik veya hatıra niteliğinde hediye, ödül veya menfaatleri kabul edebilir.

Yorum

Hâkim yüksek değere sahip hediyeleri kabul etmeyebilir

181. Hâkime veya hâkimin evinde yaşayan bir aile üyesine, fazlasıyla değerli bir hediye verilmesi, hâkimin tarafsızlığı ve yargı makamının dürüstlüğüne sorgulanmasına neden olabilir ve görevden el çektirmenin başka türlü gerekli olmadığı durumlarda hâkimin görevden el çektirilmesine sebep olabilir. Bu nedenle, böylesi hediyeler kabul edilmemelidir. Hâkimin bu tür bir hediyeyi veya hediye teklifini kibarca reddetmesi mümkündür. Bazen, hediyeler hâkim için geçerli kurallar ve sınırlamalar dikkate alınmadan, anlık biçimde sunulur. Hukukun izin verdiği şekillerde nikâh veya vatandaşlık törenini gerçekleştirdikten sonra, iyi niyetle bile olsa hâkime sağlık kulübüne abonelik teklif edilebilir. Ancak hâkim bu öneriyi kabul etmesinin, kamusal görevin yerine getirilmesine ilişkin bir ödül veya ücret alınması anlamına geldiğini açıklayarak söz konusu teklifi reddetmelidir. Öte yandan, yerel geleneklere uygun bir şişe içecek veya hâkimin sevdiği sanatçının bir iki kompakt diskini (CD) kabul edilmesi etik ihlali sayılmayabilir.

Hâkimin makul hizmet bedellerini kabul etmesi

182. Makul ve gerçekleştirdiği göreve uygun olması koşuluyla, hâkimin hizmet bedellerini veya konuşma ücretlerini kabul etmesi yasak değildir. Hâkim, bu kuralın herhangi bir uygunsuzluğa yol açmamasını sağlamalıdır. Hâkimin yargı makamını şahsi menfaati için kullandığı düşünülmemelidir, hizmet bedeli karşılığında konuşma veya yazma taahhütleri için hâkim mahkemedeki görevlerinden uzun süre uzak kalmamalıdır. Aynı zamanda, ödemenin kaynağı da hâkimin huzuruna gelen konularda tarafsız olma becerisini veya iyi niyetini etkilediği yönünde herhangi bir şüphe uyandırmamalıdır.

Değer 5

EŞİTLİK

İlke:

Yargı görevinin doğru biçimde ifası için mahkeme önünde herkese eşit muamelede bulunmak vazgeçilmez bir unsurdur.

Yorum

Uluslararası standartlar

183. Hâkim toplumdaki kırılgan gruplara karşı ayrımcılığı yasaklayan uluslararası ve bölgesel belgeler hakkında bilgi sahibi olmalıdır. Örneğin, Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme (1965), Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi (1979), Din veya İnanca Dayanan Her Türlü Hoşgörüsüzlüğün ve Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine Dair Bildiri (1981), Ulusal veya Etnik, Dini ve Dilsel Azınlıklara Mensup Olan Kişilerin Haklarına Dair Bildiri (1992). Hâkim aynı zamanda, “Herkes mahkemeler huzurunda eşittir” hükmünü içeren Medeni ve Siyasal Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme’nin 14. maddesinin, 1. fıkrası ile herkesin ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal veya diğer görüşler, uyruk veya sosyal köken, mal varlığı, statü veya diğer şartlara bağlı olarak hiçbir ayrımcılığa maruz kalmaksızın adil yargılanma hakkını içeren Sözleşme’nin 2. maddesinin, 1. fıkrası ve 14. maddesinin 1. fıkrasının hükümlerinin farkında olmalıdır. Bu Sözleşme’nin 14. maddesinin 1. fıkrasındaki “diğer şartlar” (veya “diğer statüler”) ifadesi gayrimeşruluk, cinsel tercih, ekonomik durum, maluliyet ve HIV durumu gibi koşulları içerecek şekilde yorumlanmıştır. Bu nedenle, hâkim her türlü ön yargı ve ayrımcılıktan kaçınmalı, taraflar arasında denge kurarak herkesin adil yargılanma hakkını kullanmasını sağlamalı ve bu şekilde taraflara eşit muamele ilkesini uygulayarak yargı görevlerini yerine getirmelidir.

Hâkim tek tipleştirmeden kaçınmalıdır

184. Adil ve eşit muamele çok uzun zamandır adaletin temel özellikleri olarak kabul edilir. Kanun önünde eşitlik, yalnızca adalet için temel bir özellik değil, aynı zamanda yargının tarafsızlığıyla yakından bağlantılı olarak yargı hizmetinin başarısının da bir özelliğidir. Örneğin, doğru sonuca ulaşan, ancak tek tipleştirme yapan bir hâkim, fiili veya algılanan tarafsızlığını riske atmaktadır. Hâkim tek tipleştirmeye, söylentiye veya ön yargıya dayalı tutumlardan etkilenmemelidir.

Bu nedenle hâkim, bu tutumlarını fark etmek, bunlara hassasiyet göstermek ve bunları düzeltmek için gereken çabayı sarf etmelidir.

Cinsiyet ayrımcılığı

185. Mahkemenin kadınlara ve erkeklere eşit erişim sunmasını sağlamada hâkimin üstüne düşen bir görev vardır. Bu görev, hâkimin taraflar, avukatlar ve mahkeme personeliyle olan ilişkileri ile mahkeme personeli ve avukatların diğerleriyle olan ilişkileri için de geçerlidir. Hâkimlerin avukatlara gösterdiği cinsiyete dayalı ön yargı günümüz mahkemelerinde sıklıkla vuku bulmasa da konuşma biçimi, jestler ve diğer davranışlar, kadın avukatlara hitap ederken erkek avukatlara karşı kullanılmayan “tatlım, şekerim, hanım kız, ablacım” gibi ifadeler, onların fiziksel görünümüne veya kıyafetlerine yorum yapılması cinsel taciz olarak algılanabilir. Hâkimlerin “herhâlde bu savunma bir kadın tarafından hazırlanmış olmalı” şeklindeki kibirli tavırları, kadınların özgüvenlerini kırmaları ve onların becerilerine duyulan güven seviyesini aşağıya çekmeleri nedeniyle, kadın avukatların etkinliği olumsuz etkilenmektedir. Kadın olan taraflara karşı “şu aptal kadın” şeklindeki duyarsız muamele hem fiilen hem de görüntü olarak onların hukuki haklarını doğrudan etkilemektedir. Mahkeme personelinin, avukatların, dava taraflarının veya meslektaşların cinsel tacizi, etik dışı olduğu gibi aynı zamanda ve genellikle yasa dışıdır.

Uygulama

5.1 Hâkim, toplumdaki ırk, renk, cinsiyet, din, uyruk, sınıf, maluliyet, yaş, medeni durum, cinsel yönelim, sosyal ve ekonomik durum ile çeşitli kaynaklardan doğan (“davayla ilgisiz sebepleri”) ve bunlarla sınırlı olmayan diğer benzeri farklılıkları anlar ve fark eder.

Yorum

Hâkimin kültürel çeşitliliğe karşı hassas olma görevi

186. Toplumdaki kültürel, ırksal ve dinsel çeşitliliklerin farkında olmanın ve bunları anlamının yanı sıra herhangi bir ilgisiz sebepten kaynaklanan ön yargı ve yanlılıktan arı olmak da hâkimin sorumluluğudur. Hâkim, uygun yollarla toplumda değişen tutumlar ve değerler hakkında bilgi sahibi olmaya çalışmalıdır. Ayrıca hâkim, makul şekilde kendisine tanınması gereken tarafsızlığına ve öyle görünmesine yardımcı olacak nitelikteki uygun eğitim fırsatlarından faydalanmaya da gayret etmelidir. Ancak, bu çabaların hâkimin algılanan tarafsızlığına gölge düşürmemesine, aksine tarafsızlığını güçlendirmesine dikkat edilmelidir.

5.2 Hâkim, yargı görevini yerine getirirken, söz veya davranışlarıyla ve ilgisiz gerekçelerle, herhangi bir kişi ya da gruba karşı yanlı veya ön yargılı davranışlar sergilemez.

Yorum

Hâkimin aşağılayıcı yorumlar yapmaktan kaçınma görevi

187. Hâkim, makul bir gözlemcinin onun tarafsızlığına haklı bir güven duymasını sağlayacak şekilde davranmaya çalışmalıdır. Hâkim, makul bir bakış açısıyla duyarsızlık veya saygısızlık olarak algılanabilecek yorumlardan, ifadelerden, jestlerden veya davranışlardan kaçınmalıdır. Örnekler arasında ırksal, kültürel, cinsel veya diğer tek tipleştirmeler ile mahkeme huzuruna gelecek kişilere eşit saygı ve anlayış gösterilmeyeceği izlenimine yol açan diğer tavırlara dayalı ilgisiz veya aşağılayıcı yorumlar bulunmaktadır. Hâkimin, kendi kökeni de dâhil olmak üzere etnik kökenler hakkında aşağılayıcı yorumlar yapması da nezaketsizlik ve saygısızlıktır. Hâkim açıklamalarında ırkçı bir ton kullanmamalı, kasıtsız olsa dahi toplumdaki azınlıkları gücendirmemeli ve bunu sağlamak için gerekli özeni göstermelidir.

Hâkim yargısal açıklamaları dikkatli ve nazik bir şekilde yapmalıdır

188. Hâkim, dava tarafları, avukatlar ve tanıklar hakkında uygunsuz veya aşağılayıcı açıklamalarda bulunmamalıdır. Hâkimin, hüküm giyen bir suçluyu cezalandırırken, hakaretler yağdırdığı vakalar olmuştur. Hâkim, yerel geleneklere bağlı olarak ciddi bir suçla ilgili toplumda oluşan öfkeyi uygun biçimde yansıtabilecek olsa da yargılamaya ilişkin açıklamalar her zaman tedbirli, sınırlı ve nazik olmalıdır. Suçlanan sanığın cezalandırılması, toplum adına hukuki bir eylemin ifasını içeren ağır bir sorumluluktur. Hâkimin şahsi duygularını dışa vuracağı bir durum değildir. Bu şekilde davranılması yargı makamının temel niteliklerini zayıflatmaya başlar.

5.3 Hâkim, yargı görevini yerine getirirken, taraflar, tanıklar, avukatlar, mahkeme personeli ve yargıdaki meslektaşları dâhil olmak üzere herkese, herhangi bir ilgisiz sebebe dayalı olarak ayrımcılık yapmaksızın, büyük bir titizlikle ve önem vererek davranır.

Yorum

Hâkim mahkemedeki kişilere insan onuruna uygun davranmalıdır

189. Hâkim, mahkemesindeki atmosferi belirleyen ve adil yargılanma için gerekli ortamı oluşturan kişidir. Mahkemedeki kişilere yönelik gerçek veya algılanan şekilde eşit olmayan ya da farklı davranışlar kabul edilemez. Mahkeme huzuruna gelen avukatlar, dava tarafları veya tanıklar gibi herkes, insan onuruna ve temel insan haklarına saygılı biçimde muamele görme hakkına sahiptir. Hâkim, mahkemedeki herkesin, ırk, cinsiyet, din veya diğer ilgisiz sebeplere dayalı ön yargılı tutumlardan korunmasını sağlamalıdır.

5.4 Hâkim, huzuruna gelen bir konuyla ilgili olarak yargı personelinin veya hâkimin etkisi, kontrolü ya da sorumluluğu altında olan diğer kişilerin, herhangi bir ilgisiz sebepten dolayı insanlar arasında ayırım yapmasına bilerek izin vermez.

Yorum

Hâkimin, mahkeme personelinin öngörülen standartlara uymasını sağlama görevi

190. Toplumun bir üyesinin yargı sistemiyle ilk teması genellikle mahkeme personeli aracılığıyla olur. Bu nedenle hâkimin, tamamıyla kendi denetim ve gözetim yetkisi kapsamında olan mahkeme personelinin davranışının mevcut standartlara uygun olmasını sağlaması özellikle önemlidir. Bu davranışlar eleştirilemeyecek kadar mükemmel olmalı, özellikle mahkeme personeli suiistimal edici, saldırgan, tehditkâr, fazlasıyla samimi veya diğer şekillerde uygunsuz kabul edilebilecek davranışlar sergilememeli ve cinsiyete duyarsız dil kullanmaktan da kaçınmalıdır.

5.5 Hâkim, mahkeme önündeki duruşmada yer alan avukatların, yargılamayla hukuki açıdan ilgili olan ve meşru savunuculuk konusu olabilecek hâller dışında, ilgisiz sebeplerden ötürü söz veya davranışlarıyla, yanlışlık veya ön yargılı tavır sergilemekten kaçınmalarını sağlar.

Yorum

Hâkimin, avukatların ırkçı, cinsiyetçi veya diğer uygunsuz davranışlarını engelleme görevi

191. Hâkim, mahkemede veya hâkimin huzurunda avukatların cinsiyetçi, ırkçı veya diğer şekillerde saldırgan ya da uygunsuz biçimde yaptıkları açıkça ilgisiz yorumlara müdahale etmelidir. Bu tür yorumların, makul bir bakış açısıyla zımnen onaylandığı şeklinde algılanabilecek konuşmalar, jestler veya imalar da yasaktır. Bu durum, cinsiyet, ırk veya diğer faktörlerle ilgili hususların dava konusu olarak mahkeme huzuruna getirildiği hâllerde, uygun savunuculuğun veya kabul edilebilir şahitliğin kısıtlanmasını gerektirmez. Söz konusu hâl, hâkimin adil biçimde dinleme, fakat gerektiğinde yargılamayı kontrolü altına alma ve mahkeme salonunda eşit bir atmosfer sağlama, düzeni ve nezaketi koruma amacıyla gereken sertlikte hareket etme sorumluluğuyla da tutarlıdır. Neyin “uygun sertlik” kabul edilebileceği şartlara bağlıdır. Bazı durumlarda, kibarca yapılan bir düzeltme yeterli olabilir. Ancak, kasıtlı veya özellikle saldırgan davranışlar, hâkimin doğrudan uyarısı, özel ikaz, kayda geçirilen ikaz veya avukat uyarıldıktan sonra da hatalı davranışına devam ederse, kanunun izin verdiği ölçüde mahkemeye itaatsizlikten cezalandırma gibi daha ciddi tepkiler gerektirecektir.

Değer 6

EHLİYET VE ÖZEN

İlke:

Ehliyet ve özen, yargı görevinin doğru biçimde ifasının ön şartlarıdır.

Yorum

Ehliyet

192. Yargı görevlerini ifa etme ehliyeti, hukuki bilgi, beceri, donanım ve hazırlık gerektirir. Hâkimin mesleki ehliyeti, görevlerini ifa etmesi sırasında açıkça görülmelidir. Hâkim alkol veya uyuşturucu etkisinde olduğunda veya başka şekilde zihinsel ya da fiziksel engelli olması hâlinde, yargısal ehliyet azalır veya olumsuz etkilenir. Daha ender görülen bazı vakalarda ise ehliyetsizlik; yetersiz deneyim, kişilik veya öfke sorunları ya da hâkimlik görevine uygun olmayan ve bu uygunsuzluğu görevi yerine getirmesi sırasında ortaya çıkan bir kişinin hâkimliğe atanması sonucu olabilir. Bazı durumlarda ehliyetsizlik; yetersizlik veya maluliyetin bir sonucu da gerçekleşebilir. Böyle bir durumda tek çözüm, uç bir önlem olsa da ilgili kişinin anayasaya uygun olarak görevden alınmasıdır.

Özen

193. Akli başında değerlendirme yapmak, tarafsız karar vermek ve hızlı hareket etmek, her yönden yargısal özenin özellikleridir. Özen, aynı zamanda hukukun tarafsız ve adil olarak uygulanması ile sürecin suiistimalinin önlenmesine yönelik çabaları da içerir. Yargı görevlerinin ifasında özen gösterme becerisi; destek personeli ve teknik destek de dâhil olmak üzere kaynakların yeterliliğine, iş yüküne, araştırma ve müzakere yapılmasının yanı sıra karar yazmak için ayrılacak zamana, ayrıca mahkemede oturum yönetmenin dışındaki yargısal görevlere bağlıdır.

Hâkimin aile hayatı, tatil ve dinlenme

194. Hâkimin ailesine karşı sorumluluğunun önemi kabul edilmelidir. Hâkim, fiziksel ve zihinsel sağlığını korumak ve yargı görevlerini etkili biçimde yerine getirmek için gereken bilgi ve beceriyi geliştirmeye yönelik makul fırsatları yakalamak amacıyla yeterli zamana sahip olmalıdır. Yargı görevlerini ifa etme

stresi giderek daha fazla bilinmektedir. Uygun vakalarda, stres problemi yaşıyan hâkimlere danışmanlık ve terapi hizmeti sunulmalıdır. Geçmişte, hâkimler ve hukuk profesyonelleri bu türden destekleri küçümsemiş veya reddetmiştir. Ancak son dönemdeki deneysel çalışmalar ve yargıdaki bozulmanın görüldüğü kötü şöhretli davalar bu konuları kamunun dikkatine getirmiştir.⁵⁴

54 M.D. Kirby, “Judicial Stress: An Update”, (1997) 71 *Australian Law Journal* 774, at 791.

Uygulama

6.1 Yargı görevi, hâkimin diğer tüm faaliyetlerinden üstün ve önceliklidir.

Yorum

Hâkimin temel sorumluluğu mahkemeye karşıdır

195. Bir hâkimin asli görevi, temel unsurları hukukun uygulanması ve yorumlanmasını gerektiren davalarda karar verilmesini ve duruşma yapılmasını içeren yargı işlevinin uygun şekilde yerine getirilmesidir. Hükümetin kendisini mahkemedeki olağan çalışmasından uzaklaştıracak bir göreve davet etmesi durumunda hâkim, söz konusu görevin mahkemenin etkin biçimde çalışmasına engel olmaması veya diğer hâkimlere fazladan yük getirmemesi için ilgili görevi mahkeme başkanı ve diğer meslektaşlarına danışmadan kabul etmemelidir. Yargı görevini yerine getirme kapasitesini düşürüyorsa hâkim, yargı dışı faaliyetlere fazladan zaman ayırma isteğine karşı direnmelidir. Hizmet bedelinin ödenmesi söz konusuysa, bu faaliyetlere aşırı derecede ilgi gösterilmesi tehlikesi açıkça vardır. Bu tür durumlarda makul gözlemciler, hâkimin resmi gelirini artırmak amacıyla yargı dışı görevleri kabul ettiğinden şüphelenebilir. Yargı, topluma hizmet eden bir kurum olup rekabetçi piyasa ekonomisinin diğer bir parçası değildir.

6.2 Hâkim, mesleki faaliyetlerini yargı görevine özgüler. Yargı görevi yalnız mahkemedeki görev ve sorumlulukların ifasını ve karar verilmesini değil, aynı zamanda yargı görevine veya mahkemenin işleyişine ilişkin olan diğer görevleri de içerir.

Yorum

Yargı yönetiminde mesleki ehliyet gereklidir

196. Her hâkim, belirli bir noktaya kadar, davalara karar verdiği gibi davaları da idare etmelidir. Hâkim, kendi mahkemesinde adaletin etkili biçimde yerine getirilmesinden sorumludur. Bu, davaların hızlı karara bağlanmasını da içeren dava yönetimini, kayıt tutmayı, fon yönetimini ve mahkeme personelinin gözetimini içerir. Hâkim davaları takip etme ve karara bağlama konusunda özenli değilse, ortaya çıkan verimsizlik maliyetleri arttıracak ve adaletin yerine getirilmesine yavaş yavaş zarar vermeye başlayacaktır. Hâkim, yargı yönetiminde mesleki ehliyeti korumalı, mahkeme görevlilerinin idari sorumluluklarını yerine getirmesini kolaylaştırmalıdır.⁵⁵

Mahkeme kayıtlarının kaybolması

197. Hâkim, mahkeme kayıtlarının kaybolması veya ele geçirilmesini önlemek için tüm makul ve gerekli adımları atmalıdır. Bu tür adımlar mahkeme kayıtlarının bilgisayar sistemine geçirilmesini içerebilir. Hâkim aynı zamanda mahkeme dosyalarının kaybolması veya yok olmasına ilişkin soruşturma sistemleri kurmalıdır. Görevi suiistimalden şüpheleniyorsa hâkim, her zaman ilgili mahkeme tarafından ciddi bir hata olarak görülmesi gereken kayıp dosyaların bağımsız biçimde araştırılmasını sağlamalıdır. Kayıp dosyalar söz konusu olduğunda hâkim, makul olarak uygulanabilir olduğu sürece, kaydın yeniden oluşturulması ve kayıpların önlenmesi için gerekli usulleri uygulamalıdır.

Gayriresmî ödemeler

198. Dosyaların istenmesi, davetiyelerin çıkarılması ve dağıtılması, delillerin örneğinin çıkarılması, kefalet bedelinin alınması, gerekçeli kararın onaylı bir örneğinin çıkarılması, dosyaların hızlandırılması, davaların geciktirilmesi, uygun tarihlerin belirlenmesi, kayıp dosyaların bulunması gibi amaçlarla, özellikle veya görünüşte mahkeme personeli tarafından gayriresmî ödemeler talep edildiğine ilişkin birçok yargı sisteminden gelen raporlara istinaden, hâkim aşağıdakileri dikkate almalıdır:

55 Bkz. "Principles of Conduct for Court Personnel", *Report of the Fourth Meeting of the Judicial Integrity Group, 27-28 Ekim 2005, Viyana, Avusturya*, Ek A, www.unodc.org/pdf/corruption/publication_jig4.pdf

- (a) Mahkeme binasında ve ilgili kişilerin görebileceği diğer yerlerde, bahsi geçen ödemeleri yasaklayan ve bu türden uygulamalara ilişkin şikâyetlerin gönderilmesine yönelik gizli usuller sunan uyarıların asılması,
- (b) Gayriresmî ödemeleri önlemek için uygun denetim sistemleriyle birlikte üst düzey denetim görevlilerinin atanması ve mahkeme kullanıcıları kurulunun görevlendirilmesi,
- (c) Duruşma takvimleri de dâhil olmak üzere mahkeme kayıtlarının bilgisayarlı sisteme geçirilmesi,
- (d) Bir davanın duruşmaya hazırlanması için gerekli yasal adımlara zaman sınırlaması getirilmesi,
- (e) Mahkemenin halktan gelen şikâyetlere hızlı ve etkin biçimde yanıt vermesinin sağlanması.

6.3 Hâkim, yargılama görevlerini uygun şekilde yerine getirmek için ihtiyaç duyacağı bilgi, beceri ve kişisel niteliklerini geliştirmek amacıyla gerekli eğitim ve diğer imkânlardan makul ölçülerde yararlanır. Ayrıca hâkim bu amaçla denetimi altındaki hâkimlerin de eğitim ve diğer imkanlardan yararlanmalarını sağlar.

Yorum

Her hâkim ileri eğitim olanaklarından faydalanmalıdır

199. Yargının bağımsızlığı, hâkime bazı haklar vermenin yanında, yargı görevini profesyonel ve özenli biçimde gerçekleştirme sorumluluğu da dâhil olmak üzere bazı etik yükümlülükler yüklemektedir. Böyle bir durum, hâkimin gerekli mesleki beceriye sahip olma mecburiyetini ve bu beceriyi hem hakkı hem de sorumluluğu olan ileri eğitim olanakları ile edinmesi, koruması ve düzenli olarak geliştirmesi gerektiğini ima eder. Zorunlu olmamakla birlikte hâkimin, yargı görevlerini tatmin edici biçimde yerine getirebilmesi için atandığı andan itibaren mesleki deneyimine uygun detaylı, derinlemesine ve çeşitli eğitimleri alması oldukça tercih edilir bir durumdur. Gerekli bilgiler arasında yalnızca maddi hukuk ve usul hukuku hakkında bilgiler değil, aynı zamanda hukuk ve mahkemelerin gerçek yaşam üzerindeki etkilerine ilişkin bilgiler de yer alabilir.

200. Hâkimin bilgisinin hukukun teknik bölümlerinin ötesine geçecek sosyal açıdan önemli konuları da kapsayacak genişlikte ve derinlikte olması, davaların yönetimi ile mahkeme içinde ve dışında ilgili tüm kişilere uygun ve hassas biçimde yaklaşmasını sağlayacak kişisel becerilere ve anlayışa sahip bulunması hâllerinde, vatandaşların yargı sistemine duyduğu güven de pekişecektir. Kısaca eğitim, yargısal işlevlerin objektif, tarafsız ve yetkin biçimde ifa edilmesi ve hâkimlerin uygunsuz etkilerden korunması için gereklidir. Bu nedenle, günümüzde hâkimler atandıklarında genellikle cinsiyet, ırk, yerli kültürler, dini çeşitlilik, cinsel tercih, HIV/AIDS durumu, engellilik vb. konularda hassasiyet gösterilmesi üzerine eğitimler almaktadır. Geçmişte hâkimlerin bu bilgileri, hukukçu olarak günlük faaliyetleri sırasında edindikleri kabul edilmiştir. Ancak deneyimler, bu eğitimlerin değerini ve özellikle hâkimlerin gelecekteki uygulamalarında benzer konular gündeme geldiğinde, gereken bilgi ve materyallere sahip olmaları için özel gruplar ile azınlıkların doğrudan hâkimle konuşabilmesine izin verilmesinin önemini öğretmiştir.

201. Mesleki kariyerinin başında görevlendirilen bir hâkimin genellikle üniversitede eğitim alması gerektiği gibi aynı durum en iyi ve en deneyimli avukatlar arasından seçilen bir hâkim için de geçerlidir. “İyi bir avukat kötü bir hâkimlik yapabilir ve orta seviyeli avukat da iyi bir hâkimlik yapabilir. Karar kalitesi ile mahkemedeki davranışlar, hukuk bilgisinden çok daha önemlidir”.⁵⁶

56 Sir Robert Megarry VC, ‘The Anatomy of Judicial Appointment: Change But Not Decay’, The Leon Ladner Lecture for 1984, 19:1 *University of British Columbia Law Review*, 113 at 114.

Yargı eğitimi müfredatının içeriği

202. Yargı görevlerinin ifası hem işe yeni alınanlar hem de deneyimli avukatlar için yeni bir görevdir ve özellikle hâkimin meslek etiği, mahkeme usulleri ve işlemlerinde yer alan tüm taraflarla ilişkiler gibi çok sayıda alanda belirli bir yaklaşımı sürdürmesini gerektirir. Yeni işe alınanların mesleki deneyim seviyesine bağlı olarak eğitim, yalnız hâkimlerin davaları yönetmesine ilişkin teknik hakkındaki talimatları içermemeli, aynı zamanda toplumsal hayatın karmaşıklığını yansıtan farklı konularda kapsamlı bir anlayış ve sosyal farkındalık ihtiyacını da dikkate almalıdır. Diğer yandan, eğitim programlarını uygun biçimde hedeflemek ve düzenlemek amacıyla işe alım yöntemlerinin belirli özelliklerinin dikkate alınması önemlidir. Deneyimli bir avukat yalnız yeni mesleği için gereken konularda eğitilmelidir. Bu avukatın, mahkeme usulleri, ispat hukuku, sözleşmeler hukuku ve hâkimden beklenen görevler hakkında tam kapsamlı bilgisi olabilir. Ancak bu kişi, hayatında HIV/AIDS’li bir bireyle hiç tanışmamış, onun hukuki ve diğer ihtiyaçlarını düşünmemiş olabilir. Bu bağlamda, yargı eğitiminin devam etmesi önemlidir. Gelenek hukukunun uygulandığı birçok devlette göreceli olarak yeni olsa da deneyimler, eğitimin yargı tarafından kontrol edilmesinin yeni hâkimler için oldukça faydalı olabileceğini ve hâkimin başarılı bir hayat sürmesi için iyi bir temel oluşturabileceğini öğretmiştir.

Hâkimliğin tüm kademeleri için hizmet içi eğitim verilmesi

203. Adli kariyerinin başında edinmesi gereken temel bilgilere ek olarak hâkim, görevlendirildiği andan itibaren kendisini sürekli olarak çalışmaya ve öğrenmeye adanmalıdır. Hukuk ve teknoloji alanındaki sürekli değişiklikler ve çoğu ülkede hâkimin göreve başlamasıyla birlikte yeni sorumluluklar üstlenecek olması, bu eğitimi kaçınılmaz kılmaktadır. Bu nedenle, hukuk ve ceza mahkemeleri veya davaları arasında görev değişikliği yapılması, aile ya da çocuk mahkemesi gibi uzmanlık mahkemelerinde görev alınması veya daire ya da mahkeme başkanlığı görevinin üstlenilmesi gibi kariyer değişikliği durumlarında hâkimlere hizmet içi eğitim programları sunulmalıdır. Yargının tüm seviyelerinde hâkimlere sürekli eğitim fırsatları sağlanmalıdır. Uygun koşullarda farklı seviyelerden yargı temsilcilerinin aynı oturumlara katılması sağlanarak fikir alışverişinde bulunabilmelerine ve son derece katı olan hiyerarşik yaklaşımların kırılmasına çaba gösterilmelidir. Bu şekilde yargının tüm seviyelerinin birbirlerinin sorunları ve endişeleri hakkında bilgi sahibi olması sağlanmalı, bütün yargının sunduğu hizmetin daha uyumlu ve tutarlı bir yaklaşımla yerine getirilmesi desteklenmelidir.

Yargı, hâkimlerin eğitiminden sorumlu olmalıdır

204. Devlet, gerektiğinde uluslararası toplumun da desteğiyle, gerekli kaynakları temin etmek ve maliyetlerini karşılamakla yükümlü olsa da yargı, yargı

eğitiminin düzenlenmesi ve denetlenmesi konusunda önemli bir rol oynamalı veya bundan sorumlu olmalıdır. Her ülkede bu sorumluluklar, adalet bakanlığı ya da yasama veya yürütmeye bağlı başka bir idareye değil, yargının kendisine ya da yargı hizmetleri komisyonu gibi bağımsız bir organa verilmelidir. Hâkim birlikleri de görevdeki hâkimler için sürekli eğitim olanaklarının desteklenmesi ve kolaylaştırılmasında önemli bir rol oynayabilir. Modern toplumun karmaşık yapısı dikkate alındığında, neredeyse her gün mahkemede oturmanın, hâkimi ortaya çıkabilecek tüm sorunlarla en üst seviyede baş etmeye hazırlayacağı düşünülemez. Bilgi sistemlerindeki teknolojik değişiklikler, oldukça deneyimli hâkimlerin bile bu bilgileri öğrenmeleri ve kabul etmeleri için çeşitli fırsatlarla desteklenmelerini ve bu olanakları kabul etmelerini gerektirmektedir. Ayrıca bu hâkimler, söz konusu eğitimlere katılmaları ve ilgili imkanlardan yararlanmaları konusunda teşvik edilmelidir.

Eğitim kurumunun, disiplin veya atama kurumlarından farklı olması

205. Rollerin gereğince ayrılmasını sağlamak için hâkimlerin eğitiminden sorumlu kurumun, disiplin, atama ve terfiden sorumlu kurumlardan farklı olması gerekir. Eğitim, yargı veya diğer bağımsız bir organın yetkisi altında, kendi bütçesine sahip özerk bir kurum tarafından verilmelidir. Bu, hâkimlerle istişare edilerek eğitim programlarının oluşturulmasını ve uygulanmasını sağlar. Eğitimi, hâkimlerin ve her alandan ilgili uzmanların vermesi önemlidir. Eğitimci, mesleğinin en iyileri arasından, belli konudaki bilgileri ve eğitim becerileri dikkate alınarak, eğitimden sorumlu kurum tarafından dikkatlice seçilmelidir.

6.4 Hâkim, uluslararası sözleşmeler ve insan hakları normlarını tesis eden diğer hukuk belgeleri de dâhil olmak üzere, uluslararası hukuktaki ilgili gelişmeleri izler.

Yorum

Hâkimin uluslararası insan hakları hukukunu dikkate alması

206. Toplumların giderek artan uluslararası faaliyetleri ve uluslararası hukukun birey ile devlet arasındaki ilişkilerde gittikçe genişleyen uygulama alanı dikkate alındığında, hâkime verilen yetkiler yalnız iç hukuka göre değil, aynı zamanda iç hukukun izin verdiği ölçüde, modern demokratik toplumlarda kabul edilen uluslararası hukuk ilkelerine göre de uygulanmalıdır. İç hukuk ihtiyaçlarına tabi olarak görevinin yapısı ne olursa olsun hâkim, uluslararası gelenek hukukundan oluşturulmuş uluslararası insan hakları hukuku, geçerli uluslararası sözleşmeler ya da bölgesel insan hakları metinleri de dâhil olmak üzere uluslararası hukuku bütünüyle göz ardı edemez veya ihmal etmeye yeltenemez. Hâkimin bu temel yükümlülüğünü yerine getirebilmesi için insan hakları hukukuna yönelik çalışmalar, özellikle iç hukukun izin verdiği ölçüde, hâkimin günlük işlerinin tamamına uygulanması amacıyla yeni hâkimlere sunulan başlangıç ve hizmet içi eğitimlerin içeriğine dâhil edilmelidir.

6.5 Hâkim, karar aşamasında olan davalarda hüküm vermek de dâhil olmak üzere tüm yargısal görevlerini etkin bir şekilde, adilane ve makul bir süre içerisinde yerine getirir.

Hâkimin uyuşmazlıkları makul hızda çözme görevi

207. Uyuşmazlıkları etkin, adil ve hızlı çözmesi için hâkim, tarafların haklarını dikkate almalı ve dava konusunun gereksiz maliyet veya gecikmeye neden olmadan sonuçlandırılmasını sağlamalıdır. Hâkim geciktirici uygulamaları, kaçınılabılır gecikmeleri ve gereksiz maliyetleri azaltmak veya önlemek amacıyla davaları takip etmeli ve denetlemelidir. Hâkim, tarafların anlaşmasını teşvik etmeli ve kolaylaştırmalıdır. Ancak taraflar, anlaşmazlıklarının mahkeme tarafından çözümlenmesine ilişkin haklarından feragat etmeye zorlandıklarını hissetmemelidir. Tüm yargılama süreçlerini adil ve sabırlı biçimde yürütmek, mahkemenin işlerini hızla sonuçlandırma göreviyle çelişkili değildir. Hâkim, sabırlı ve ihtiyatlı davranırken, aynı zamanda etkin ve pratik olabilir.

Hâkimin dakik olma görevi

208. Mahkeme süreçlerinin hızlı bir şekilde tamamlanması; hâkimin duruşmalarda dakik olmasını, kendisine sunulan konularda hızlı karar vermesini ve bu amaçla mahkeme görevlileri, dava tarafları ve avukatlardan kendisiyle iş birliği yapmalarını ısrarla talep etmesini gerektirir. Düzensiz veya plansız çalışma saatleri gecikmeye neden olur ve mahkemeler hakkında olumsuz bir izlenime yol açar. Bu nedenle, duruşma saatlerinin düzenli olduğu veya öyle olmasının beklendiği yargı sistemlerinde hâkim, bu dakikliği gözetmeli ve mahkeme dışındaki işlerin de hızlı bir şekilde tamamlanmasını sağlamalıdır.

Hâkimin karar aşamasında olan davalarda gecikmeksizin karar verme sorumluluğu

209. Hâkim konunun aciliyetini, davanın uzunluğunu, karmaşıklığını, diğer sorumlulukları ile başka özel koşulları dikkate alarak, karar aşamasında olan davalarda hükmünü makul olan en kısa sürede vermelidir. Özellikle, kararın gerekçeleri makul olmayan bir gecikme olmaksızın hâkim tarafından açıklanmalıdır.

Şeffaflığın önemi

210. Hâkim, avukatlar ve dava taraflarının, mahkeme işlemlerinin durumlarını bilmelerine imkân sağlamak için şeffaf mekanizmalar oluşturmalıdır. Mahkemeler,

avukatlar ve avukat tutmayan dava taraflarının haksız şekilde geciktiğini düşünebilecekleri kararları sorgulayabilecekleri halka açık iletişim kuralları uygulamalıdır. Bu kurallar, yaşanan gecikmenin makul bir nedene dayanmadığı veya taraflardan birine ciddi şekilde zarar verdiği hâllerde mahkeme bünyesindeki bir makama şikâyette bulunma olanağı tanınmalıdır.

6.6 Hâkim, mahkeme huzurundaki tüm işlemlerde düzen ve nezaketi korur ve davanın tarafları, jüri üyeleri, tanıklar, avukatlar ve resmi sıfatla ilişkide olduğu herkese karşı sabırlı, vakur ve nazik olur. Hâkim avukatlar, mahkeme personeli ve kendisinin nüfuzu, yönetimi veya kontrolü altındaki diğer kişilerin de aynı biçimde davranmasını sağlar.

Hâkimin rolü

211. Hâkimin rolü, kıdemli bir hâkim tarafından aşağıdaki şekilde özetlenmiştir:⁵⁷

“Hâkim. . . tanıkları dikkatlice dinlerken gözden kaçmış veya muğlak kalmış herhangi bir noktayı açıklığa kavuşturmak gerektiğinde yalnızca kendisi onlara soru sorar, avukatların hukuk kurallarına yakışır şekilde davrandığını gözetir, konuyla ilgisiz noktaları ve tekrarları çıkarır, avukatların açıkladıkları noktaları ve onların değerini kavrayarak bilgece müdahale eder ve sonuç olarak neyin yanlış veya doğru olduğuna karar verir. Hâkim, bunun ötesine geçtiğinde, hâkimlik cüppesini bırakıp avukatlık rolünü üstlenir ve böyle bir değişim onun için uygun olmaz. . . Standartlarımız bu şekildedir.”

Hâkimin mahkemede düzeni ve nezaket ortamını sağlama görevi

212. “Düzen” mahkeme işlemlerinin, davanın yürütülmesinde geçerli olan kurallara uygun olarak tamamlanmasını sağlamak amacıyla gereken düzenlilik ve medeni olma seviyesi olarak tanımlanır. “Nezaketli ortam” ise hem katılımcılara hem de halka, mahkeme huzurundaki konunun ciddi ve adil biçimde ele alındığı mesajını veren dikkatli ve samimi bir çaba ortamını ifade eder. Birey olarak hâkimlerin, huzurlarına çıkan avukatın ve dava taraflarının giyimi, dili ve özel davranışlarının uygunluğu hakkında farklı standartları ve fikirleri olabilir. Bu davranışları bir hâkim açıkça uygunsuz olarak algılayabilirken, aynı davranışları başka bir hâkim zararsız bir tuhafılık, yersizlik veya uygun bir durum şeklinde değerlendirebilir. Ayrıca, bazı davalar diğerlerinden daha fazla resmiyet gerektirir. Bu nedenle, herhangi bir zamanda, ülke çapındaki mahkeme salonlarında, “düzen” ve “nezaket ortamı”na ilişkin geniş bir çeşitliliğin varlığını kabul etmek gerekecektir. “Düzen” ve “nezaket ortamı” konusunda tek tip bir standart oluşturmak sakıncalı olduğu gibi mümkün de değildir. Bunun yerine hâkimin yapması gereken, avukatlara, dava taraflarına ve halka kurallara uygun ve adil yargılanma güvencesini verirken, aynı zamanda dava süreçlerini düzenli ve açıkça adil bir biçimde sonuçlandırmak için mahkemede gerekli düzen ve nezaket ortamının seviyesini oluşturmaya ve korumaya yönelik makul adımları atmaktır.

⁵⁷ Jones, *Ulusal Kömür İdaresi'ne karşı*, İngiltere ve Galler Temyiz Mahkemesi [1957] 2 QB s.55 at s.64, per Lord Denning.

Hâkimin davanın taraflarına karşı davranışları

213. Bir hâkimin davranışları, diğerlerinin gözünde tarafsızlığını koruması için son derece önemlidir. Uygunsuz davranışlar, ön yargı veya duyarsızlık izlenimi oluşturarak yargısal sürece zarar verebilir. Bir dava tarafına karşı saygısız davranışlar, onun adil yargılanma hakkını ihlal eder, mahkemenin itibarını ve nezaket ortamını zedeler. Nezaketten yoksun davranışlar da dava tarafının davanın görülmesinden duyduğu memnuniyeti etkiler. Genel olarak, bu durum da mahkemeler hakkında olumsuz bir izlenim oluşmasına neden olur.

Hâkimin avukatlara karşı davranışları

214. Hâkim öfkesini uygun şekilde kontrol etmelidir. Provokasyon ne olursa olsun, yargısal cevap mantıklı olmalıdır. Bir avukatın kaba davranışlarından tahrik olsa da hâkim, misilleme yapmaksızın mahkeme salonunu kontrol etmek için uygun adımları atmalıdır. Kınama yapılacaksa, bazı hâllerde mahkemedeki duruşmanın tamamlanmasından sonra, bunun ayrıca yapılması uygun olacaktır. Hâkimin herhangi bir haklı gerekçesi olmadan bir avukatın sözünü sürekli kesmesi veya avukatın davranışlarını ya da iddialarını hor görmesi veya alay konusu etmesi asla kabul edilemez. Öte yandan hiçbir hâkim, mahkeme sürecinin kötüye kullanılmasına ya da açıkça hukuki dayanaktan yoksun iddialara veya diğer avukatlara, hâkime, taraflara ya da tanıklara yönelik suiistimallere göz yummak zorunda olmadığı gibi bu tür sözleri müdahale etmeksizin dinlemek zorunda da değildir.

Sabır, saygı ve nezaket hâkimin temel özellikleridir

215. Mahkemede ve dairelerde hâkim, her zaman nazik olmalı, orada işi olan herkesin itibarına saygı duymalıdır. Hâkim aynı zamanda huzuruna çıkan kişilerin, mahkeme personelinin ve hâkimin kontrol veya yönetim yetkisine tabi diğer kişilerin de aynı nezaketi kendisine göstermelerini sağlamalıdır. Hâkim şahsi düşmanlıkların üzerinde olmalı, mahkeme huzuruna gelen avukatlar arasında ayırım yapmamalıdır. Hâkimin avukatları gereksiz yere kınaması, dava tarafları veya tanıklar hakkında gücendirici yorumlar, acımasız şakalar, iğneleme ve ölçüsüz hareketler yapması, mahkemedeki düzenin ve nezaketli ortamın bozulmasına neden olur. Hâkim müdahalede bulunduğu anda, tarafsızlığının ve tarafsızlık görüntüsünün bu müdahaleden olumsuz etkilenmediğinden emin olmalıdır.

6.7 Hâkim, yargı görevinin özenli biçimde ifasıyla bağdaşmayacak hiçbir davranışta bulunmaz.

Yorum

Hâkimin mahkemedeki işi adil ve dengeli dağıtma görevi

216. Davaların dağıtılmasından sorumlu hâkim, davanın taraflarının ya da davanın sonucu ile ilgili kişilerin isteklerinden etkilenmemelidir. Böyle bir dağıtım, kura çekerek veya alfabetik sırayla ya da benzeri bir sistemle gerçekleştirilebilir. Alternatif olarak dava dosyalarının dağıtılmasından sorumlu hâkim, bu işi meslektaşlarına danışarak, dürüst ve adil bir biçimde gerçekleştirebilir. Gerektiğinde, hâkimlerin kişisel durumları ve özel ihtiyaçları dikkate alınarak düzenlemeler yapılabilir. Ancak işlerin mahkemenin her bir üyesine tahsisi ve dağıtımı mümkün olduğunca hem niteliksel hem de niceliksel açıdan eşit olmalı ve tüm hâkimler tarafından bilinmelidir.

Bir davanın hâkimden alınması

217. Ciddi bir hastalık veya çıkar çatışması gibi geçerli sebepler olmadıkça hiçbir dava bir hâkimden alınmamalıdır. Bu sebepler ve çekilme usulleri, kanunda veya mahkeme kurallarında düzenlenmeli, hiçbir menfaatten ya da yürütme organının temsilcilerinden veya dış faktörlerden etkilenmemeli, aynı zamanda da yargı görevinin uluslararası insan hakları normlarına ve hukuka uygun şekilde yerine getirilmesini güvence altına almalıdır.

Başka bir hâkimin veya avukatın profesyonel olmayan davranışları

218. Hâkim, başka bir hâkimin veya avukatın profesyonel olmayan davranışlarda bulunma olasılığına işaret eden güvenilir kanıtlardan haberdar olduğunda gereken işlemi başlatmalıdır. Uygun eylemler arasında, ihlalde bulunduğu iddia edilen hâkim veya avukatla doğrudan iletişim kurmak, mümkün olması hâlinde doğrudan diğer işlemleri yapmak ve ihlali ilgili makamlara bildirmek yer almaktadır.

Hâkimin mahkeme personelini suiistimal etmesi

219. Mahkeme personelinin veya olanaklarının uygunsuz kullanılması, personelin son derece zor duruma düşmesine yol açan bir yargı yetkisi suiistimalidir. Mahkeme personeli, yerleşik geleneklere uygun basit konular dışında, hâkimin uygunsuz veya ölçüsüz şahsi hizmetlerini yerine getirmeye yönlendirilmemelidir.

UYGULAMA

Bu ilkelerin uygulanması için gerekli mekanizmaların kendi hukuk sistemlerinde mevcut olmaması hâlinde yargı organları, bu mekanizmaların oluşturulması amacıyla yargı görevinin gereği olarak etkili tedbirleri kabul etmelidir.

Yorum

Bangalor İlkeleri'nin etkili biçimde uygulanmasına yönelik usuller

220. Yargıda Dürüstlük Grubu şu an, Bangalor Yargı Etiği İlkeleri'nin etkili biçimde uygulanmasına ilişkin usuller konusunda bir beyan hazırlamaktadır. Bangalor Yargı Etiği İlkeleri'nde olduğu gibi hazırlanmakta olan usullerin de herhangi bir ulusal yargı sistemi üzerinde bağlayıcı olması amaçlanmamaktadır. Bunlar, rehber ilkeler ve standartlar olarak sunulacaktır.

TANIMLAR

İlkelerin bu yorumunda kullanılan kelimeler, metnin içeriği aksini veya farklı bir yorumu gerektirmedikçe veya buna izin vermedikçe aşağıdaki anlamlarda kullanılmıştır:

“Mahkeme personeli”, hâkim yardımcıları da dâhil olmak üzere hâkimin personelini içerir.

“Hâkim”, nasıl atandığına bakılmaksızın, yargı yetkisini kullanan kişi anlamına gelir.

“Hâkimin ailesi”, hâkimin eşini, oğlunu, kızını, damadını, gelinini ve hâkimin evinde yaşayan herhangi bir yakın akrabasını veya refakatçisi ya da çalışanı olan kişiyi kapsar.

“Hâkimin eşi”, hâkimin aynı evde yaşayan eşini veya hangi cinsiyetten olursa olsun hâkimle yakın ilişkide olan diğer herhangi bir şahsı kapsar.

Yorum

Hâkimin ailesi

221. “Hâkimin ailesi” tanımında “hâkimin evinde yaşayan” ifadesi, hâkimin eşi, oğlu, kızı, damadı veya gelini için değil, “herhangi bir yakın akrabası veya hâkimin refakatçisi veya çalışanı olan kişi” için geçerlidir.

KÜLTÜREL VE DİNİ GELENEKLER

En eski zamanlardan beri, tüm kültürel ve dini geleneklerde hâkim, kendisini sıradan bireylerden ayıran özelliklere sahip, diğerlerine göre daha katı sınırlamalara tabi olan ve toplumun geri kalanıyla karşılaştırıldığında daha ciddi ve kısıtlı bir yaşam ile davranış tarzına uyması gereken yüksek ahlaki kişilikte bir birey olarak kabul edilir.

Antik Orta Doğu

M.Ö. 1500 yılında veya yaklaşık o tarihte Kral III. Thutmose'nin, Mısırlı Baş Hâkim Rekhmire'ye aşağıdaki talimatları verdiği kayıtlara geçmiştir:⁵⁸

“Baş hâkimin mahkeme salonuna” iyi kulak ver; orada yapılan her şeye dikkat et. İşte bak bu, tüm ülkeyi bir arada tutan şeydir; işte bak, hâkim ne devlet görevlileri ile meclis üyelerine ne de bütün insanlar arasında erkek kardeşlerine yüzünü döner.

...Her şeyi hukuka uygun yaptığından, her şeyi doğru olana göre yaptığından emin ol...bak, bir devlet görevlisinin güvencesi davacının davasını hukuka uygun görmesidir...

Tarafılık göstermek Tanrı'nın nefret ettiği bir şeydir. Öğreti şu şekildedir: Herkese eşit davranacaksın, tanıdığın kişiyi tanımayacak, yakın bildiğin... kişiyi uzak... bileceksin. Bunu yapan bir devlet görevlisi makamında fazlasıyla gelişir.

Bir kişiye karşı haksız yere öfkelenme, onun yerine bir kişinin öfkelenmesi gereken her ne varsa ona karşı öfkelen.”

Hint Hukuku

Hint hukukunun en kapsamlı antik kanunu Manu Yasaları'dır (yaklaşık olarak M.Ö. 1500). Önde gelen bir Hint hukukçu Narada, M.S. yaklaşık 400 yılına ait yorumlarında Manu Yasaları'na dayanarak mahkemeler için şunları yazmıştır:⁵⁹

58 J.H. Breasted, Ancient Records of Egypt, Vol II (The Eighteenth Dynasty) (University of Chicago Press, 1906), ss. 268-270, alıntı yapıldığı eser: C.G. Weeramantry, An Invitation to the Law (Melbourne, Avustralya, Butterworths, 1982), ss. 239-240.

59 Sacred Books of the East, Max Muller (ed), (Motilal Banarsidass, 1965), Cilt XXXIII, (The Minor Law Books) ss. 2-3, 5, 16, 37-40, alıntı yapıldığı eser: Weeramantry, An Invitation to the Law, ss. 244-245.

1. Kraliyet mahkemesinin üyeleri kutsal hukuku ve özen kurallarını, asaleti, dürüstlüğü, dost ve düşmanına karşı tarafsızlığı çok iyi bilmelidir.
2. Adaletin mahkeme üyelerine dayandığı söylenir ve kral adalet çeşmesinin başıdır.
3. Adalet, mahkemeden içeri giren adaletsizlikle vurulduğunda ve mahkeme hâkimleri o oku saplandığı yerden çıkarmadığında, kendilerini de o okla vurmuş olurlar.
4. Hâkim zümresine ya hiç girilmemeli ya da girilecekse de adil karar verilmelidir. Adaletsizliğe karşı sessiz kalan ya da adalete aykırı karar veren kişi rezildir.
5. Mahkemeye girdikten sonra sessiz ve dalgın olan, yeri geldiğinde konuşmayan mahkeme üyelerinin hepsi yalancıdır.
6. Adaletsizliğin dörtte biri suçluya, dörtte biri tanığa, dörtte biri mahkemenin tüm üyelerine ve dörtte biri krala gider.

Erdemli kişisel davranışın gerekliliğini vurgulayan Manu'ya göre “bedensel zevklere müptela olan” adil şekilde ceza veremeyeceğinden, hâkim “şehvet düşkünü” olmamalıdır.⁶⁰

Kautilya, hukukun ilkeleri ve hükümet üzerine en iyi bilinen eski Hint eseri Arthasastra'da (M.Ö. yaklaşık 326-291 yılları) yargıdan şu şekilde bahsetmektedir.⁶¹

“Bir hâkim, mahkemesinde taraflardan birisini tehdit ettiğinde, mahkemeden dışarı attığında, kişiyi ters bakışıyla korkuttuğunda ya da adaletsiz bir şekilde bu kişiyi susturduğunda, ilk olarak para cezasıyla cezalandırılır. Huzurundaki kişilerden birisini aşağılar veya suiistimal ederse, ceza iki katına çıkartılır. Hâkim sorulması gerekeni sormaz ya da sormaması gerekeni sorarsa, sorduğu şeyleri atlar ya da herhangi birine önceki ifadelerden birini verir veya hatırlatır ya da nasıl ifade vereceğini öğretirse en orta para cezasına çarptırılır. Hâkimin gerekli durumlarda araştırma yapmaması, gerekli olmayan hâllerde araştırma yapması, görevinin ifasını gereksiz bir şekilde geciktirmesi, işini inatla ertelemesi, gecikmelerle dava taraflarını yıldırarak mahkemeyi terk etmelerine neden olması, davayı çözmekten

60 “The Laws of Manu”, Sacred Books of the East, cilt 50, ed. F. Max Muller, (Motilal Banarsidass, Delhi) 3. baskı (1970) cilt. xxv, vii 26.30, alıntı yapıldığı yer Amerasinghe, Judicial Conduct, s. 50.

61 The Arthasastra, R. Shamastry (çeviri), (Mysore Printing and Publishing House, 1967), ss. 254-255, alıntı yapıldığı eser Weeramantry, An Invitation to the Law, s. 245.

ya da davayı çözecek kararlar vermekten kaçınması, tanıklara yardım etmesi, onlara ipuçları vermesi ya da hâlihazırda karar verilmiş veya tamamlanmış davaları yeniden görmesi durumunda ise hâkim, en ağır para cezasına çarptırılır.”

Budist Felsefesi

M.Ö. 500 dolaylarında Budizm’in “sekiz aşamalı kutsal yol” öğretisiyle Buda, insan davranışlarının tüm yönlerinde doğruluğun gözetilmesi gerektiğini gösterdi. Bunun içerisinde doğru görüş, doğru düşünce, doğru söz, doğru davranış, doğru yaşam biçimi, doğru çaba, doğru farkındalık ile doğru odaklanma girer ve hepsinin birleşimiyle tüm insan eylemlerini kapsayan davranış kuralları ortaya çıkar. Bir Budist için adalet, yüzyıllar boyu süren Budist düşünceyi temel alarak detaylı felsefi analize konu olmuş tüm bu özelliklerin gözetilmesi anlamına gelir. Bu doğru davranış kavramı, Budist hükümetlerin ve hukuk sistemlerinin ayrılmaz bir parçasıdır⁶².

Adaletin gerçek dağıtıcısı olan kral, eşitlerin birincisidir (primus inter pares), bu yüzden hukukun üstünde değildir. Aşağıdakiler de dahil olmak üzere davranış kuralları kral için de uygulanabilir⁶³:

- (a) Paraya ve mal-mülke karşı aşırı istek duymamalı veya bağımlılık göstermemelidir,
- (b) Görevini yerine getirirken korkusuz olmalı, taraf tutmamalı, niyetlerinde samimi olmalı ve halkı kandırmamalıdır,
- (c) İyi huylu bir karakteri olmalıdır,
- (d) Basit bir yaşam sürmeli, şatafatlı bir yaşama kapılmamalı ve bu konuda öz denetime sahip olmalıdır,
- (e) Hiç kimseye karşı kin beslememelidir,
- (f) Öfkeye kapılmadan sıkıntıların, zorlukların ve hakaretlerin üstesinden gelmelidir.

Bir anlaşmazlık ortaya çıktığında kralın veya diğer bir hâkimin, “*her iki tarafa da dikkatini vermesi*”, “*tarafaların iddialarını dinlemesi ve doğru olan ne ise ona göre karar vermesi*” beklenir. Kovuşturma süresince hâkimin “*adaletsizliğe götüren dört yoldan*” dikkatli bir biçimde kaçınması istenir. Bu dört yol; ön yargı, nefret, korku ve cehalettir.⁶⁴

62 Weeramantry, An Invitation to the Law, s. 85.

63 Walpola Rahula, What the Buddha Taught (Bedford, The Gordon Fraser Gallery Ltd., 1959), 1967 basımı, s.85.

64 Sri Lanka Foundation, Human Rights and Religions in Sri Lanka (Kolombo, 1988), s. 67.

Aşağıda yer verilen Buda ve öğrencisi Ulu Upali arasındaki konuşmada adil yargılanma ilkesinin önemi açıkça görülür⁶⁵:

S: Efendim, suçlanan bir keşişin huzurunda yürütülmesi gereken bir yargılama, keşiş olmadan yapılmış ve bir karar verilmiş ise bu yargılama hukuka uygun olur mu?

C: Karar ne olursa olsun Upali, suçlanan bir keşişin huzurunda yürütülmesi gereken yargılama onun yokluğunda yapılmışsa, bu yargılama hukuken geçerli olmadığı gibi disiplin bakımından da geçerli bir yargılama değildir. Bu yüzden her iki durumda da verilen kararlar hukukun sınırlarının oldukça dışındadır.

S: Efendim, suçlanan bir keşişin sorgusunun yapılarak yürütülmesi gereken bir yargılama, bu sorgu yapılmadan tamamlanmış ve bir karar verilmiş ise bu karar hukuka uygun mudur?

C: Karar ne olursa olsun Upali, suçlu bir keşişin sorgusu yapılması gerekirken bu sorgunun yapılmaması hukuken geçerli olmadığı gibi disiplin bakımından da geçerli değildir. Bu yüzden her iki durumda da verilen kararlar hukukun sınırlarının oldukça dışındadır.

Aynı ilkeler, ruhban sınıfından olmayan normal kişiler için de geçerlidir:

“Bu nedenle, aceleyle karar veren bir hâkim dürüst değildir. Bilge kişi hem doğruyu hem yanlışı soruşturur. Dikkat ve özen, dürüstlük ve adil yargılanma ile başkalarına rehberlik eden bilge kişi hukukun gerçek koruyucusudur⁶⁶.”

M.S. 604 yılında Japonya veliht prensi Shotoku Taishi, Budist felsefesinin ilkelerini uygulayarak “On Yedi Maddeli” temel bir hukuk metni oluşturmuştur. Bu metinde aşağıdaki talimatlara yer verilmiştir:

“...size gelen davaları tarafsız bir şekilde ele alın. İnsanlar tarafından günde bin adet *şikâyet* önünüze getiriliyor. Bir günde bu kadar çok *şikâyet* olduğu düşünülürse, yıllar içerisinde şikâyetlerin sayısı kaç olacak? Davalarda karar veren kişi, olağan saikini kâr sağlamak olarak belirler ve davaları rüşvet almak amacıyla görürse, o zaman zengin insanların davaları suya atılan taş, fakirlerin davaları ise taşın üzerine dökülen suya benzeyecektir. Bu koşullar altında fakir kişiler nereye başvuracaklarını bilemezler. Burada, adaletten sorumlu devlet adamının yaptığı görevde de bir kusur vardır.⁶⁷”

65 I.B. Horner (çeviri), The Book of the Discipline (Vinaya-Pitaka, Cilt. IV: Mahavagga or the Great Division IX, (Londra, Luzac & Co Ltd, 1962), ss. 466-468, alıntı yapıldığı eser: Jayawickrama, The Judicial Application of Human Rights Law, s. 7-8.

66 Dhammapada, ayetler 256-257.

67 W.G. Aston (çeviri.), Nihongi, Chronicles of Japan from the Earliest Times to A.D. 697 (Kegan Paul, Trench, Trubner & Co., 18c,v96), alıntı yapıldığı eser: Weeramantry, An Invitation to the Law, ss. 249-250.

Roma Hukuku

M.Ö. 450 yılına ait On İki Levha Kanunlarında aşağıdaki uyarıya yer verilir⁶⁸:

“En geç güneş batana kadar hâkim hükmünü vermelidir.”

Çin Hukuku

M.Ö. yaklaşık 312 yılında Çinli yüce bilge ve saygın hâkim Hsun Tzu şu sözleri yazmıştır⁶⁹:

“Tarafsızlık, iddiaların değerlendirilmesindeki dengedir. Doğru ahenk ise bu iddiaları değerlendiren bir yöntemdir. Mevcut olması hâlinde yazılı kanunların uygulanması, aksi hâlde gelenek hukukunun ruhuna ve kıyas yöntemine göre yargılama yapılması iddiaların değerlendirilmesinin en iyi yoludur. Tutarlı ilkeleriniz olmaksızın kayırmacı ve partizanca davranış göstermek yapabileceğiniz en kötü şeydir. İyi kanunlar olmasına rağmen, devlet düzeninin yine de bozuk olması mümkündür.”

Buna karşılık M.Ö. yaklaşık 280 yılında kraliyet ailesinin prensi Han Fai Tzu, daha kanuncu bir yaklaşım öne sürmüştür⁷⁰:

“Yetenekli bir marangoz düz bir çizgiyi yalnızca tek bir gözüyle ölçebilmesine rağmen, ölçülerini daima bir cetvelle alır. Üstün bilgeliğe sahip bir kişi, yalnızca doğuştan gelen ince zekâsını kullanarak meselelerin üstesinden gelme yeteneğine sahipken, rehberlik için her zaman eski kralların kanunlarına başvurur. Çekül ile eğri bir tahta düzeltilebilir, su terazisi ile tümsekler ve oyuklar dümdüz edilebilir, tartı ile ağır ve hafif dengelenebilir, ölçü kaplarıyla miktardaki tutarsızlıklar giderilebilir. Aynı şekilde bir kişi devleti yönetmek için kanunları kullanmalı ve yalnızca onları temel alarak meseleleri çözmelidir.”

“Yüksek rütbeli kişiler için hukukun tanıdığı ayrıcalıklar, çekülün bir tahtanın çarpıklığına izin verdiği kadar fazla olamaz. Hukukun verdiği hükme ne bilge kişi itiraz edebilir ne de cesur bir kişi karşı çıkar. Suçların cezalandırılacağı vakit en üst devlet yetkilisi kaçmamalı, iyiliğin ödüllendirileceği vakit de en alt tabakadan bir köylü de unutulmamalıdır. Bu nedenle, üst düzey kişilerin hatalarını düzeltme, ikinci sınıf kişilerin suçlarını cezalandırma, düzeni sağlama,

68 *The Civil Law*, S.P. Scott (çeviri) (Cincinnati, Central Trust Co., 1932), Cilt. 1, ss. 57-59, alıntılındığı eser Weeramantry, *An Invitation to the Law*, ss 265-266.

69 *Basic Writings of Mo Tzu, Hsun Tzu and Han Fei Tzu*, Burton Watson (çeviri) (Columbia University Press, 1967), s.35, alıntılındığı eser Weeramantry, *An Invitation to the Law*, s. 253.

70 A.g.e: ss. 253-254.

yanlışı ortaya çıkarma, taşkınlığı kontrol etme, kötülüğe çare bulma ve toplumun standartlarını uyumlaştırma konusunda hiçbir şey kanun ile kısılanamaz.”

Afrika Hukuku

Afrika’da pek çok medeniyetin ve hukuk sisteminin ortaya çıktığı ve bunların bir kısmının Yunanistan ve Roma, diğerlerinin ise Orta Çağ Avrupa’sı ile eş zamanlı olduğu kaydedilmiştir.⁷¹ Çok çeşitli hukuk kavramları arasında “davranışlarda makul olma” kavramı vardır.

“Barotse hukukunda makul kişi kavramı, ‘genel olarak makul kişi’ ve ‘belirli bir sosyal mevkide görevli makul kişi’ olmak üzere iki anlama gelir. Örneğin, saygın bir meclis üyeliği görevindeki kişinin, görevinin itibarına uygun şekilde davranmadığı iddiası öne sürüldüğünde, hâkimler söz konusu kişinin makul bir meclis üyesi olarak sergilemesi beklenen davranışlara uygun bir şekilde davranıp davranmadığı sorusunu kendilerine sormalıdır. Toplumun kendi bakış açısına göre, böyle bir kişinin şikayetçiye karşı insan onuruna uygun, sabırlı ve nazik davranışlarının nasıl olması gerektiğine ilişkin düşünceleri vardır. Barotse hukukunun gözünde, müştekiye yer vermeyen ve onun şikayetlerini dinlemeyen bir meclis üyesi ‘makul bir meclis üyesi’ değildir. Bu şekilde toplumun kabul ettiği standartlar, yargılama sürecinde ele alınan hukuki bir mesele olmamakla birlikte, modern yaşamın koşullarını karşılamak için antik standartları yeniden değerlendirmeyi gerektiren bir yaklaşım sağlar. Gelenek hukukuna geç girmiş olan makul kişi kavramı, henüz bu hukuk sistemine yerleşmeden önce geleneksel Afrika hukukuna uzun bir süre esneklik sağlamıştır.”

Yahudi Hukuku

Aşağıda yer alan paragraflar, seçkin Yahudi bilgin Moses Maimonides’in Mişne Tora⁷² eserinden alınmıştır (M.S. 1135-1205).

1. “İlahi Varlık”, herhangi bir yetkili Yahudi mahkemesinin ortasında oturur. Bu durum, hâkimlerin büyük bir ciddiyetle, derin bir saygıyla ve korku içinde mahkemede duruşma yapmalarını gerektirir. Hâkimlerin anlamsız şekilde davranmaları ve mimikleri ile boş konuşmaları yasaklanmıştır. Onlar zihinlerini, yasalara ve bilgelik ile ilgili konulara odaklamalıdır.
2. Ahlaki temelden yoksun olması nedeniyle bu göreve uygun olmayan veya sevilen ve takdir edilen niteliklere sahip bir insan olsa bile hâkimlik gö-

71 Weeramantry, *An invitation to the Law*, ss. 35-36.

72 I. Twersky (ed.), *A Maimonides Reader* (Behram House Inc., 1972), ss. 193-194, cited in Weeramantry, *An Invitation to the Law*, ss. 257-258.

revine atanmak için yasalara ilişkin gerekli bilgisi yetersiz olan bir kişiyi Sanhedrin veya kral... atarsa, “Yargılarken kimseyi kayırmayın” yasağını çiğnemiş olur. Geleneklerden öğrenilenlere göre bu uyarı, hâkimleri atama-ya yetkili olanlara yöneliktir.

Hahamlar dedi ki: “Şunları demeyin: ‘Filan kişi yakışıklı bir adam, onu hâkim yapacağım’, ‘Filan kişi kahraman bir adam, onu hâkim yapacağım’, ‘Filan kişi benim yakınım, onu hâkim yapacağım’, ‘Filan kişi dilbilimci, onu hâkim yapacağım.’ ‘Eğer böyle yaparsanız, o kişi suçlu olanı beraat ettirir, masum olanı cezalandırır. Bunu kötü olduğu için değil, bilgisiz olduğu için yapar.’”

3. Bulunduğu makamı parayla satın alan bir hâkimin karşısında ayağa kalkmak yasaktır. Hahamlar, bize bunu yapmamamızı söylerler ve böyle bir hâkimin giydiği cübbeyi, eşeğin semerine benzeterek onu küçük ve hor görürler.

Hristiyanlık

İncil’de yer alan Çıkış Bölümü 1.14’te, yoldan çıkmış bir hâkimi hor görerek ona parmak sallayan insanlardan bahsedilir:

“Seni kim bizim üzerimizde bir yönetici ve hâkim yaptı?”

Romalılar Bölüm 2.1’de aşağıdaki ifadeler yer alır:

“Başkasını yargılayan ey sen,
yargıladığın şeylerin aynısını yaptığın için
kendi kendini cezalandırıyorsun
bu nedenle, kim olursan ol, affedilmezsin.”

Hz. İsa, Dağ’daki Hutbe’sinde şöyle demiştir: (Matta 7:12):

“İnsanların size nasıl davranmasını istiyorsanız, siz de onlara öyle davranın.
Çünkü Kutsal Yasa’nın ve peygamberlerin söylediği budur.”

Bu söz, kişiler arası adalet hakkında Eski Ahit’te yer alan öğretiyi de kapsamaktadır. Örneğin, Levililer 19:15’te şu ifade geçmektedir:

“Adaletten sapmayacaksın. Fakirlere tarafı veya kudretlilerin lehine davranmayacaksın, fakat komşuna adil davranacaksın.”

Ve Tesniye 1:16’da şöyle denilmektedir:

“Bir davanın İsraili kardeşleriniz arasında veya bir İsraili ile yabancı arasında olup olmadığına bakmaksızın kardeşleriniz arasındaki uyumsuzlukları dinleyin ve adil karar verin. Fakir ya da asil olduğuna bakmaksızın eşit şekilde, tarafsızlık göstermeden yargılama yapın. Hiç kimseden korkmayın.”

“Hâkimi uygunsuz etkileyebilecek durumda olmayan herkes, sadece diğerlerinin yargılanması sırasında uygulanan bu standarda dayalı olarak yargılanmayı tercih eder.”

İslam Hukuku

İslam hukukçuları, hâkimlerin görevlerini doğru biçimde ifa etmeleri için sahip olmaları gereken birkaç özellik tanımlamışlardır. Bunlar aşağıdakileri içerir:⁷³

Olgunluk: Reşit olmayan bir kişi hâkim olarak atanamaz. Rüştünü kazanmayan birine diğerleri üzerinde yetki sahibi olma hakkı verilemez. Hâkim sadece sağlam bir zihin ve bedene sahip olmakla kalmamalı, aynı zamanda derin bir anlayışa sahip olmalıdır. Bir hâkimin yaşının ileri olması gerekmez, ancak yaş, hâkimin itibarını ve saygınlığını artırır.

Akıl sağlığı: Muhakeme gücü yaşlılık veya hastalık nedeniyle zayıflamış olan bir kişi hâkimlik yapmamalıdır. Bu niteliği karşılayabilmek için kişinin zihni, davranışlarından dolayı hukuken sorumlu tutulabilecek kadar sağlıklı olmalıdır. Hâkim, akıllı olmalı ve olaylar arasında ayırım yapabilmek için neyin gerekli olduğunu algılayabilmelidir. O dalgın ve ihmalkâr olmamalıdır.

Özgürlük: Hâkim tam bir özgürlüğe sahip olmalıdır.

Doğruluk ve dürüst karakter: Hâkim güvenilir olmalı, açık bir dürüstlüğe sahip bulunmalı, utanç verici davranışlardan uzak olmalı, şehvet düşkün olmamalı, şüpheli faaliyetlerden uzak durmalı, sosyal normlara uygun hareket etmeli, dini ve dünyevi işlerinde iyi davranışlar sergileyerek örnek olmalıdır.

Bağımsız hukuki gerekçelendirme kapasitesi: Bir hâkimin, hukuk kaynaklarını kullanarak doğru sonuca ulaşabilme yeteneği olmalıdır. Hukuken kıyas yapabilmelidir.

Duyu algılarının tam olması: Bir hâkim görme, duyma ve konuşma yeteneğine sahip olmalıdır. Kulakları duymayan bir kişi, diğerleri konuşurken onları duyamaz. Gözleri görmeyen bir kişi davacı ile davalıyı görerek ayırt

73 The Judicial System in Islam, The Discover Islam Project, www.islamtoday.com

edemeyeceği gibi aynı zamanda diğerinin hakkını ikrar eden kişi ile aleyhte ya da lehte tanıklık yapan kişiyi de görerek ayırt edemez. Konuşamayan bir kişi, hükmü tefhim edemez ve kullandığı işaret dili insanların çoğu tarafından anlaşılamaz.

Bir hâkimin davranışlarının toplum tarafından kabul edilebilir olması ve insanların onun dürüstlüğü ve tarafsızlığından şüphe duymasına fırsat verilmemesi için İslam hukukçuları, aşağıda yer alan ifadeleri kayda geçirmişlerdir:⁷⁴

1. Hâkimin özel işle ilgilenmesine izin verilmez. Buna izin verilmesi hâlinde, hâkimin mahkeme salonunda ayrıcalıklı muamele görme karşılığında bazı kişilerden birtakım faydalar elde etmeyeceği ve onlara ayrıcalıklı muamele göstermeyeceği garanti edilemez.
2. Bir hâkimin hediye kabul etmesine izin verilmez. Yargı yetkisinin kullanılmasına ilişkin olarak hâkimin diğer bir kişiden elde edebileceği her türlü fayda hediye olarak kabul edilmeli ve bu şekilde değerlendirilmelidir.
3. Hâkim sosyal olarak kabul edilemez bir davranışa dâhil olmamalıdır. Başka kişilerle aşırı samimi olmamalıdır. Bu davranış kuralı, tarafsızlığına gölge düşürecek etkilerden hâkimi korur. Aynı şekilde hâkim, katılımının uygun olduğu halka açık toplantılardan uzak durmamalıdır. Hâkim, kendisinin veya başkalarının işyerinde jestlerden ve diğer insanları güldürmekten kaçınmalıdır. Konuşurken hatasız ve kusursuz olmalı, en yüksek konuşma standardını korumalıdır. Ayrıca diğerleriyle alay etmemeli ve kibirden uzak durmalıdır.
4. Mahkeme salonu ciddiyet, ağırbaşlılık ve saygının yeridir. Anlamsız davranışların, uzun konuşmaların ve edepsizliğin yeri değildir. Bu aynı zamanda, dava tarafları, tanıklar ve mahkemede bulunan herkes için eşit derecede geçerlidir. Görev yaparken hâkim, düzgün görünüşte olmalı, önüne gelecek davayı görmeye ve ona sunulacak bütün delilleri değerlendirmeye tamamen hazır bulunmalıdır. Hâkim sınırlı bir durumda, aşırı susuz, çok neşeli veya üzüntülü ya da endişeli olmamalıdır. Tuvalet ihtiyacı bulunmamalı veya bütünüyle yorgun olmamalıdır. Bütün bunlar hâkimin zihinsel durumunu ve dava taraflarının beyanlarını doğru bir şekilde değerlendirme becerisini olumsuz etkiler.
5. Bir hâkim sürekli etrafına göz gezdirmemelidir. Mümkün olduğunca az konuşmalı, kendisini ilgili sorularla ve cevaplarla sınırlamalıdır. Saygısızlığı bastırmayı gerektiren durumlar dışında sesini yükseltmemelidir. Öfkesini göstermeksizin her zaman ciddi bir ifadesi olmalıdır. Her zaman sakin ve

74 A.g.e.

heybetli şekilde duruşmayı yönetmelidir. Görülmekte olan davayla ilgili olmayan konular hakkında şaka yapmamalı ve konuşmamalıdır.

6. Giyimi ve kişisel bakım tarzıyla dahi diğerlerinin saygı duyacağı şekilde görünmelidir.
7. Bir hâkim, davanın taraflarının baba ve oğlu, halife ve onun tebaası, bir müslüman ve bir inançsız olup olmadığına bakmaksızın, mümkün olan her bakımdan onlara eşit şekilde davranmalıdır. Bu durum, hâkimin onlara nasıl baktığını, onlarla nasıl konuştuğunu ve nasıl ilgilendiğini içerir. Hâkim, birisine gülerken diğerine kaş çatmamalıdır. Birine diğerine göre daha fazla ilgi göstermemelidir. Hâkim her iki tarafın bildiği dili konuşabiliyorsa taraflardan biriyle diğerinin anlamadığı dilde konuşmamalıdır.
8. Hâkim, mahkemede sadece yasal olarak kabul edilen delilleri kullanabilir. Hâkimin kendi kişisel bilgisine dayanarak karar vermesi mümkün değildir.
9. Bir hâkim kararını verirken hızlı olmalıdır. Hâkimin atanmasının amacı, öncelikle insanların uyuşmazlıklarını çözmek ve onların çatışmalarını sona erdirmektir. Ne kadar hızlı bir şekilde doğru karar verilirse, insanlar hakları olan şeyleri o kadar çabuk alabilirler.

Yargı bağımsızlığı görüntüsünü korumak için İslam Hukuku, kamu yararı olmadıkça adil olan bir hâkimi görevden almak için siyasi otoriteye izin vermez. Toplumun büyük bir kesimini memnun etmek veya bu görev için çok daha nitelikli olan başka bir kişi atamak, geçerli bir sebep olabilir. Bir hâkim haklı bir sebep olmadan görevden alınırsa, hâkimliğe atama işlemi geçerliliğini korur.⁷⁵

Bir hâkim, tamamen yargısal görevleri ile meşgul olmalıdır. Hâkimin ticaret yoluyla para kazanması yasaktır. Hâkim, sık görüştüğü insanlarla en yüksek nezaket standartlarını sürdürmelidir. Bu nedenle hâkim, onun konumundaki bir insan için uygun olmayan bir şekilde para kazanmaya zorlanmayacak şekilde hayat standartlarını sürdürebilecek oranda kamu hazinesinden bir maaş almalıdır.⁷⁶

Duruşmalar halka açık olmalıdır. Ancak hâkim, ilgili kişilerin yararına olacağı kanaatine varırsa, mahkeme görevlileri de dâhil olmak üzere halkı mahkeme dışında tutabilir ve sadece dava taraflarının mahkeme huzurunda kalmasına izin verebilir. Böyle bir uygulamaya, kadınlar ve erkekler arasındaki genel ahlaka aykırı davalar gibi niteliği gereği gizli tutulması gereken hâllerde izin verilir. Aynı zamanda, katılması durumunda halkın gülünç bulacağı tuhaf durumlarda da buna müsaade edilir.⁷⁷

75 A.g.e.

76 A.g.e.

77 A.g.e.

Kur'an-ı Kerim'e göre adalet; ırk, mevki, renk, milliyet, statü veya din esasına göre ayrımcılık yapmaz. Bütün insanlar Allah'ın kullarıdır ve bu nedenle mahkemeler önünde onlara eşit davranılır. Ayrıca hepsi yaptıklarından dolayı hesap verir.⁷⁸ Saygın ve bilge bir hukukçu olan Abu Bakr Ahmad ibn al-Shaybani al-Khassaf tarafından yazılmış olan The Adab al-Qadi (Hâkimin Etik Davranış Kuralları) kitabı, Hz. Muhammed tarafından açıklanmış kurallar temelinde hâkimlerin adaletin yerine getirilmesini sağlamaları için hazırlanmış bir rehberdir. Hâkimlere yönelik bu etik kurallar, diğerlerinin yanında, aşağıdakileri de içerir:⁷⁹

Olumlu Kurallar

1. Hâkim, emredici bir kişiliğe ve bilgiye sahip olmalı, ayrıca mahkemede sabır göstermelidir.
2. Hâkim herkesin mahkemeye kolay erişimini sağlamalıdır.
3. Bir davadaki sahteliği gördüğü zaman hâkim, mahkemenin önceki kararını yok hükmünde veya batıl olarak değerlendirmelidir.
4. Hâkim kadı olarak görev yaptığı yerdeki insanların geleneklerini ve davranışlarını bilmelidir.
5. Mahkeme görevlilerinin çalışmalarını günlük olarak yakından izlemelidir.
6. Hâkim, diğer hâkimlerin yanı sıra, şehrin mütedeyyin, güvenilir ve “*udul*” (adil kişiler) kişileriyle tanışık olmalıdır.
7. Hâkim cenazelere katılabilir, hasta insanları ziyaret edebilir, ancak bunu yaparken dava tarafları hakkındaki hukuki konuları tartışmamalıdır.
8. Hâkim, genel yemeklere katılabilir. Al-Sarakhsi'ye göre “Kadı olmadan yemek düzenlenebiliyorsa bu ‘genel’ bir yemektir. Fakat kadının katılımı olmadan yemek verilemiyorsa, bu ‘özel’ bir yemek olup özellikle kadı için düzenlenmiştir.”

78 Muhammad Ibrahim H.I. Surty, “The Ethical Code and Organised Procedure of Early Islamic Law Courts, with Reference to al-Khassaf’s Adab al-Qadi”, in Muhammad Abdel Haleem, Adel Omar Sherif and Kate Daniels (eds), Criminal Justice in Islam (London and New York, I.B. Tauris & Co Ltd., 2003), ss.151-153’te ss. 149-166.

79 A.g.e., s.163.

Olumsuz Kurallar

1. Hâkim, kararı sinirle ve duygusal baskı altında vermemelidir. Çünkü kadı zihinsel veya duygusal olarak üzgünse, karar verme ve yargılama gücü zayıflayabilir.
2. Hâkim, uykusu ağır bastığında, aşırı derecede yorgunken veya çok mutluysen bir dava hakkında karar vermemelidir.
3. Hâkim, açken veya çok yemek yediğinde karar vermemelidir.
4. Hâkim, rüşvet kabul etmemelidir.
5. Hâkim, davanın taraflarına gülmemeli ve onlarla alay etmemelidir.
6. Karar verirken hâkim, zorunlu olmayan bir oruç tutarak kendisini zayıflatmamalıdır.
7. Hâkim, mağdurun sözünü ağzına tıkamamalı, cevap önerileri sunmamalı ya da dava taraflarından birini işaret etmemelidir.
8. Hâkim, dava tarafının evine girmesine izin vermemelidir. Ancak davayla ilgisi olmayan kişiler selam verme veya başka amaçlarla kadıyı ziyaret edebilir.
9. Hâkim, davanın taraflarından birini evinde misafir etmemelidir. Ancak hâkim, her iki dava tarafını evinde birlikte misafir edebilir.
10. Bilgisinin olmadığı bir konuda hâkim, ısrar etmemeli ve konuyu bilgili birisine sormalıdır.
11. Zenginlik için hırs yapmamalı, ayrıca cinsel arzularının kölesi olmamalıdır.
12. Hâkim, hiç kimseden korkmamalıdır.
13. Hâkim, görevden alınmaktan korkmamalı, övünmemeli, kendisine yönelik eleştiriler nedeniyle nefret duymamalıdır.
14. Hâkim, hediye kabul etmemelidir. Ancak, yargılaması olanlar hariç olmak üzere akrabalarından hediye kabul edebilir. Kadı olarak atanmasından önce hediye veren kişiden hediye kabul etmeye devam edebilir, ancak atanmasından sonra hediyenin değeri artıyorsa hediyeyi kabul etmesine izin verilmez.
15. Birisinin kendisine kızmasından korkarak hâkim, doğrudan ayrılmamalıdır ve sokakta yalnız yürümemelidir. Bu yolla hâkim, itibarını koruyacak ve ilgili tarafların uygunsuz yaklaşımlarına maruz kalmayacaktır.
16. Hâkim, dava taraflarının duygularını dikkate almamalıdır.

SEÇİLMİŞ KAYNAKÇA

Kitaplar ve Monografılar

Amerasinghe, A.R.B., *Judicial Conduct Ethics and Responsibilities*, Colombo, Sri Lanka, 2002.

Shaman, Jeffrey, Lubet, Steven and Alfini, James, *Judicial Conduct and Ethics*, 3rd ed., Virginia, U.S.A., 2000.

Thomas, J.B., *Judicial Ethics in Australia*, Sydney, Australia, 1988.

Wood, David, *Judicial Ethics: A Discussion Paper*, Victoria, Australia, 1996.

Standartlar ve Raporlar

American Bar Association, *Model Code of Judicial Conduct*, preliminary draft, 2005.

Arab Centre for the Independence of the judiciary and the Legal Profession, *Beirut Declaration for Justice*, 1999.

Australian Bar Association, *Charter of Judicial Independence*, 2004.

Australian Institute of Judicial Administration Incorporated, *Guide to Judicial Conduct*, 2002.

Canadian Judicial Council, *Commentaries on Judicial Conduct*, Quebec, 1991.

Canadian Judicial Council, *Ethical Principles for Judges*, 1998.

Canadian Judicial Council, *Model Policy on Equality within the Court*, 1998.

Consultative Council of European Judges:

Opinion No.9 PROV (2006): *The Role of National Judges in Ensuring an Effective Application of International and European Law*

Opinion No.7 (2005): *Justice and Society*; Opinion No.6 (2004): *Fair Trial within a Reasonable Time*;

Opinion No.4 (2003): *Appropriate Initial and In-Service Training for Judges at National and European Levels*;

Opinion No.3 (2002): *Principles and Rules governing Judges' Professional Conduct, in particular Ethics, Incompatible Behaviour and Impartiality*.

Opinion No.2 (2001): Funding and Management of Courts with reference to the Efficiency of the Judiciary and to Article 6 of the European Convention on Human Rights;

Opinion No.1 (2001): Standards concerning the Independence of the Judiciary and the Irremovability of Judges.

Hong Kong Special Administrative Region of China, Guide to Judicial Conduct, 2004.

IFES, Global Best Practices: Judicial Integrity Standards and Consensus Principles, 2004.

International Association of Judges, The Universal Charter of the Judge, 1999.

International Centre for Ethics, Justice and Public Life, Toward the Development of Ethics Guidelines for International Courts, Report of a workshop held at the Brandeis Institute for International Judges, Salzburg, Austria, 2003.

International Commission of Jurists, International Principles on the Independence and Accountability of Judges, Lawyers and Prosecutors, Geneva, 2004.

Judicial Ethics in South Africa, issued by the Chief Justice, President of the Constitutional Court, Judges. Presidents of the High Courts and the Labour Appeal Court, and the President of the Land Claims Court, 2000.

Madrid Principles on the Relationship between the Media and Judicial Independence, 1994.

Suva Statement of Principles on Judicial Independence and Access to Justice, 2004.

Yargı Etiği Danışma Kurullarının Görüşleri

Birleşik Devletler Yargı Konferansı

Alabama Adli Araştırma Komisyonu

Alaska Yargı Etiği Komisyonu

Arizona Yargı Etiği Danışma Kurulu

Arkansas Yargı Etiği Danışma Kurulu

Colorado Yargı Etiği Kurulu

Delaware Yargı Etiği Danışma Kurulu

Florida Yargı Etiği Danışma Kurulu

Georgia Adli Yeterlilik Kurulu
Illinois Yargı Etiği Kurulu
Indiana Adli Yeterlilik Kurulu
Kansas Yargı Etiği Danışma Kurulu
Kentucky Yargısı Etik Kurulu
Maryland Yargı Etiği Kurulu
Massachusetts Yüksek Mahkemesi Yargı Etiği Komitesi
Nebraska Yargı Etiği Kurulu
Nevada Yargı Etiği Daimî Komitesi
New Hampshire Yargı Etiği Danışma Kurulu
New Mexico Yargı Etiği İlkeleri Danışma Kurulu
New York Yargı Etiği Danışma Kurulu
Oklahoma Yargı Etiği Danışma Panelleri
Pensilvanya Devlet Hâkimleri Yargı Etiği Danışma Kurulu Konferansı
Güney Carolina Yargı Etiği Standartları Danışma Kurulu
Tennessee Yargı Etiği Kurulu
Teksas Yargı Etiği Kurulu
Utah Yargı Etiği Danışma Kurulu
Vermont Yargı Etiği Kurulu
Virginia Yargı Etiği Danışma Kurulu
Washington Etik Danışma Kurulu
Batı Virginia Adli İnceleme Komisyonu
Wisconsin Yüksek Mahkemesi Yargı Etiği Danışma Kurulu

DİZİN⁸⁰

açıklama

- uygunsuz açıklama, 62
- izin verilen açıklamalar, 72
- hâkimin açıklama yapması gereken durumlar, 80

adaletin yerine getirildiği görünmelidir, 86-87, 110

adil yargılanmanın asgari gereklilikleri, 46 ICCPR 14(1), 48 UDHR 19, 1

Afrika İnsan ve Halkların Hakları Sözleşmesi, 9

ahlaki değerler, 105-106

aile ilişkileri, 143

aile üyeleri

- aile üyelerinin faaliyetleri, 69
- hâkimin aile üyesinin bir hukuk şirketiyle ilişkili olması, 129

Amerika İnsan Hakları Sözleşmesi, 8

anayasacılık, 10

aşağılayıcı yorumlar, 187-188

- cinsiyet ayrımcılığı, 185
- uluslararası standartlar, 183
- tek tipleştirme, 184

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, 7

avukat

- avukatların davranışları, 191
- hâkimin bir avukat ile ilişki yaşaması, 131
- hâkimin, avukatlar tarafından uygunsuz davranışlar sergilenmesini engelleme görevi, 191
- hâkimin bireysel avukatlarla sosyal ilişkileri, 120-125
- avukatın hâkimin evini kullanması, 133

80 Bu dizindeki numaralar paragrafları gösterir.

ayrımcılık

cinsiyet ayrımcılığı, 185

ayrımcılığa karşı uluslararası standartlar, 183

kuruluşun faaliyetleri, 168

bağımsız ve tarafsız yargı

Afrika İnsan ve Halkların Hakları Sözleşmesi 7(1), 9

Amerika İnsan Hakları Sözleşmesi 8(1),8

bağımsız ve tarafsız yargı kavramı, 12

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 6(1), 7

Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme, 14(1), 3

bağımsızlık, 22-50

bankadan verilen krediler, 179

barlar, hâkimin halka açık mekanları ziyaret etmesi, 116

Birleşmiş Milletler Yargı Bağımsızlığı Temel İlkeleri, 17

burs, 179

cezaya ilişkin haklar, 50

cinsel faaliyet, 105 (dipnot, 48)

cinsiyet ayrımcılığı, 185

çeşitlilik, *bakınız* kültürel çeşitlilik

çıkartma çatışması,

çıkartma çatışmasını azaltma görevi, 68

çıkartma çatışması sorgusu, 67

menfaat grupları, 34

dava tarafları

dava taraflarıyla sosyal ilişkiler, 126

davanın hâkimden alınması, 217

davranış, *bakınız* mahkeme

davranış standartları

davranış standartlarının gerekliliği, 21

yargıya ilişkin etik ilkeler bizzat yargı tarafından hazırlanmalıdır, 16

denge, ince denge tutturmak, 61

dış etkiler, 27-28, 39-40, 90

disiplin işlemi, 19, 41, 197

dürüstlük

dürüstlük kavramı, 101

mahkemedeki davranışlar, 52, 107, 201

halkın bakış açısı, 109

özel yaşam ve kamusal yaşam, 103-104, 109

dürüstlük ile toplum standartları arasındaki ilişki, 102, 104-106

kanunlara gereken saygı gösterilmelidir, 108

eğitim

hâkimin toplumun eğitimine katılması, 156

hukuk eğitimi, 157

yargı eğitimi müfredatının içeriği, 202

yargı görevinin yerine getirilmesi, 199-201

hizmet içi eğitim, 203

ehliyet

uluslararası insan hakları hukukunun dikkate alınması, 206

yargı görevi üstün ve önceliklidir, 195

yargı yönetimi, 196

hâkimin tatil, dinlenme ve aile hayatı, 194

eğitim, 199-205

ekonomik çıkar, 98, 99, 141

eşitlik

mahkemedeki kişiler, 189

mahkemedeki kişilere yönelik davranışlar, 189

kültürel çeşitlilik, 105, 186

etik ikilem, 33

etik ilkeler

yargının etik ilkeler hazırlama sorumluluğu, 16

etki

diğer hâkimlerin eylemleri veya tavırları, 39

yargıyı etkileme girişimi, 29

neyin usulsüz etki olduğunu belirlemek, 30

hâkimin uygun olmayan etkilerden kaçınma sorumluluğu, 143

uygun olmayan dış etki, 27, 39-40

halkın beğenisi ve eleştirisi, 28

etkililik ve verimlilik, 42

yüksek yargısal davranış standartları, 45-46

uygunsuz bağlantılar, 36, 38

hâkim diğer hâkimlerden bağımsız olmalıdır, 39-41

bireysel ve kurumsal bağımsızlık, 23

hâkim mevcut hükümete borçlu değildir, 25

yargı bağımsızlığı, hâkimlik görevine bağlı bir ayrıcalık değil, sorumluluktur, 22

dış faktörler, 27, 55, 217

yargının bağımsızlığı hakkında kamusal farkındalık, 44

halkın yargı bağımsızlığı algısı, 37

kuvvetler veya işlevler ayrılığı, 36

toplumun güveni esastır, 35

usulsüz etki, 30

evrensel değerler, 18

fiili yanlılık, 92

gerekçeli kararlar

hâkimin karar aşamasında olan davalarda gecikmeksizin karar verme sorumluluğu, 209

gizli bilgi, 154-155

görevlendirme

hâkimin akrabasının görevlendirilmesi, 107

hâkimin yasama ya da yürütme organında görev alması, 38

yargı görevi sonrası iş teklifleri, 91

hâkimin bir devlet dairesi veya adli yardım bürosundaki görevinden doğan iş deneyimi, 96

grev, grev hakkı, 176

hakem, 172, 173

hâkim davanın esasını raporlamakla yükümlü değildir, 41

hâkim diğer hâkimlerden bağımsız olmalıdır, 39

hâkim duruşmanın seyrine sürekli olarak müdahale etmekten kaçınmalıdır, 63

hâkim

hâkimin bir akrabasının katip olarak görevlendirilmesi, 107

hâkimin temyiz mahkemesi veya hâkimleriyle özel olarak iletişimde bulunmaması, 107

yargı dışı faaliyetlerine karşılık makul ölçüde hâkime ücret verilmesi, 157, 179, 182, 195

hâkimin mahkemedeki davranışları , 107

hâkimin avukatlara karşı davranışları, 214

hâkimin dava taraflarına karşı davranışları, 213

hâkimin toplumla iletişimi, 31-34

hâkimin başkaları tarafından eleştirilmesi, 30, 137

hâkimin kanunu uygulamakla yükümlü olması, 108

hâkimin mahkemede düzeni ve nezaketli bir ortamı sağlama görevi, 212

başka bir hâkimin veya avukatın profesyonel olmayan davranışları, 218

hâkim kanunlara büyük bir özenle uymalıdır, 108

hâkimin temel özellikleri, 215

hâkimin örnek bir yaşam sürmesi gereksinimi, 115

hâkimin aile üyeleri ve hâkimin aile üyelerinin faaliyetleri, 69

görevden ayrılmış hâkimler, 153

kulüpleri sıklıkla ziyaret etmek, 118

hâkimin şans oyunu oynaması, 117

hâkimlerin mevcut hükümete borçlu olmaması, 25

hâkimin uygun olmayan faaliyetleri, 135

hâkimin kamusal tartışmalarda yer almaması, 65, 134, 136

hâkimin gizli cemiyetlere üye olması, 127

hâkimin şahsi davranışları, 109

şahsi dava, 175

hâkimin daha önce avukat olarak hizmet vermesi, 94

hâkimin temel sorumluluğunun mahkemeye karşı olması, 195
hâkimin kendi menfaatlerini koruması, 175
hâkimin davadan çekilmesinin zorunlu olduğu durumlar, 128-131
hâkimin evinin veya telefonunun kullanılması, 133
hâkimin faaliyetlerine getirilen sınırlamaları kabul etmesi, 114
hâkimin halkın beğenisini veya eleştirisini dikkate almaksızın hareket etmesi, 28
hâkim huzurundaki yargılama, 70
hâkimin tek tipleştirilmeden kaçınması, 184
hâkimin konuşmayı ahlaki bir görev olarak hissedebilmesi, 140

hâkimin aile hayatı, tatil ve dinlenme, 194

hâkimin aile üyelerine hukuki danışmanlık sunması, 174

hâkimin aile üyesinin kamu idarelerinin hukuk işleri bölümünde çalışması, 130

hâkimin ailesi, hâkimin ailesinin tanımı, 221

hâkimin antetli kağıt kullanması, 147-148

hâkimin bir avukat ile ilişki yaşaması, 131

hâkimin bireysel avukatlarla sosyal ilişkileri, 120-121, 131

hâkimin dava taraflarıyla sosyal ilişkileri, 126

hâkimin dakik olma görevi, 208

hâkimin davadan çekilmesi

düşmanlık, 90, 215

tarafların rızasının konu dışı olması, 79

davanın sonucundan ekonomik menfaat elde etme, 78, 98

zorunluluk hâli, 80, 100, 132

arkadaşlık, 90

ilgisiz gerekçeler, 89, 187

kimse kendi davasının hâkimi olamaz, 35, 78

yargı görevi sonrası iş teklifi, 91

hâkimin bir devlet dairesindeki önceki iş deneyimi, 96

önceki siyasal ilişkiler, 88

hâkimin daha önce avukat olarak hizmet vermiş olması, 94-95
hâkimin tartışmalı bir konuda esaslı tanık olması, 97
makul ön yargı kaygıları, 81
makul gözlemci, 77
zorunluluk, 132
hâkimin açıklama yapması gereken durumlar, 80
ayrıca *bakınız* ön yargı, reddi hâkim

hâkimin devleti temsil etmesi, 165

hâkimler diğer vatandaşlarla ortak haklardan yararlanır, 134

hâkimin rolü, 15, 211

hâkim kanunlara büyük bir özenle uymalıdır, 108

sosyal ilişki

hâkimin avukatla sosyal ilişkisi, 120-121

hâkimin hukuk profesyonelleri ile sosyal ilişkisi, 119, 122-125

hâkimin davanın taraflarıyla sosyal ilişkisi, 126

hâkimin savcılarla veya kolluk güçleriyle sosyal ilişkisi, 125

hâkimlik mesleği, 31

hâkimin daha önce üyesi olduğu barolara yaptığı ziyaretler, 125

hâkimin bar gibi halka açık mekânları ziyaret etmesi, 116

bir davanın hâkimden alınması, 217

hâkimin duruşma düzenini korumaya ilişkin yetkileri

hâkimin duruşma düzenini korumaya ilişkin yetkilerini kötüye kullanması, 59,

yetkinin en az şekilde kullanımı, 137

hâkimin eşi

hâkimin eşinin siyasi faaliyetleri, 38

hâkimin evi, 133

hâkimin evinin veya telefonunun kullanılması, 133

hâkimin sınırlamaları, 114

hâkimin kişisel çıkar peşinde koşmaktan kaçınma sorumluluğu, 144

hâkimin hukuk profesyonelleri ile sosyal ilişkileri, 119, 122-125

hâkim ve sosyal misafirperverlik, 180

hâkimin gizli cemiyetlere üye olması, 127

- hâkimin hakemlik veya arabuluculuk yapması, 173
- hâkimin hediye alması, 177, 179-182
- hâkimin itibar görmesi, 145-153
- hâkimin kişisel çıkar peşinde koşmaktan kaçınma sorumluluğu, 144
- hâkimin kolluk kuvvetleriyle sosyal olarak bir araya gelmesi, 118
- hâkimin şans oyunu oynaması, 117
- hâkimin mahkeme personelini suistimal etmesi, 219
- hâkimin örnek bir yaşam sürme gereksinimi, 115
yargı dışı faaliyetler, 166
hâkimin aile üyeleri, 129-130, 143
- hâkimin idari faaliyetlere katılması, 164
- hâkimin rolü, 211
- hâkimin sendikaya üye olması, 176
- hâkimin kat malikleri veya site sakinleri kuruluna üye olması, 170
- hâkimin toplumdan tamamen soyutlanmasının mümkün ve faydalı olmaması, 31
yargı bağımsızlığının koşulları, 26
hâkimin toplumla iletişimi gereklidir, 32-34
bağımsızlığın tarafsızlıktan farkı, 24
- hâkimin tatil, dinlenme ve aile hayatı, 194
- Hâkimin ticari radyo veya televizyon kanallarına çıkması, 152
- hâkimlerin yüksek davranış standartlarını gözetme sorumluluğu, 14
- hâkimin uygun olmayan faaliyetleri, 135-136,
hâkimin antetli kağıt kullanması, 147
hâkimin hukuk eğitimine katılması, 157
referans mektubu, 148

hâkimin gizli cemiyetlere üye olması, 127, 174
hâkimin sahip olduğu makamı kullanması, 145-152
hâkimin kâr amacı gütmeyen kuruluşlara üye olması, 167-168, 170
hâkimin resmi bir organ huzuruna çıkması, 158-159
hukuk uygulaması, 172-175
hâkimin bar gibi halka açık mekanları ziyaret etmesi, 116
hâkimin yayınlara katkıda bulunması, 151
hâkimin uygunsuz ilişkileri, 113

hâkimin uyuşmazlıkları makul hızda çözme görevi, 207

hâkimin veya avukatın profesyonel olmayan davranışları, 218

hâkimin yayınlara katkıda bulunması, 151

hâkimin yürütme tarafından takdir edilmesi, 38

halkın güveni, 13, 45, 55

hâkimin hediye kabul etmemesi, 177, 181

yüksek değere sahip hediye, 181

etik açıdan kabul edilebilir unsurlar, 179, 182

hâkimin hem özel hem de kamusal yaşamında yüksek standartlar gereklidir, 103

hizmet içi eğitim, 203

yargının, yargı eğitiminden sorumlu olması, 204-205

hukuk eğitimi

hâkimin hukuk eğitimine katılması, 157

hukuk mesleği

hâkimin hukuk profesyonelleri ile sosyal ilişkileri, 119-125

hukuk şirketi

hâkimin hukuk şirketinin misafiri olması, 124

hâkimin mesleğe atanmadan önce çalıştığı şirkete yaptığı ziyaretler, 125

hâkimin aile üyesi bir hukuk şirketiyle ilişkiliyse, 129

hukuk uygulaması, 172-175

hukukun üstünlüğü, 11

hükümet

resmi komiteye atanma, 163

hâkimin idari faaliyetlere katılması, 164

hâkimler mevcut hükümete borçlu değildir, 25

hürriyetinden yoksun kılma, 47

ifade özgürlüğü, 134, 136, 138-140

ihlaller, 19

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi

madde 19, 1

yasal statü, 2

insan hakları hukuku

hâkimin uluslararası insan hakları hukukunu dikkate alması, 206

iyi uygulama

iyi uygulama örneği, 34

jüri için hazırlanan özet metin değiştirilmemelidir, 107

kamusal tartışmalara katılma, 65, 136

kanun

kanunun uygulanması, 108

hâkim kanunları uygulamakla yükümlüdür, 108

uygulamanın etkisini azaltmak, 108

kâr amacı gütmeyen kuruluş

hâkimin kâr amacı gütmeyen bir kuruluşa üye olması, 167-168

karakter tanığı, 149-150

karar

hâkimin kararın gerekçelerini değiştirememesi, 107

dış faktörler yargıyı etkilememelidir, 27

kimse kendi davasının hâkimi olamaz, 78

kuvvetlerin veya işlevlerin ayrılığı, 36

kültürel çeşitlilik, 105, 186

kulüpler

kulüpleri sıklıkla ziyaret etme, 118

mahkeme kayıtları

mahkeme kayıtlarının kaybolması, 197

mahkeme personeli

mahkeme personelinin hediye kabul etmesi, 177-179

hâkimin bir akrabasının katip olarak görevlendirilmesi, 107

mahkeme personelinin davranışı, 190

hâkimin mahkeme personelini suiistimal etmesi

gayriresmî ödemeler, 198

mahkeme

mahkemedeki davranışlar, 107

hâkimin mahkemede kaçınması gereken davranışlar, 62

hâkimin mahkeme dışında kaçınması gereken davranışlar, 65

hâkimin avukatlara karşı davranışları, 214

hâkimin davanın taraflarına karşı davranışları, 213

hâkimin duruşmanın seyrine sürekli olarak müdahale etmesi, 63

yargı görevinin doğru biçimde ifası, 195,

hâkimin mahkemede ince bir denge tutturması, 61

tek taraflı iletişim, 64

mahkemedeki iş yükünün adil ve dengeli dağıtılması, 216

hâkimin mahkemede düzeni ve nezaketli bir ortamı sağlama görevi, 212, 215

hâkimin mahkeme personelini suiistimal etmesi, 219

hâkim kanunlara büyük bir özenle uymalıdır, 108

bir davanın hâkimden alınması, 217

mahkemedeki kişiler

hâkimin mahkemedeki kişilere davranışları, 189

makul gözlemci, 77

makul hizmet bedeli, 182

mali faaliyetler, 169

mali menfaatler

mali menfaatin tanımı, 142

hâkimin aile üyelerinin mali menfaatlerinden haberdar

olma sorumluluğu, 141

Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme

hükümler, 3, 48, 49, 50, 183

uluslararası insan hakları hukukunun dikkate alınması, 206

devletin yükümlülükleri, 5

medya

medya eleştirisi, 74

medya tarafından yanlış bilgilendirme, 75

medyayla ilişkiler, 74-76

tarafsızlık algısı, 52, 53, 55

önceki siyasal ilişkiler, önceki siyasal ilişkiler hâkimin davadan çekilme

sebebi olmayabilir, 88

halka açıklama, 65, 71-72

makul gözlemci, 77

tarafsızlık gereklilikleri, 53

din vb. gibi itiraz için ilgisiz gerekçeler, 89

ayrıca *bakınız* hâkimin davadan çekilmesi

mesleğe yaraşırılık

mesleğe yaraşırılık halkın gözünde nasıl algılanır, 111

karakter tanıklığı, 149

hâkimin karakter tanıklığı yapması, 149

hâkimin kulüpleri sıklıkla ziyaret etmesi , 118

hâkimin soruşturma komisyonuna üye olması, 160-163

hâkimin toplumun eğitimine katılması, 156

gizli bilgi, 154-155

mesleğe yaraşırılık sorgusu

hâkimin kurduğu uygunsuz ilişkiler, 113

sorgu, 111-112

mesleğe yaraşırılık sorgusu, 112

hâkimin sendikaya üye olması, 176

bağış toplama, 167

olağan sosyal misafirperverlik, 123, 180

mali faaliyetler, 160
mali menfaatler, 141-143
bağış toplama, 167

mutemet

hâkimin mutemet sıfatıyla hareket etmesi, 171

ödül, 38

önceki siyasal ilişkiler, 88

ön yargı

fiili yanlılık veya ön yargı, 92
ön yargı kaygısı, 56
ön yargının dışı vurumu, 58-59
ön yargının anlamı, 57
tarafılık veya ön yargı sayılamayabilecek durumlar, 60

özel hayat

hâkimin hem özel hem de kamusal yaşamında yüksek standartlar gereklidir, 103
toplum standartları özel hayatta da dikkate alınmalıdır, 104-106

özen

özenin tanımı, 193,
mahkemedeki iş yükünün dağıtılması, 216-219
hâkimin mahkemede düzeni ve nezaketli bir ortamı sağlama görevi, 212-215
hâkimin dakik olması, 208
hâkimin uyuşmazlıkları makul hızda çözme görevi, 207
gerekçeli karar, 209
şeffaflık, 210

personel

mahkeme personeli, 190

reddi hâkim

hâkimin sıklıkla reddedilmesi, 66
reddi hâkim talep edildiğinde hâkimin gereksiz alınganlık yapmaması, 87
hâkimin davadan çekilmesinin zorunlu olduğu durumlar, 128
hâkimin aile üyesi bir hukuk şirketiyle ilişkiliyse, 129
hâkimin aile üyesinin kamu idarelerinin hukuk işleri bölümünde çalışması, 130
hâkimin avukatla ilişki yaşaması, 131

referans mektubu, 148

resmi organ

hâkimin resmi bir organ huzuruna çıkması, 158-159

sanık

sanıkların hakları, suçlanan kişinin görüşleri, 49

siyasi faaliyetler, 65

sorumluluk, 204-205

soruşturma komisyonu soruşturma komisyonuna üye olma, 160-162, 195

sosyal misafirperverlik, 123, 180

şeffaflığın önemi, 210

tarafılık veya ön yargı oluşturmayabilecek durumlar, 60

tarafılık algısı, 55

tarafsızlık

sanığın kaygıları, 54

ön yargı algısı, 56

hâkimin duruşma düzenini korumaya ilişkin yetkilerini kötüye kullanması, 59

ön yargı veya yanlılık, 57-60

hâkimin mahkemede kaçınması gereken davranışlar, 62-65

çıkar çatışması, 67-69

hâkim ile davanın tarafları arasındaki yazışmalar, 73

hâkim ince bir denge tutturmalıdır, 61

tek taraflı iletişim, 64

hâkimin sıklıkla reddedilmesi, 66

bağımsızlık tarafsızlık için gerekli bir ön koşuldur, 61

kimse kendi davasının hâkimi olamaz, 35, 78

uyuşmazlık konusu vakalar hakkında hâkimin şahsi bilgisi, 93

tek taraflı iletişim, 64

temel ve evrensel değerler, 18

teşvik, 38

toplum

hâkimin toplumdaki tamamen soyutlanması mümkün olmadığı gibi faydalı da değildir, 31

hâkimin toplumla iletişimi gereklidir, 32

toplumun güveni esastır, 35,

hâkimin toplumun eğitimine katılması, 156,

dürüstlük ile toplum standartları arasındaki ilişki, 102

tek tip bir toplumsal standart yoktur, 105

toplumun güveni esastır, 35

uluslararası hukukun durumu, 6

uluslararası insan hakları hukukunun dikkate alınması, 206

uygulamaya yönelik usuller, 220

uygun olmayan etki, *bakınız* etki

uygunsuz açıklama örneği, 71

uygunsuz bağlantılar ve etkilere örnekler, 38

verimlilik, 42

yanlılık veya ön yargının anlamı, 57

yanlılık veya ön yargının dışı vurumu, 58-59

yargı bağımsızlığının sarsılması, 43

yargı dışı faaliyetler, 166

yargı dışı faaliyetlere karşılık ücret, 157, 179, 182

yargı eğitimi müfredatının içeriği, 202

yargı görevini gerçekleştirme görevi, 199-201

yargı görevi

hâkimlik görevinin niteliği, 15, 20

hâkimin hâkimlik sıfatını gizlemesine gerek olmaması, 146

yargı görevi, hâkimin diğer tüm faaliyetlerinden üstün ve önceliklidir, 195

yargı makamının uygun ve uygun olmayan şekilde kullanılmasını hâkimin ayırt etme sorumluluğu, 145-152

yargı makamından istifa etmek, 108

yargı sistemi

hâkimin şahsi davranışları yargı sistemini bir bütün olarak etkiler, 109

yargı

yargıda standartların oluşturulması, sürdürülmesi ve geliştirilmesi için toplu olarak hareket etmek, 14

yargının hiyerarşik yapısı konuyla ilgisizdir, 40

bağımsız ve tarafsız yargı, 12

halkın yargıya olan güveni, 13

yargının rolünün anlaşılması, 20

yargı yönetiminde mesleki ehliyet gereklidir, 196

yargılamayla ilgili bir konu hakkında yürütme organına danışma, 38

yargının bağımsızlığı, *bakınız* bağımsızlık

yargının hiyerarşik yapısı, 40

yargısal açıklamalar her zaman tedbirli, sınırlı ve nazik olmalıdır, 188

yargıyı etkileme girişimleri, 29

yargının bağımsızlığını zayıflatmaya yönelik teşebbüsler, 43

yasama organı üyesi ile yazışma, 38

yazışma

referans mektubu, 148, 150,

yasama organı üyesi, 38,

dava tarafları, 73

medya, 75

antetli kağıt kullanımı, 147-148

yolsuzlukla mücadele teşkilatı ile sosyal ilişkiler, 118

zorunluluk hâli, 80, 100, 132

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER
Uyuşturucu ve Suç Ofisi

*Güçlü bireyler.
Güçlü toplumlar.*

İngilizce Basımı: Slovakya
V.07-82584-Eylül 2007-2000

ISBN: 978-625-44313-0-2